Buurtinitiatief in nieuw perspectief

Een kwalitatief onderzoek naar de
Karrewiel Community
in de Indische Buurt in Amsterdam-Oost

Masterthesis Renée Sterk

September 2011

Masterthesis Renée Sterk
MA Sociologie van Mondialisering en Diversiteit
Vrije Universiteit Amsterdam
Studentnummer 1944347
T: 06-34204994
A: Kortenaerstraat 29 II
1057 JM Amsterdam
E: rsk450@student.vu.nl
Begeleidend docent: dr. P.G.S.M. Smets
Tweede beoordelaar: dr. G.C. de Vries
Datum: 30 september 2011

Op de titelpagina staan drie foto's van het Karrewiel. Deze zijn gemaakt door mijzelf tijdens een wandeling door de Ambonpleinbuurt in mei 2011.

vrije Universiteit amsterdam

Voorwoord

Tijdens de opleiding HBO pedagogiek is mijn interesse gewekt voor beleidsontwikkelingen in zorg en welzijn. Door een afstudeerstage bij de Raad voor de Kinderbescherming ben ik mijzelf bewust geworden van de uiteenlopende of zelfs tegenstrijdige belangen van de overheid, welzijnsorganisaties en burgers. Daarnaast hielden diverse gedachten over processen in zorg en welzijn mij bezig, zoals bureaucratie en hiërarchie, participatie en het mondiger en zelfstandiger maken van burgers. Gedurende deze afstudeerstage ervaarde ik dat besluitvorming binnen overheidsinstellingen en grote welzijnsorganisaties traag verloopt. Ook de samenwerking tussen verschillende partijen is vaak een stroef proces. In mijn optiek komen hierdoor de belangen en behoeften van burgers in het geding. Voor verdieping in beleid en ontwikkeling en dergelijke processen in de samenleving, ben ik in 2010 gestart met de Master Sociologie van de Mondialisering en Diversiteit aan de Vrije Universiteit.

In het begin van de Master Sociologie ben ik benaderd door dhr. P. Smets, die met het idee kwam om onderzoek te doen naar de Karrewiel Community in de Indische Buurt in Amsterdam Oost. Tijdens het onderzoeksproces van deze masterthesis heb ik gemerkt dat er overlapping bestaat tussen mijn beweegredenen om deze studie te doen en het thema van deze thesis. Tijdens het afronden van deze masterthesis heb ik interessante bevindingen gedaan en veel opgestoken over de thema's community, buurtinitiatieven, thuisgevoel, *urban governance* en het uitvoeren van een sociologisch kwalitatief onderzoek.

Graag wil ik mijn scriptiebegeleider dhr. P. Smets bedanken voor zijn kritische blik en inspirerende woorden. Verder wil ik alle betrokkenen van de Karrewiel Community bedanken voor hun openhartigheid en de gelegenheid om dit onderzoek te kunnen uitvoeren. Nikkie, Marin, Ewoud en Sophie wil ik vooral bedanken voor hun adviezen en stimulerende opmerkingen tijdens de thesisbesprekingen. Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun luisterend oor en interesse.

Amsterdam, 29 september 2011

Renée Sterk

Inhoudsopgave

1. Inleiding 6

1.1 Introductie en probleemschets 6

1.2 Doelstelling en vraagstelling 7

1.3 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie 7

1.4 Leeswijzer 9

2. Buurtinitiatief in theoretisch perspectief 10

2.1 Inleiding 10

2.2 Thuisgevoel 10

2.2.1 *Haven* 12

2.2.2 *Heaven* 12

2.2.3 Vertrouwen 13

2.2.4 Sociale contacten 14

2.2.5 Identificatie 15

2.3 Community's 16

2.4 Buurtinitiatieven 19

2.5 *Urban governance* 21

2.6 Conclusie 22

3. Methodologie 24

3.1 Onderzoeksmethode 24

3.2 Onderzoeksgroep 25

3.3 Dataverzameling 26

3.3.1 Participerende observaties 27

3.3.2 Diepte-interviews 27

3.4 Data-analyse 28

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit 29

4. Buurtverkenning 31

4.1 Geschiedenis Indische Buurt 31

4.2 Feiten en Cijfers 32

4.3 Aanpak Indische Buurt 34

4.4 Ontwikkeling community's 35

5. De Karrewiel Community nader bekeken 37
5.1 Geschiedenis Karrewiel Community 37
5.2 Fysieke karakteristieken van de Karrewiel Community 40
5.2.1 Pand en inrichting 40
5.2.2 Financiën 41
5.2.3 Beheer en eigenaarschap 41
5.3 Sociale karakteristieken van de Karrewiel Community 42
5.3.1 Een vergadering in de praktijk 42
5.3.2 Vergaderen 46
5.3.3 Besluitvorming 48
5.3.4 Samenwerking 49
5.3.5 Eigenaarschap 51
5.3.6 Een natuurlijke leider 51
5.3.7 Werkwijze leider: *empowerment*, bemiddeling en accepteren spanning 53
5.4 Conclusie 54

6. Thuisgevoel en de Karrewiel Community 56
6.1 Fysieke betekenis 56
6.2 Sociale betekenis 57
6.3 Conclusie 59

7. Het *urban governance* netwerk 60
7.1 Samenwerking in het *urban governance* netwerk 60
7.1.1 Samenwerking stadsdeel Oost en de Karrewiel Community 61
7.1.2 Wederzijds vertrouwen 62
7.2 Verschillende uitgangspunten 63
7.2.1 Verticaal versus horizontaal 63
7.2.2 Vast versus flexibel 64
7.2.3 Resultaat versus proces 64
7.2.4 Cohesie versus conflict 65
7.2.5 Besturen versus faciliteren 65
7.3 Conclusie 66

8. Conclusies en aanbevelingen 68
8.1 Conclusies 68
8.1.1 Thuisgevoel als basis 68
8.1.2 De Karrewiel Community: een vloeibare community 71
8.1.3 Verandering in de samenwerking tussen overheid en burgers 73

8.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek 76
8.3 Beleidsaanbevelingen 77

Literatuurlijst 79

Figuren

Figuur 1 Plattegrond Indische Buurt 31

Tabellen

Tabel 1 Overzicht percentages Amsterdam en Indische Buurt 32
Tabel 2 Overzicht gemiddelde rapportcijfers betrokkenheid 32
Tabel 3 Overzicht gemiddelde rapportcijfers tevredenheid eigen buurt 33
Tabel 4 Overzicht percentages vier kwadranten Indische Buurt 33
Tabel 5 Overzicht betrokken organisaties Karrewiel Community 40
Tabel 6 Overzicht fysieke en sociale karakteristieken Karrewiel Community 55
Tabel 7 Overheid en welzijnsorganisaties versus Karrewiel Community met betrekking tot samenwerking 67

1. Inleiding

1.1 Introductie en probleemschets

> Changes in realities and perceptions of time, space and place have renewed interest in the ways people interact. The increasing acceptance that their everyday lives, people confront uncertainty and fragmentation has affected understandings of collectivity (Yerbury, 2011, p.1).

Tijden veranderen. Bovenstaand citaat schetst dat ideeën over gemeenschappelijkheid en eenheid in samenlevingen aan veranderingen onderhevig zijn. Vanaf de Tweede Wereldoorlog zijn trends als individualisering, rationalisering en mondialisering voortdurend in ontwikkeling (Dalton, 2004, p. 98). Denk hierbij aan toename van migratie en ontwikkelingen in telecommunicatie die nieuwe maatschappelijke problemen en risico's met zich mee brengen. Deze problemen en risico's komen in vrijwel alle aspecten van het hedendaagse sociale leven voor, zoals politiek, cultuur en identiteit (Held et al., 1999, pp. 1-2). Deze ontwikkelingen in het sociale leven hebben volgens Te Riele en Schmeets (2010, p. 167) het gevolg dat mensen minder vertrouwen in andere mensen en instituties hebben. Aansluitend daarop geven Smets en Kreuk (2008, p. 36) aan dat er zonder vertrouwen minder ruimte is voor persoonlijke contacten. Vertrouwen wordt dan ook vaak gezien als de drijfveer die de samenleving op gang houdt. Des te groter het vertrouwen in andere groepen, hoe beter de sociale samenhang in een land (Te Riele & Schmeets, 2010, p. 167).

Ondanks deze consequenties van mondialisering zijn er toch situaties waarin mensen samenwerken ter bevordering van sociale samenhang, zoals te zien is in de Indische Buurt in Amsterdam Oost. Uniek aan deze buurt is de inzet en betrokkenheid van de buurtbewoners. Of ze nu jong, oud, kunstenaar of ondernemer zijn, ze werken samen aan de verbetering van de leefbaarheid en de sociale cohesie in de buurt (Gemeente Amsterdam Stadsdeel Oost, 2009). Vooral de laatste jaren zijn steeds meer bewoners actief geworden in de eigen buurt. Zij noemen zich *community's*,[1] omdat ze geen strakke organisatie hebben, geen instelling zijn en onderlinge contacten tussen de buurtbewoners centraal staan. Deze mensen hebben elkaar gevonden doordat zij dezelfde passie delen: het stimuleren van verbindingen tussen buurtbewoners waardoor het samenleven in de buurt beter en inspirerender wordt (Karrewiel Community, 2010).

Een voorbeeld uit de Indische Buurt is de Karrewiel Community, waar bewoners en kunstenaars samenwerken om de sociale samenhang te bevorderen. Vanaf 2008 had het

[1] Community is oorspronkelijk een Engels woord. Het wordt veelvuldig gebruikt in de Nederlandse taal en kan worden gezien als een ingeburgerde term.

pand het 'Karrewiel' geen bestemming en stond het leeg wegens bezuinigingen vanuit stadsdeel Oost, terwijl het pand voorheen een sociaal-culturele bestemming had (Nieuws uit Amsterdam, 2010). Buurtbewoners waren niet tevreden met de situatie. Zij vonden dat er te weinig te doen was voor buurtbewoners. De Karrewiel Community zocht een laagdrempelige ruimte om hun activiteiten voor de buurt te kunnen ontplooien en wilde daarvoor gebruik maken van het leegstaande pand het Karrewiel (Gemeente Amsterdam Stadsdeel Oost, 2009).

Stadsdeel Amsterdam Oost is enthousiast over de Karrewiel Community, maar vraagt zich wel af of het buurtinitiatief 'serieus' en 'stabiel' genoeg is en wil dat de Karrewiel Community zich bewijst. Het stadsdeel wil de activiteiten faciliteren, maar vindt dat financieren van deze activiteiten te ver gaat. Dit heeft als gevolg dat er weinig subsidies worden verstrekt en geen investeringen worden gedaan door stadsdeel Amsterdam Oost (Nieuws uit Amsterdam, 2010). Het is van belang de werking van de Karrewiel Community te onderzoeken, zodat inzicht verkregen kan worden in de positie van een dergelijke community in de Indische Buurt en de samenwerking met andere partijen, zoals het stadsdeel en welzijnsorganisaties.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van deze studie is om meer inzicht te krijgen in de karakteristieken van de Karrewiel Community, zodat vervolgens onderzocht kan worden op welke wijze de samenwerking tussen de Karrewiel Community en Stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties verloopt. Om dit te kunnen onderzoeken is de volgende hoofdvraag geformuleerd: *Wat zijn de karakteristieken van de Karrewiel Community en hoe werkt de Karrewiel Community samen met Stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties?* Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn twee deelvragen geformuleerd:

- Wat zijn de karakteristieken van de Karrewiel Community?
- Op welke manier werken stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties samen met de Karrewiel Community?

1.3 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Tot aan het einde van de twintigste eeuw werd gedacht dat de community een tijdloos, universeel en vaststaand concept was, waarbij mensen hechte banden met elkaar onderhielden. In overeenstemming deelden zij normen en waarden met elkaar (Blackshaw, 2010, p. 5, Tönnies, 2001, pp. 59-60). De afgelopen twintig jaar is in de sociale wetenschappen een breder perspectief ontstaan met betrekking tot het fenomeen community. Er bestaan namelijk vele soorten community's naast elkaar in de

samenleving. Denk hierbij aan hechte community's waarbij mensen intensief contact met elkaar hebben. Maar ook losse community's waarbij mensen oppervlakkige contacten met elkaar hebben onderhouden. Mede door processen als mondialisering en modernisering is de samenleving meer gericht op het individu. Omdat de mens meer op zichzelf gericht is, ontstaat er minder ruimte voor het opbouwen en onderhouden van contacten (Smets en Kreuk, 2008, p. 36). Weinig sociale contacten hebben tot gevolg dat men minder houvast heeft, meer onzekerheid ervaart en losse banden tussen mensen ontstaan. Daarnaast is er minder onderling vertrouwen. Hierdoor wordt de kans kleiner dat mensen gaan samenwerken om collectieve doelen te bereiken (Te Riele & Schmeets, 2010, pp. 165-168). Ondanks individualisering, toenemende onzekerheid en losse sociale banden nemen buurtbewoners toch gezamenlijke initiatieven in de buurt, zoals buurthuizen die worden beheerd en geprogrammeerd door buurtbewoners. Middels deze studie wordt getracht inzicht te krijgen in een specifiek type buurtinitiatief dat op eigen kracht een buurthuis beheert en programmeert. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat het een bijdrage zal leveren aan de kennis rondom buurtinitiatieven zoals de Karrewiel Community. Onderzoek naar de interactie van de Karrewiel Community met het *urban governance* netwerk zal bijdragen aan het opvullen van het gat in de kennis over de werking en inbedding van dit type buurtinitiatief.

Dit onderzoek dient een maatschappelijk belang omdat initiatieven van buurtbewoners op veel plekken voorkomen. Onderzoek hiernaar kan een belangrijke rol spelen in de leefwereld van de mens (Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak, 2006, p. 4-5, Blackshaw, 2010, p. 1; Bauman, 2000, pp. 196-170). Voor overheid en beleidsmakers is het gunstig om duidelijkheid te krijgen over de betekenis en de werking van de Karrewiel Community, zodat zij gerichter kunnen inspelen op behoeften van deelnemers en buurtbewoners. Tevens kan deze kennis, door huidige en aankomende bezuinigingen in welzijn, van belang zijn bij toekomstige samenwerkingsverbanden van dit type buurtinitiatieven, overheid en welzijnsorganisaties. Omdat er steeds minder geld beschikbaar is voor projecten en activiteiten op wijkniveau is het noodzakelijk dat er gezocht wordt naar andere, goedkope, vormen van wijkaanpak en samenwerking binnen het *urban governance netwerk*. Denk hierbij aan terug geven van taken aan burgers en minder taken leggen bij de gevestigde instituties en overheid. Verder is het van belang om op te merken dat de Karrewiel Community in januari 2012 het pand het Karrewiel, waar het activiteiten ontplooit, zal moeten verlaten. De Karrewiel Community zal verhuizen naar het buurtcentrum de Meevaart in de Indische Buurt. Woningcorporatie Eigen Haard is sinds januari 2011 eigenaar van het pand het Karrewiel. Eigen Haard heeft de Karrewiel Community vanaf januari 2011 een jaar de tijd gegeven de verhuizing voor te bereiden en te organiseren. Met het oog op deze verhuizing is het van belang de Karrewiel Community in kaart te brengen zodat helder is welke aspecten van belang zijn bij het functioneren van

de Karrewiel Community. Dan kan de verhuizing naar de Meevaart beter worden voorbereid en de kracht van de Karrewiel Community meegenomen kan worden.

1.4 Leeswijzer

Deze thesis bestaat uit 8 hoofdstukken. In het volgende hoofdstuk worden verschillende attenderende begrippen uitgewerkt. Er is een theoretisch kader ontwikkeld, waardoor onderzoek gerichter plaats kan vinden. Allereerst komt thuisgevoel aanbod, omdat het ten grondslag ligt aan samenwerkingsverbanden en initiatieven van buurtbewoners. Het accent ligt hierbij op de fysieke en sociale competent van thuisgevoel. Daarna wordt ingegaan op verschillend typen community's en buurtinitiatieven die in de samenleving voorkomen. Er wordt gekeken naar verschillende vormen van hoe burgers met elkaar verbonden zijn en zichzelf organiseren. Tot slot wordt het concept *urban governance* in ogenschouw genomen, zodat er zicht komt op de samenwerking tussen de publieke en private sector. Hoofdstuk 3 geeft een uitwerking van gebruikte methoden en technieken van het onderzoek. Denk hierbij aan de onderzoeksstrategie, dataverzameling en data-analyse. Door het uitwerken van de methoden en technieken van het onderzoek, wordt duidelijk welke focus het onderzoek heeft en hoe de data is verzameld en geanalyseerd. In hoofdstuk 4 wordt de positie van de Ambonpleinbuurt ten opzichte van andere delen van de Indische besproken aan de hand van feiten en cijfers. Ook worden de feiten en cijfers over de Indische Buurt afgezet tegen die van Amsterdam. Vervolgens wordt ingegaan op de Amsterdamse wijkaanpak en de ontwikkeling van community's in de Indische Buurt. Hierdoor kunnen de onderzoeksresultaten uit hoofdstuk 5, 6 en 7 in de juiste context geplaatst worden. Vervolgens worden in hoofdstuk 5 de onderzoeksresultaten met betrekking tot de fysieke en sociale karakteristieken de Karrewiel Community uitgewerkt. Hoofdstuk 6 gaat over de rol van het thuisgevoel, specifiek de sociale en fysieke betekenis van de Karrewiel Community voor de deelnemers. In hoofdstuk 7 komen de onderzoeksresultaten met betrekking tot samenwerking in het *urban governance* netwerk van de Indische Buurt aanbod. Daarbij ligt de focus ligt op de samenwerking tussen de Karrewiel Communitiy, stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties. Tot slot wordt de onderzoeksvraag beantwoord in hoofdstuk 7. Er worden verbanden gelegd tussen de onderzoeksresultaten en de theoretische concepten uit hoofdstuk 2. Vervolgens worden aanbevelingen gedaan voor toekomstig onderzoek. Tot slot worden beleidsaanbevelingen gedaan voor samenwerking tussen buurtinitiatieven, stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties. Maar ook ten aanzien van de verhuizing van de Karrewiel Community naar buurtcentrum de Meevaart.

2. Buurtinitiatief in theoretisch perspectief

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt wetenschappelijke literatuur over thuisgevoel, community's, buurtinitiatieven en *urban governance* onder de loep genomen. Buurtbewoners pakken zich samen wanneer zij zich thuis voelen. Als het dus aankomt op het beschrijven van verschillende typen community's en buurtinitiatieven is het van belang het concept thuisgevoel verder uit te werken. Thuisgevoel heeft een fysieke en een sociale component. Men kan zich fysiek thuis voelen door verbondenheid te ervaren met een bepaalde plek, ook wel *haven* genoemd. Daarnaast kan men zich sociaal thuis voelen. Daarbij ervaart men verbondenheid met bepaalde mensen in een bepaalde situatie, ook wel *heaven* genoemd. De sociale betekenis van het thuisgevoel kan worden bepaald aan de hand van drie pijlers: vertrouwen, sociale contacten en identificatie. Deze drie pijlers zorgen voor een diversiteit in de aard en karakteristieken van verschillende typen community's en buurtinitiatieven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de intensiteit en frequentie van sociale contacten, de mate waarin de sociale contacten naar binnengericht of naar buitengericht zijn, maar ook de mate van vertrouwen in medebuurtbewoners of de gemeente. Op basis van die grote diversiteit in eigenschappen zijn er verschillende typen community's en buurtinitiatieven te onderscheiden. Tot slot wordt de samenwerking tussen de publieke sector en private sector in kaart te gebracht, zodat de plek en positie van een community of buurtinitiatief in het *urban governance* netwerk kan worden bepaald.

2.2 Thuisgevoel

Wanneer over het concept community wordt gesproken, ontstaat vaak het beeld van *sense of belonging*, warmte en kameraadschap. De buurtgemeenschap wordt vaak als iets positiefs en goeds gezien (Blackshaw, 2010, p. 1). Van Hoof en Ruyssenveldt (1996, p. 379) geven aan dat het begrip community een nostalgische weerklank heeft die haast romantisch is. Volgens Bauman (2000, pp. 1-4) komt dit voornamelijk doordat de gemeenschap een plek in onze *doxa* (de kennis en ervaring waarmee we denken) heeft. Blackshaw (2010, p. 1) geeft aan dat community's samenhangen met een thuisgevoel. Voordat dieper wordt ingegaan op verschillende opvattingen over community's is wordt nader toegelicht wat er onder thuisgevoel wordt verstaan. Maar om te achterhalen wat thuisgevoel inhoudt is het eerst van belang het concept thuis in ogenschouw te nemen. Thuis is een multidimensionaal begrip en kan refereren aan verschillende plekken, ruimten, gevoelens en praktijken (Mallett, 2004, pp. 64-65). Daarnaast kan thuis worden geassocieerd met het huis, de familie en het individu zelf.

De strekking van het concept thuis hangt ook af van hoe een thuisgevoel tot stand komt. Om inzichtelijk te maken hoe het concept thuis werkt, maken Savage, Bagnall en

Longhurst (2005, pp. 8-9) gebruik van de concepten *habitus* en *field* die afkomstig zijn van Bourdieu (1989, p. 200). *Habitus* is de manier waarop iemand waarneemt, denkt en handelt. Velden (*fields*) zijn zelfgekozen plekken in een omgeving waar mensen werken, wonen en hun vrije tijd doorbrengen. Wanneer er aansluiting is tussen *habitus* en veld, voelen mensen zich op hun gemak en kan zich een thuisgevoel ontwikkelen. Wanneer deze aansluiting ontbreekt, worden mensen mobiel en gaan ze op zoek naar een andere plek (ander veld). Om in een veld macht en invloed te verwerven hebben mensen kapitaal nodig (Bourdieu, 1989, p. 230). Niet alleen economisch kapitaal (geld, inkomen en onroerend goed) zijn nodig, maar ook cultureel kapitaal (kennis en vaardigheden) en sociaal kapitaal (sociale relaties) zijn nodig. Cultureel kapitaal schept mogelijkheden voor het onderhouden en het leggen van contacten, maar heeft ook een mechanisme dat mensen uitsluit. Bijvoorbeeld wanneer iemand de taal niet spreekt, maar waarvan wel verwacht wordt mee te kunnen discussiëren. In dergelijk geval kan uitsluiting ontstaan (Bourdieu, 1989, pp. 230-231). Nu het concept thuis is behandeld kan er worden ingegaan op thuisgevoel.

Duyvendak (2009) omschrijft thuisgevoel als een gelaagde emotie. Wanneer we ons ergens willen thuis voelen is dat alleen mogelijk als we ons ergens vertrouwd voelen. Vertrouwen alleen is echter niet voldoende voor thuis voelen. Ook emoties en gemoedstoestanden spelen een belangrijke rol. Deze emoties en gemoedstoestanden kunnen verschillen per persoon, situatie of tijdsperiode. Wanneer mensen wordt gevraagd naar hun thuisgevoel blijkt dat ze vaak niet goed weten waarom ze zich ergens thuis voelen. Dat maakt thuisgevoel tot een 'stille' emotie. Daarentegen kunnen mensen wel goed verwoorden waar, waarom en wanneer zij zich niet thuis voelen. Thuisgevoel blijkt voor vrijwel iedereen essentieel te zijn. Thuis voelen is een belangrijke en heftige emotie en men zal er alles aan doen om zich (weer) ergens thuis te kunnen voelen (ibid., pp. 258-259).

Savage, Bagnall en Longhurst (2005, pp. 47, 207) introduceren het concept *elective belonging*. Zij geven aan dat wanneer mensen een bepaalde plek hebben gevonden die aan al hun wensen voldoet en verbindingen tussen zichzelf en de plek worden ontdekt, men een thuisgevoel kan ontwikkelen. Wanneer op deze wijze een thuisgevoel tot stand komt wordt dat *elective belonging* genoemd. Watt (2009, pp. 2875-2876) borduurt voort op de theorie van Savage, Bagnall en Longhurst (2005, pp. 47, 207) en komt met het concept *selective belonging*. Hiermee hij doelt op het thuisgevoel en de verbondenheid die een persoon ervaart in een beperkt deel van een wijk of buurt ervaart. Watt (2009, pp. 2875-2876) geeft hiermee aan dat men zich niet in een hele buurt thuis voelt, zoals Savage, Bagnall en Longhurst (2005, pp. 47, 207) aangeven, maar dat men zich ook in een klein deel van de buurt kan thuis voelen, waarbij identificatie met de rest van de buurt ontbreekt.

2.2.1 Fysiek

Volgens Duyvendak (2009, p. 258) en Van der Graaf en Duyvendak (2009, p. 262) refereert *haven* aan een veilige, comfortabele en voorspelbare plek waar mensen zich op hun gemak voelen. *Haven* wordt ook wel fysieke buurthechting genoemd. Savage, Bagnall en Longhurst (2005, p. 47) beschrijven deze situatie van thuis voelen als een bepaalde mate van vertrouwdheid met een fysieke plek, omgeving of situatie. Het thuis voelen op een bepaalde plek kan in verband worden gebracht met *place attachment*, waarbij bepaalde plekken betekenis krijgen in het persoonlijke, sociale en culturele leven en de interacties die daarin plaatsvinden (Van der Graaf & Duyvendak, 2009, pp. 7-8).

Van der Graaf en Duyvendak (2009) gebruiken de term plaatsidentiteit, waarbij mensen definiëren wie ze zijn door betekenis te ontlenen aan bepaalde plekken. Plaatsidentiteit verwijst naar persoonlijke en sociale identiteit die mensen verbindt aan plekken. Thuis voelen refereert dus aan identiteit in relatie tot de omgeving: wie iemand is wordt waar iemand is. Aan de ene kant identificeren bewoners zich vaker met een buurt als zij zich thuis voelen vanwege vrienden of werk. Aan de andere kant identificeren bewoners die zich thuis voelen in hun huis, zich vaker met hun omgeving. Alleen verbondenheid met de gemeenschap betekent niet altijd dat mensen zich ook meer identificeren met de buurt (ibid., pp. 18-19, 263).

2.2.2 Sociaal

Van der Graaf en Duyvendak (2009) geven aan dat daadwerkelijke contacten (vrienden, collega's in de buurt) belangrijker zijn voor buurtidentificatie van bewoners, dan het gevoel van algemene verbondenheid dat ze met de buurt hebben. Dit bevestigt het belang van sociale relaties voor plaatsidentiteit, of specifieker, voor buurtidentiteiten. *Heaven* refereert aan de situatie waarin men verbintenis voelt met gelijkgestemden, zichzelf kan zijn en favoriete activiteiten kan ontplooien. Dit wordt ook wel sociale buurthechting genoemd. In deze situatie veroorzaakt niet alleen de fysieke omgeving een gevoel van vertrouwen, maar zorgt ook voor het samenvallen van de persoon met de omgeving (Van der Graaf & Duyvendak, 2009, pp. 263-264).

Volgens Van der Graaf en Duyvendak (2009, p. 75) vallen sociale contacten onder het concept sociale hechting (*heaven)*. Aansluitend daarop concludeert Yerbury (2011, pp. 7-8) dat thuisgevoel nauw samenhangt met sociale contacten. Verbondenheid in vriendschappen lijkt het meest significant voor het ontwikkelen van een thuisgevoel door het onderhouden van hechte en intensieve contacten. In een vriendenkring kan door hechte en intensieve contacten een community ontstaan. Door intensieve contacten kennen zij de wederzijdse voordelen en gedeelde waarden en dat kunnen redenen zijn voor collectieve actie. Ook benoemen Van der Graaf en Duyvendak (2009, p. 115) dat het belangrijk is te benoemen dat er een wisselwerking bestaat tussen de sociale kwaliteit van

de woonomgeving (*heaven*) en het ervaren van een thuisgevoel op een specifieke plek (*haven*).

Van der Graaf en Duyvendak (2009) benoemen drie voorwaarden die een rol spelen bij de sociale component van thuisgevoel; vertrouwen, sociale contacten en identificatie. Als er sprake is van vertrouwen tussen mensen zullen zij sneller sociale contacten leggen en onderhouden. Door het leggen en onderhouden van sociale contacten kan weer vertrouwen worden gegenereerd, maar dat hangt af van de aard van het contact. Ook bestaat de mogelijkheid voor identificatie met de ander, waardoor het gevoel van vertrouwen zal toenemen. Wanneer mensen iets met elkaar delen en zich met elkaar of met de buurt identificeren, zullen zij zich mogelijk sneller met elkaar binden (ibid., p. 19).

2.2.3 Vertrouwen

Om thuisgevoel in het kader van buurtinitiatieven verder uit te werken is het van belang het begrip vertrouwen nader te onderzoeken, omdat vertrouwen vaak wordt gezien als de drijfveer van de samenleving (Duyvendak, 2009, p. 258). Vertrouwen blijkt een belangrijke voorwaarde voor mensen om met elkaar in contact te komen en contacten te onderhouden. Andersom kunnen contacten vertrouwen genereren. Vertrouwensrelaties zijn dus nodig voor het leggen en onderhouden van contacten en zijn essentieel voor sociale relaties (Smets & Kreuk, 2008, p. 36; Fennema, 2004, p. 435-445).

Dat vertrouwen een essentiële rol speelt in de samenleving is duidelijk, maar wat maakt dat je iemand of iets vertrouwd? Möllering (2001) gaat er in zijn artikel vanuit dat vertrouwen een alledaagse emotie is die bestaat uit een mix van gevoelens en rationeel denken. Vertrouwen heeft tot gevolg dat mensen de complexe sociale werkelijkheid beter kunnen begrijpen. Het proces van vertrouwen bestaat uit drie elementen, namelijk verwachtingen, interpretatie en suspensie. Een persoon interpreteert een complexe of alledaagse situatie en weegt af of er (genoeg) goede redenen zijn voor vertrouwen. Tijdens de interpretatie van een situatie zorgt suspensie voor het wegnemen van onzekerheid en onwetendheid, zodat interpretatie mogelijk wordt. Aan het eind van het proces ontstaan verwachtingen die kunnen leiden tot vertrouwen of wantrouwen. Suspensie en interpretatie zijn in dat opzicht onlosmakelijk met elkaar verbonden (ibid., p. 418).

Rousseau, Sitkin, Burt en Camerer (1998) geven aan dat vertrouwen op verschillende niveaus voorkomt. Individueel vertrouwen, interpersoonlijk vertrouwen en institutioneel vertrouwen. De laatste vallen onder sociaal vertrouwen. Individueel vertrouwen is gebaseerd op een rationele keuze die voortkomt uit economisch belang. Interpersoonlijk vertrouwen gaat over vertrouwen in interactie tussen onbekende mensen die elkaar ontmoeten in de maatschappij. Vertrouwen komt voort uit de ervaringen die zijn opgedaan in voorgaande relaties en daarop worden voorspellingen en verwachtingen gebaseerd. Interpersoonlijk vertrouwen gaat over horizontale relaties tussen mensen. Tot

slot gaat institutioneel vertrouwen over vertrouwen in de politieke en maatschappelijke instituties. Het is eigenlijk een soort veralgemenisering van vertrouwen in mensen, maar het gaat daarbij om verticale relaties (ibid., pp. 397, 399-400).

In wetenschappelijke literatuur kent het concept vertrouwen steeds andere accenten – van een berekende keuze tot een emotionele reactie gebaseerd op interpersoonlijke relaties en identificatie. Daarnaast hangt de mate van vertrouwen af van de voorgeschiedenis en ontwikkelingen in sociale relaties (Rousseau, Sitkin, Burt & Camerer, 1998, p. 398). Volgens Patulny en Svendsen (2007, pp. 34-35) is vertrouwen nodig wanneer er niet genoeg informatie beschikbaar is om een situatie te overzien. Een hoog niveau van vertrouwen zorgt ervoor dat mensen elkaar kunnen ontmoeten, interactie met elkaar hebben en samen kunnen werken. Deze visie sluit aan bij het idee van Möllering (2001, pp. 412-415) dat vertrouwen zorgt voor het om kunnen gaan met complexe sociale situaties die in toenemende mate voorkomen in de moderne samenleving.

2.2.4 Sociale contacten

Onder het thema sociale contacten kunnen verschillende aspecten worden geschaard: sociale relaties, vriendschappen, organisaties, contacten onderhouden, informatie en communicatietechnologie en het behouden van normen en waarden (Yerbury, 2011, pp. 7-10). Yerbury (2011, p. 7) zegt dat sociale contacten kunnen bijdragen aan de vorming van gemeenschappen. Daarnaast kunnen sociale contacten mogelijkheden binnen community's beperkingen of beschadigen. Wanneer sociale contacten niet goed verlopen kan de samenwerking worden verstoord (Yerbury, 2011, p. 7-8). Smets en Kreuk (2008, p. 40) zeggen dat sociale contacten kunnen op verschillende manieren en met gevarieerde intensiteit geuit worden. Denk hierbij aan oppervlakkige sociale contacten, zoals oogcontact, groeten, het maken van een praatje. Maar ook aan intensieve contacten, zoals bij elkaar op bezoek gaan en het wederzijds bieden van hulp.

Patulny en Svendsen (2007, p. 33) geven aan dat het belangrijk is een onderscheid te maken tussen verschillende contacten, omdat mensen dan openstaan voor dynamiek tussen verschillende groepen. Een centrale gedachte is dat verschillende sociale contacten naast elkaar kunnen bestaan en elkaar kunnen versterken (Van der Graaf & Duyvendak, 2009, pp. 17-20). Putnam (2000, pp. 19-24) maakt onderscheid tussen *bonding,* het binden met de eigen groep en *bridging*, bruggen slaan tussen verschillende groepen. Smets en Kreuk (2008, pp. 36-37) maken onderscheid tussen interetnische en intra-etnische contacten.

Volgens Van der Graaf en Duyvendak (2009) worden sociale contacten en sociale interacties uitgedrukt in de fysieke omgeving, in de plekken die men waardeert en deze plekken dienen als medium voor deze interacties. Niet alle wetenschappers vinden dat de

nadruk op sociale interacties moeten liggen als het gaat om thuisgevoel en richten zich meer op de fysieke kant van hechting aan plekken (ibid., pp. 18-19).

2.2.5 Identificatie

Van der Graaf en Duyvendak (2009, p. 19) en Smets en Kreuk (2008, p. 38) geven aan dat identificatie bijdraagt aan het ontwikkelen van een thuisgevoel. Mensen brengen hun identiteiten tot uitdrukking in sociale interacties en zoeken hierin naar bevestiging van hun identiteiten. Van der Graaf en Duyvendak (2009, p. 263). zeggen dat wanneer in sociale relaties andere personen niet op hen reageren zoals dat van hen verwacht wordt, dan kan dat negatieve emoties tot gevolg hebben zoals angst, boosheid, schaamte en schuld. In eerste instantie is de verwachting dat mensen zullen weglopen wanneer er een spanningsvolle situatie ontstaat. Wanneer dat niet mogelijk is zullen zij proberen hun gedrag of identiteiten aanpassen aan de verwachting. Op deze manier kan er een hiërarchie ontstaan. De ene identiteit wordt belangrijker en vaker gebruikt dan de andere.

Broeders, Kremer en Meurs (2008) geven aan dat identificatie gaat over het leggen, onderhouden en verbreken van verbindingen. Het concept identificatie is een dynamisch concept dat de ruimte geeft om er meerdere identiteiten op na te houden. Er zijn drie verschillende vormen van identificatie: functionele, normatieve en emotionele identificatie. De eerste vorm is functionele identificatie. Hierbij worden mensen door zichzelf en door anderen op een bepaalde manier gezien door de functie of de taak die mensen vervullen, zoals werknemer, buur en kind. De tweede vorm is normatieve identificatie. Dat gaat over de eigen normen en waarden en de mogelijkheid deze uit kunnen uitdragen in de samenleving. Het gaat vrijwel vanzelf wanneer men zich aanpast aan een norm, echter is het wel moeilijk om normen te veranderen. De derde vorm is emotionele identificatie, waarbij gevoelens van verbondenheid met anderen en met de buurt centraal staan, ook wel thuisgevoel genoemd. Mensen in een dynamische samenleving zoals in Nederland, kunnen zich steeds meer met verschillende zaken identificeren zonder dat dit negatieve invloed heeft op de verbondenheid met anderen of met de buurt (ibid., pp. 166-168).

Wanneer bewoners het gevoel hebben ergens bij te horen, zoals vrienden, werk of het eigen huis, identificeren zij zich met de plaats en voelen zich meer thuis. Als zij hun eigen behoeften en wensen op eigen kracht kunnen vervullen, zoals het organiseren van activiteiten en bijeenkomsten, zorgt dat voor een groter gevoel van medezeggenschap. In andere woorden, een gevoel van eigenaarschap heeft tot gevolg dat mensen zich meer thuis voelen (Blog Firoez Azarhoosh, april 2011)

2.3 Community's

In sociaal-wetenschappelijke literatuur wordt op verschillende manieren gekeken naar het concept community. Zo kan een community worden beschreven op basis van de wijze waarop deze is georganiseerd of op basis van de aard en frequentie van sociale contacten (Tönnies, 2001, pp. 59-60). Blackshaw (2010, pp. 1-4) zegt dat de betekenis van het concept community in de afgelopen decennia een transformatie heeft ondergaan: van community als eenduidig concept, naar een idee dat er verschillende typen community's naast elkaar bestaan in de samenleving.

Wanneer wordt gekeken naar theorieën over de community, zoals die van Tönnies (2001) en Durkheim (1933), wordt community als surrogaat voor andere concepten is gebruikt en andersom. Tönnies (2001) maakt onderscheid tussen *Gemeinschaft* (community) en *Gesellschaft* (samenleving). Beide typen werden als ideaal typen beschouwd. Bij *Gemeinschaft* refereren sociale relaties aan primaire, affectieve, emotionele en traditionele banden tussen mensen. Alle partijen in de relatie tellen mee en vertrouwen staat daarbij in een hoog vaandel. Denk hierbij aan het gezinsleven, het dorpsleven en het leven in rurale gebieden, waarbij burgers, lokale politieke cultuur en religie determinerende factoren zijn (ibid., pp. 59-60).

Hier tegenover staat het idee van Tönnies (2001) over *Gesellschaft*. Dat is gebaseerd op het rationeel denken in termen van kosten en baten. Dit idee is ontstaan in de tijd dat mensen naar de stad trokken. In sociale relaties zijn banden secundair, losser en oppervlakkig. Daarnaast handelt het individu voornamelijk uit eigenbelang en is er minder vertrouwen in elkaar en anderen. Denk hierbij aan het stadsleven, het leven in urbane gebieden en het kosmopolitische leven, waarbij nationale politieke cultuur, wetgeving en publieke opinie zijn determinerende factoren (ibid., pp. 59-60).

Het idee van *Gemeinschaft* en *Gesellschaft* is verder uitgewerkt door Durkheim (1933, pp. 128-131). Hij vergelijkt *Gemeinschaft* met mechanische solidariteit dat voorkomt in traditionele samenlevingen. Het wordt gekenmerkt door een simpele arbeidsverdeling en een collectief bewustzijn waarbij mensen waarden en normen delen (Durkheim, 1933, p. 130). *Gesellschaft* vergelijkt hij met organische solidariteit, dat voorkomt in moderne samenlevingen. Het wordt gekenmerkt door een complexe arbeidsverdeling en een heterogene bevolking die bij elkaar gehouden wordt door wetten en contracten. De nadruk kwam te liggen op solidariteit waardoor sociale relaties een essentieel element van community werden (Durkheim, 1933, pp. 128-129, 131).

De ideeën over *Gemeinschaft* en *Gesellschaft* leken tijdloos en universeel totdat er rond de jaren tachtig van de vorig eeuw een conceptuele revolutie plaatsvond van het begrip community (Blackshaw, 2010, pp. 5-6). Het idee van denkbeeldige community's deed zijn intrede (Anderson, 1991, p. 6). De centrale gedachte was dat verbindingen tussen mensen niet alleen in fysieke toestand bestaan. Ook denkbeeldige verbindingen spelen

een grote rol in de samenleving. Sociale buurthechting is van belang bij het ontstaan van denkbeeldige community's (Duyvendak, 2009, p. 258, Blackshaw, 2010, p. 6). Tevens zijn naast sociale buurthechting, media, zoals kranten en televisie, belangrijke voorwaarden voor het bestaan van denkbeeldige community's, omdat media kunnen bijdragen aan het besef van de community. Aansluitend daarop oppert Wegner (in Blackshaw, 2010, p. 6) dat niet alleen verbindingen bijdragen aan denkbeeldige community's, maar ook het thuisgevoel een belangrijke rol speelt bij het definiëren van een denkbeeldige community.

Hoe het concept community wordt geïnterpreteerd en welke gevoelens het losmaakt is op dit moment net zo belangrijk als wat er in werkelijkheid te zien is. Blackshaw (2010) geeft aan dat de kern van deze moderne opvattingen over community's vanaf dat moment als volgt kan worden omschreven: alle moderne community's zijn hermeneutische community's. Hermeneutische community's zijn community's waarbij mensen een eigen manier van leven erop na houden, daarbij hun eigen verhalen en omschrijvingen hebben en dit allen op een andere wijze interpreteren. In plaats van de sociale en culturele relaties en verbindingen tussen mensen, staat zingeving van mensen centraal. In de moderne tijd wordt de community meer gezien als een actieve verbintenis, een taak, een verplichting of een verantwoordelijkheid. Het is voornamelijk een verlangen (ibid., pp. 7-8, 26-32).

Naast het type hermeneutische community's omschrijft Blackshaw (2010, pp. 5-18, 32-47) nog twee andere typen community's die na de jaren tachtig hun intrede deden, namelijk postmoderne en vloeibare community's. Lyotard (1979) geeft aan dat postmoderniteit ook wel radicale moderniteit wordt genoemd. Het wordt gekenmerkt door culturele veranderingen. Mensen kunnen hierdoor betekenisloosheid ervaren, omdat culturele kaders verdwijnen of juist zichtbaar worden. Daarnaast bestaat er niet meer één werkelijkheid, maar heeft iedereen zijn eigen verhaal, een *narrative*. Door mondialisering en ontwikkelingen in informatie- en communicatietechnologie worden processen van individualisering en relativisme versterkt en lijken rationele oplossingen ontoereikend in de chaotische omgeving waarin mensen zich bevinden.

Blackshaw (2010) zegt dat de postmoderne community één groot *narrative* is en wordt beïnvloed door de pluralistische samenleving. Daarnaast kunnen mensen een veranderlijke leven hebben dat verschillende richtingen op kan gaan. Mensen zijn minder geworteld of verbonden met één plek. Blackshaw (2010) omschrijft postmoderne community's als gefragmenteerde en kwetsbare community's die gevoelig zijn voor discontinuïteit. Deze community's kunnen voorkomen in vreemde en wonderbaarlijke vormen en hebben geen standaard qua normen en regels. In de onzekere tijd van het moderne leven moeten mensen zorgen dat ze meer opvallen, zodat ze hun identiteit kunnen beschermen en uitdragen. Postmoderne community's kunnen mensen hierbij richting geven en een uitkomst bieden bij het beschermen en uitdragen van de identiteit.

De community wordt gezien als een proces. Echter wordt een postmoderne community ook gezien als een lege belofte waarin mensen geloven. In deze situatie kunnen mensen een community nabootsen, terwijl deze in werkelijkheid niet bestaat (ibid., pp. 40-43, 46-47).

Zoals eerder is beschreven wordt postmoderniteit gekenmerkt door ontwikkelingen in telecommunicatie en processen van mondialisering. Castells (2010) omschrijft de maatschappij als een netwerksamenleving. De belangrijkste sociale structuren en activiteiten zijn georganiseerd rondom digitale informatienetwerken. Het gaat dus niet alleen om sociale netwerken, want sociale netwerken bestaan ook in zeer oude vormen van sociale organisatie. Het zijn sociale netwerken die informatie en kennis produceren en verwerken en daarvoor gebruik maken van informatie en communicatietechnologieën. Volgens Castells (2010) zijn netwerken de basisonderdelen van de postmoderne samenleving geworden. De netwerksamenleving gaat echter verder dan de informatiesamenleving. Politieke, economische en culturele factoren bepalen mede hoe de netwerksamenleving eruit ziet. Denk hierbij aan het religieuze leven, politieke organisatie en sociale status van mensen (ibid., pp. 1-20, 500).

Dit idee van Castells (2010, pp. 1-3) komt overeen met de theorie van Yerbury (2011, p. 5) die zich vooral richt op de vorming van netwerken op basis van interacties en het onderhouden van contacten. Gedeelde kennis en ervaringen zijn essentiële onderdelen bij de vorming van een netwerk. Yerbury (2011, p. 5) legt net als Castells (2010, pp. 1-3) de nadruk op het thema kennis, maar zij zegt ook dat het thema community tegenwoordig meer kan omvatten, bijvoorbeeld een thuisgevoel, dialogen en conversaties en het delen van ervaringen. Daarbij heeft zij het over een gevoel van community, dat ontstaat wanneer mensen contacten met elkaar onderhouden (ook middels verschillende vormen van technologie) en de interacties *face-to-face* plaatsvinden. Clark (2009, pp. 1561-1563) komt met het type translokale community's. Dit zijn netwerken die verbonden zijn doordat zij dezelfde belangen, interesses en doelen met elkaar delen. Connecties en sociale relaties zijn niet plaatsgebonden, maar kunnen zowel transnationaal als translokaal plaatsvinden. Het gebruik van telecommunicatie staat bij translokale community's, net als bij netwerken van Castells (2010) en de community van Yerbury (2011) centraal.

Naast het type translokale community's worden community's door Clark (2009) omschreven als sociale netwerken. Hierbij wordt verwezen naar Granovetter (1973, geciteerd in Clark, 2009) die zegt dat het van hebben van zwakkere banden naast intensievere hechte banden essentieel is. Het hebben van zwakkere banden is cruciaal voor de creatie van nieuwe mogelijkheden, toetreding tot bronnen, verspreiding van informatie en de mate van integratie voor sociale groepen (ibid., pp. 1564-1567).

Het laatste type dat Blackshaw (2010, pp. 33-36) beschrijft zijn vloeibare community's. Dit type komt overeen met het idee van Bauman (2000, pp. 1-15) over

vloeibare moderniteit. Bauman beschrijft in zijn boek *Liquid Modernity* dat er een nieuwe, sociale toestand is ontstaan waarin de samenleving verkeerd. Deze is tegengesteld aan een vaste en statische toestand in de samenleving. Bauman (2000, pp. 1-15) gebruikt de vergelijking tussen *solid* en *liquid*. *Solid* heeft een vaste vorm en neemt ruimte in, waarbij alleen tijd een rol speelt en er eenvoudige mobiliteit plaatsvindt. Hierbij valt te denken aan de meer traditioneel georganiseerde community's. Deze traditioneel georganiseerde community's worden ook wel *solid* community's genoemd. De aspecten die een *solid* community omschrijven zijn: voorspelbaarheid, afhankelijkheid, homogeniteit en authenticiteit.

Bauman (2000, pp. 1-15) zegt dat *liquid* een toestand is waar geen duidelijke grenzen te herkennen zijn, alles veranderlijk is, continue versplintering plaatsvindt en diversiteit en toeval de boventoon voeren. Contacten en verbindingen zijn veranderlijk en wisselvallig. In plaats van de zekerheden die mensen voorheen hadden, zullen mensen moeten leren leven in een wereld waar onzekerheid centraal staat. Het gevolg van deze onzekerheid is dat de leefomgeving van mensen een onvoorspelbaar, complex systeem wordt, waarin er weinig afhankelijkheid tussen individuen bestaat. Er is sprake van veel autonomie zodat mensen zelf de zin en de doelen van het leven kunnen stellen. Deze autonomie heeft de volgende eigenschappen: openheid, spontaniteit en ontworteling. Volgens Blackshaw (2010, p. 16) kan het sociale leven, zoals persoonlijke contacten, worden beïnvloed door deze vloeibare moderniteit. Authenticiteit is minder belangrijk geworden en het vormen van een identiteit staat voorop. Verbindingen en relaties tussen mensen kunnen sneller worden gevormd, zijn losser van aard, en kunnen sneller worden verbroken. Er kan dan worden gesproken van vloeibare community's (Blackshaw, 2010, pp. 1-3). Sociale organisaties, zoals overheidsorganisaties, zijn niet langer in staat een raamwerk te bieden voor mensen, hun betekenisgeving en hun acties (Bauman, 2000, p. 169). Individuen moeten daarom andere manieren zoeken om hun leven te ordenen en organiseren. Mensen moeten samenwerken en met elkaar verbinden om kleine projecten en doelen te behalen die niet op werk georiënteerd zijn. Het is nodig dat mensen flexibel zijn en zich kunnen aanpassen aan verschillende situaties (Bauman, 2000, pp. 168-172).

2.4 Buurtinitiatieven

Aansluitend op het fenomeen community's zijn er ook andere manieren om naar waarop mensen zich organiseren en sociale contacten onderhouden. Hurenkamp, Tonkes en Duyvendak (2006) spreken van buurtinitiatieven. Zij inventariseren hoe hedendaagse buurtinitiatieven eruit zien, wat hun doelen zijn, wie ze opzetten en laten voortbestaan. Daarbij onderzoeken ze hoe los of hecht sociale relaties binnen verschillende initiatieven zijn. Er wordt is gefocust, wat voor contacten mensen aangaan en onderhouden met

elkaar, maar ook wat hun verhouding tot de overheid of andere maatschappelijke organisaties is (ibid., pp. 6-7)

Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) geven aan dat er vijf verwachtingen en veronderstellingen bestaan rondom hedendaagse spontane buurtinitiatieven. Ten eerste bestaat de zorg dat burgers niet meer zo betrokken zijn dan vroeger en zich daardoor minder snel actief zullen organiseren. Ten tweede heerst het idee dat mensen zich steeds losser en minder hecht organiseren. Ten derde is er de zorg dat burgers minder op publieke zaken georiënteerd zouden zijn en drukker met hun eigen leven bezig zijn. Hierdoor zou eigenbelang voorop komen te staan. Ten vierde wordt verwacht dat in de overgeorganiseerde samenleving spontane buurtinitiatieven weinig kansen krijgen te ontwikkelen en te blijven bestaan. Tot slot bestaat de zorg dat het altijd dezelfde mensen zijn die buurtinitiatieven starten, zoals buurtburgemeesters, professionals en actieve buurtvaders, waardoor ze niet representatief zijn voor de burgers als geheel (ibid., pp. 8-9).

Hurenkamp, Tonkes en Duyvendak (2006, pp. 33-34) onderscheiden vier verschillende typen buurtinitiatieven: lichte initiatieven, netwerkende initiatieven, coöperatieve initiatieven en federatieve initiatieven. De verschillende typen buurtinitiatieven zijn te verbinden met de concepten die Putnam (2000, pp. 18-24) gebruikt om sociale contacten te onderscheiden: *bonding* (binding met eigen groep) en *bridging* (bruggen slaan tussen andere groepen). Het eerste type is een licht initiatief. Dit zijn initiatieven waar participanten zowel intern als met de buitenwereld weinig contact onderhouden. Het zijn losse, zwevende clubs. Bij deze lichte initiatieven vindt er zowel weinig *bonding* als *bridging* plaats. Het tweede type is een netwerkend initiatief. Dit zijn initiatieven waar deelnemers onderling weinig contact onderhouden, maar wel veel samenwerken en contact met de overheid en andere organisaties onderhouden. Onderlinge samenwerking staat in het teken van het bereiken van doelen. Het zijn losse, maar verweven clubs. Er vindt weinig *bonding,* maar wel veel *bridging* plaats. Het derde type is een coöperatieve initiatief. Dit zijn initiatieven waar participanten onderling veel contact onderhouden, maar weinig contacten worden onderhouden met de buitenwereld. Het zijn hechte maar zwevende clubs. Er vindt veel *bonding*, maar weinig *bridging* plaats. Het vierde type is een federatieve initiatief. Dit zijn initiatieven waar deelnemers onderling veel contact onderhouden en ook veel contact met de buitenwereld aangaan. Het zijn hechte, verweven clubs. Er vindt veel *bonding* en veel *bridging* plaats. De interactie met de buitenwereld is dus van belang bij het typeren van buurtinitiatief. Daarom is het interessant dieper in te gaan op *urban governance*.

2.5 *Urban Governance*

Sinds de jaren negentig hebben steden in West Europa veel verandering doorgemaakt in de wijze waarop zorg en welzijn voor burgers wordt georganiseerd en geregeld. Vanaf dat moment is *urban governance* een nieuw begrip geworden dat het traditionele begrip *urban government* verving (Dekker, 2006, p. 23). De nadruk kwam te liggen op participatie door en ruimte voor burgers, terwijl de rol van de overheid steeds kleiner werd. De verschuiving van *urban government* naar *urban governance* heeft voornamelijk plaatsgevonden, omdat er andere ideeën ontstonden over een goedwerkende democratie (Fung & Wright, 2001, pp. 5-6). Fung en Wright (2001, pp. 5-6, 25) geven aan dat in het laatste decennium van de twintigste eeuw budgetten voor de lokale overheden werden gekort. Tegelijkertijd werden er meer taken en verantwoordelijkheden van de nationale overheid overgedragen aan lokale overheden. Lokale overheden moesten hun manier van werken veranderen, waardoor veel taken werden uitbesteed aan geprivatiseerde bedrijven. Machtsrelaties werden hierdoor verdeeld en dat leidde tot een zichtbare versplintering van politieke macht tussen individuen en instituties. Maar ook tot een toename van onzekerheid met betrekking tot de sociale, economische en politieke situatie. Hierdoor moesten veel maatschappelijke problemen gezamenlijk worden aangepakt.

Coaffee en Healy (2003, pp. 79-81) geven aan dat *urban governance* wordt gekenmerkt door diversiteit in belanghebbenden die een rol spelen in het ontwikkelen van beleid. Dit beleid wordt op verschillende niveaus voor verschillende lagen van de samenleving ontwikkeld. Denk hierbij aan beleid van mondiaal niveau tot buurtniveau. Fung en Wright (2001, p. 18) zeggen dat er een duidelijke praktische focus is bij *urban governance*, denk daarbij thema's als veiligheid, opgeleid personeel en ruimtegebruik. Deze praktische focus kan tot gevolg hebben dat er strijd om schaarse middelen ontstaat. Echter kunnen daardoor ook nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan. Verder kan grote, belangrijke en bredere problematiek uit het oog worden verloren, omdat de focus komt te liggen op beperktere, kleinere praktische problemen.

Fung en Wright (2001, pp. 19-21) geven drie voorwaarden voor succesvol *urban governance*: er zijn specifieke collectieve problemen, alle actoren dienen te worden betrokken bij het oplossen van deze specifieke collectieve problemen en alle specifieke collectieve problemen dienen middels overleg opgelost te worden. Het proces wordt gekenmerkt door een gelijkwaardige positie voor alle betrokken actoren, waardoor democratie zo veel mogelijk gewaarborgd kan worden (*bottom-up*). Fung en Wright (2001, pp. 25-28) benoemen drie aspecten die de mate van democratie in een *urban governace* netwerk bepalen: participatie, overleg en *empowerment*. *Empowerment* is burgers leren op te komen voor zichzelf, zodat zij het lot in eigen kunnen handen nemen. De nadruk ligt vooral op het stimuleren en betrekken van individuele burgers bij de aanpak van de problemen. Openheid, transparantie en wederkerigheid zijn

karakteristieken voor de samenwerking tussen de verschillende actoren binnen het *urban governance* netwerk. Er wordt gestreefd naar actieve politieke participatie van burgers dat onder andere bereikt kan worden door het aangaan van een dialoog tussen de verschillende actoren.

Coaffee en Healy (2003, pp. 80-83) zeggen dat in tegenstelling tot traditionele vormen van *government*, de kern van *urban governance* is dat zowel de publieke sector als de private sector betrokken wordt bij het ontwikkelen van beleid. Dekker (2006, p. 24) noemt een aantal voorbeelden, zoals samenwerking tussen maatschappelijke organisaties, scholen, gemeentelijke organisaties, vrijwilligersorganisaties en burgers. Volgens Coaffee en Healy (2003, p. 80) en Fung en Wright (2001, pp. 25-29) zijn de verschillende actoren in *urban governance* zijn elkaar verbonden. Ze zijn dus niet meer autonoom en onafhankelijk, zoals in het traditionele vormen regeren. Naast burgers is de rol van de andere belanghebbenden in het *urban governance* netwerk erg belangrijk in de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. De rol van deze belanghebbenden kan variëren van het bieden van technische of bureaucratische *knowhow* tot verschaffen van organisatorische hulp. Door de variatie in het bieden van *knowhow* of hulp kan dat verschillende verwachtingen teweegbrengen. Wanneer niet aan deze verwachtingen voldaan wordt kan dit tot frustraties en spanningen tot gevolg hebben.

Er wordt veel van burgers verwacht en verlangd, en tegelijkertijd zijn er veel vragen over burgers. De verhouding tussen burger en overheid is veranderd, waardoor burgers en de overheid minder doorzichtig en begrijpelijk voor elkaar zijn geworden. Daarom is het belangrijk te bekijken hoe een *urban governance* netwerk eruit ziet en welke positie een buurtinitiatief daarbinnen inneemt (Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak, 2006 , p. 10).

2.6 Conclusie

Thuis voelen is een gelaagde emotie van betrokkenheid bij de fysieke en sociale omgeving. Wanneer mensen zich verbonden voelen en identificeren met een bepaalde plek kan men een thuisgevoel ontwikkelen. Men is dan fysiek gehecht aan een buurt. Plaatsen krijgen ook betekenis in en door de sociale contacten en deze sociale contacten worden gebruikt om uitdrukking te geven aan persoonlijke identiteiten. Mensen kunnen zich thuis voelen op een bepaalde plek door werk of vrienden, maar ook door het verbondenheid met het eigen huis. Daarnaast hangt thuisgevoel ook af van de situatie. De belangrijkste voorwaarden voor het ontwikkelen van een thuisgevoel zijn vertrouwen, sociale contacten en identificatie. Ervaringen en de daaruit voorkomende verwachtingen hebben invloed op vertrouwen in interpersoonlijke relaties en vertrouwen in instituties. Interacties en sociale contacten worden hierdoor mogelijk gemaakt of juist beperkt. Naast vertrouwen heeft ook identificatie met een plek of personen invloed op het thuisgevoel. Thuisgevoel speelt een

centrale rol bij het ontstaan en de werking van community's en buurtinitiatieven. Door de verschillende factoren die bijdragen aan een thuisgevoel zijn er verschillende typen community's te onderscheiden. Het is belangrijk te vermelden dat dit een recentelijke verandering in perspectief op community's is. Er bestaat niet slechts één soort community. Er is een grote diversiteit aan community's die naast elkaar bestaan. De traditionele en hechte groepen waarbij overeenkomstige waarden, normen en identiteit gedeeld worden, bestaan naast de meer oppervlakkige en rationele community's. Community's kunnen als netwerken gezien geworden. Door ontwikkelingen in telecommunicatie zijn informatie- en kennisoverdracht een belangrijk aspect geworden in van het ontstaan van netwerken. Een community kan gezien worden als doel op zich en ook als proces waarbij in werkelijkheid geen community bestaat. Bij benadering is de afgelopen decennia een trend te zien van statische traditioneel georganiseerde typen naar lichtere, lossere, modernere georganiseerde vormen, ook wel buurtinitiatieven genoemd. Deze buurtinitiatieven zijn door hun hoge mate van flexibiliteit en losse banden moeilijker grijpbaar. Community's en buurtinitiatieven zijn onderdeel van het *urban governance* netwerk, waarbinnen verschillende partijen, zoals overheid, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers in overleg werken aan sociaal welzijn. *Empowerment* van burgers en democratische besluitvorming staan centraal in de samenwerking. Door verschillende belangen van de diverse partijen is het een complexe aangelegenheid in het samenwerking met elkaar.

Hoofdstuk 3 Methodologie

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden en technieken van deze studie besproken. In de eerste paragraaf zal de keuze van onderzoeksmethode aanbod komen. Vervolgens wordt de onderzoeksgroep beschreven. Daarna wordt er ingegaan op gegevensverzameling, zoals de participerende observatie, diepte-interviews. Aansluitend daarop volgt een uitwerking van de gegevensanalyse waaronder het coderen en ordenen van de data. Tot slot wordt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek in acht genomen.

3.1 Onderzoeksmethode

In dit onderzoek is de keuze gemaakt voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. Bij een kwalitatieve onderzoeksmethode wordt gefocust op de betekenis die actoren aan een bepaalde situatie geven. In deze studie werd het mogelijk daardoor de interpersoonlijke omgang binnen de Karrewiel Community te onderzoeken. Door het achterhalen van de betekenis die actoren geven aan de Karrewiel Community is ingegaan op ervaringen en gevoelens van participanten. Het is van belang om op te merken dat dit onderzoek op inductieve wijze is uitgevoerd, omdat de data vanuit het perspectief van de onderzoeker is waargenomen en geïnterpreteerd. Door het verzamelen van veel gedetailleerde informatie werden vernieuwende resultaten waarneembaar voor de onderzoeker (Babbie, 2007, pp. 22-23).

De nadruk van dit onderzoek lag op de gefundeerde theoriebenadering (*grounded theory)* (Strauss & Corbin, 1990, p. 4). Het uiteindelijke doel van de gefundeerde theoriebenadering is begrips- of theorieontwikkeling, zodat sociale fenomenen verklaard kunnen worden. Met deze onderzoeksstrategie wordt vitaliteit in het empirisch onderzoek nagestreefd. Op basis van de verkregen en geanalyseerde onderzoeksgegevens kan stapsgewijs een theorie worden ontwikkeld. Door stapsgewijs te werken past de theorie bij de onderzochte situatie, omdat de theorie voortkomt uit de onderzoeksresultaten en als het ware gefundeerd is in diezelfde onderzoeksgegevens (Strauss & Corbin, 1990, p. 5-7).

In het begin van het onderzoeksproces is een onderzoeksvraag opgesteld. Boeije (2005, p. 27) beschrijft drie kenmerken waar de vraagstelling van kwalitatief onderzoek zich op richt. Het eerste kenmerk waar een onderzoeksvraag zich op richt is de wijze waarop mensen betekenis geven aan hun sociale omgeving en hoe zij zich op basis daarvan gedragen. Het tweede kenmerk is dat het onderwerp vanuit een perspectief van de onderzochte mensen bekeken moet worden. Het derde kenmerk waar een onderzoeksvraag zich op richt is het doel om het onderwerp te beschrijven en waar mogelijk te verklaren (Boeije, 2005, p. 27).

Om gericht te werk te gaan is gebruik gemaakt van verschillende concepten, zoals thuisgevoel, community's, sociale contacten, identificatie, vertrouwen en *urban governance*. Blumer (1954, pp. 3-6) beschrijft dat er in sociale wetenschappen een probleem bestaat met betrekking tot het gebruik van concepten, omdat deze op verschillende manieren kunnen worden geïnterpreteerd. De concepten die in het theoretische hoofdstuk zijn gebruikt zijn niet tot in detail uitgewerkt. Dit soort concepten worden *sensitizing concepts* genoemd, ook wel attenderende of richtinggevende begrippen. Een attenderend begrip heeft geen eenduidige definitie, maar geeft een richtlijn of een idee waar het concept naar verwijst. Deze concepten fungeren als bril of lens waarmee de onderzoeker zich op het veld heeft gericht en heeft een belangrijke rol bij de analyse gespeeld (Blumer, 1954, pp. 3-5, 7).

Naarmate het onderzoek vorderde, werden de waarnemingen gerichter uitgevoerd om eerdere bevindingen te onderzoeken en te verifiëren. Tijdens de uitvoering van dit onderzoek hebben dataverzameling en data-analyse elkaar afgewisseld. Door nieuwe data snel na verzameling te transcriberen en te analyseren is steeds nieuwe informatie meegenomen tijdens de nog uit te voeren participerende observaties en diepte-interviews. Op deze manier heeft er continue afstemming plaats gevonden tussen de dataverzameling en de data-analyse. Dit wordt door Strauss & Corbin (1990, pp. 8-12) de constante vergelijkingsmethode genoemd.

3.2 Onderzoeksgroep

Om een beeld te krijgen van de karakteristieken van de Karrewiel Community en de samenwerking met andere stakeholders, zijn verschillende personen benaderd voor het afnemen van interviews. De grootste groep van het totaal aantal geïnterviewden (n=13) zijn deelnemers van de Karrewiel Community. Dit zijn voornamelijk buurtbewoners die met een organisatie betrokken zijn bij de Karrewiel Community. Verder zijn de overige geïnterviewden op verschillende manieren betrokken bij de Karrewiel Community. Denk hierbij aan de welzijnsorganisatie Civic Zeeburg, of stadsdeel Amsterdam Oost die samenwerken met de Karrewiel Community.

De participanten in dit onderzoek zijn op verschillende manieren geworven. Omdat dit onderzoek over één specifieke afgebakende casus gaat, lagen een aantal wervingsmethoden voor de hand, zoals het *face-to-face* benaderen van participanten en te werven via de sneeuwbalmethode. Tijdens een vergadering van de Karrewiel Community, die om de drie weken worden georganiseerd in het pand het Karrewiel in de Indische Buurt, is *face-to-face* gevraagd of men wilt deelnemen aan het onderzoek. Verschillende aanwezigen bij de vergaderingen waren sleutelinformanten voor dit onderzoek, omdat zij het meeste zicht hebben op het reilen en zeilen van de Karrewiel Community. Vervolgens is getracht via de sneeuwbalmethode te werken, waarbij via de eerste geïnterviewden

namen verkregen werden van anderen potentiële participanten die daarna benaderd konden worden (Babbie, 2009, pp. 184-185). Tot slot zijn andere participanten, zoals medewerkers van het stadsdeel of welzijnsorganisaties, aangeschreven via e-mail om te vragen of zij wilden deelnemen aan het onderzoek.

Vertrouwen stond hoog in het vaandel bij zowel het werven van participanten als het afnemen van de interviews. Omdat de Karrewiel Community vaker is onderzocht, diende hiermee rekening gehouden te worden door de onderzoeker. De deelnemers en de communityleider van de Karrewiel Community hebben voorheen meerdere interviews gegeven. Zij hebben het gevoel geïnvesteerd te hebben in deze onderzoeken, maar daar nooit iets voor terug hebben gekregen. Daarom heeft de onderzoeker uitgelegd dat het onderzoek in de toekomst ten goede komt aan de Karrewiel Community. De geïnterviewden zijn van te voren op de hoogte gebracht over de focus van het onderzoek. Verder is door de onderzoeker getracht op een integere manier met de informatie van participanten om te gaan.

De Karrewiel Community organiseert activiteiten en vergaderingen in het Karrewiel, waardoor een aantal interviews met deelnemers hier plaats hebben kunnen vinden. In andere gevallen op een neutrale locatie in de Indische Buurt, zoals een rustig café. De observaties hebben plaatsgevonden tijdens bijeenkomsten van de Karrewiel Community in de grote activiteitenruimte en één van de kantoorruimtes in het Karrewiel. Tot slot is het van belang op te merken dat het er bij kwalitatief onderzoek niet om gaat dat er zo veel mogelijk personen of situaties worden onderzocht, maar dat er veel kenmerken en aspecten van deze personen of situaties worden onderzocht. Het gaat om het perspectief van de onderzochte personen, ook wel *emic perspective* genoemd. De onderzoeker heeft hierbij zichzelf als instrument ingezet om de data te kunnen verzamelen (Boeije, 2005, pp. 32-33).

3.3 Dataverzameling

Kenmerkend voor gefundeerde theoriebenadering is dat er vaak één methode van dataverzameling centraal staat, namelijk interviewen (Boeije, 2005, p.22). In de wetenschap zijn de meningen verdeeld over het mixen van verschillende tradities en benaderingen bij het verzamelen van onderzoeksgegevens (Boeije, 2005, p. 24). In dit onderzoek is desalniettemin gebruik gemaakt van een mix in participerende observaties, diepte-interviews en documenten onderzoek. Dit kwalitatieve onderzoek was voornamelijk explorerend van aard, vooral door de openheid waarmee de onderzoeker de dataverzameling heeft uitgevoerd. Kenmerkend daarbij is dat de uitvoering van een observatie of een interview niet volledig van tevoren vast te leggen was, omdat het te veel afhangt van de situaties die zich tijdens het verzamelen in het veld voor kunnen doen (Boeije, 2005, pp. 31-33).

3.3.1 Participerende observaties

Een methode van dataverzameling in dit kwalitatieve onderzoek zijn participerende observaties (O'Reilly, 2005, pp. 85-103; Boeije, 2005, p. 55). Er is gekozen voor participerende observaties met het accent op observatie, omdat betrokkenheid van de onderzoeker bij de Karrewiel Community beperkt moest blijven. Op deze manier kon objectiviteit zo veel mogelijk gewaarborgd worden. De participerende observaties hebben plaatsgevonden in alledaagse situaties, zoals in de wandelgangen van het Karrewiel, tijdens een activiteit van een betrokken organisatie of een vergadering van de deelnemers van de Karrewiel Community. Middels de participerende observaties werd directe waarneming mogelijk, doordat de onderzoeker deel heeft genomen aan het sociale leven van de onderzochten. De onderzoeker heeft tijdens de participerende observaties toegekeken toen observanten bezig waren met vergaderen en het uitvoeren van activiteiten. De onderzoeker was binnenstaander en buitenstaander tegelijk. Zo nu en dan werd participatie vereist en op andere momenten werd er alleen toegekeken en aantekeningen gemaakt. Tijdens de participerende observatie lag de nadruk op wat mensen deden, wat mensen zeiden en hoe de ruimte werd gebruikt.

Op deze manier is getracht een goed beeld krijgen van de bezigheden, werkwijze en activiteiten van de betrokkenen Karrewiel Community. Tijdens de observaties zijn aantekeningen gemaakt van de gebeurtenissen, waarbij 'feitelijkheden' zijn genoteerd die zintuiglijk waar te nemen waren. Deze aantekeningen zijn verwerkt door de ze uit te schrijven in observatieverslagen. Een aantal thema's hebben tijdens het observeren centraal gestaan, zoals ruimtegebruik, communicatie en sfeer.

3.3.2 Diepte-interviews

Naast de participerende observaties zijn er semigestructureerde interviews en (ongestructureerde) diepte-interviews (n=13) afgenomen. De lengte van deze interviews varieerde van een half uur tot een uur en drie kwartier per geïnterviewde. Een aantal thema's die tijdens deze interviews centraal stonden waren de werkwijze, sociale contacten en positieve en negatieve ervaringen met samenwerking. Alle interviews zijn opgenomen met een *voicerecorder*. Door het opnemen van de interviews kwam er meer structuur in de dataverzameling en maakte het mogelijk de data in een later stadium te coderen. Het opnemen van de interviews heeft ook bijgedragen aan de betrouwbaarheid van dit onderzoek (O'Reilly, 2005, pp. 150-152). Voordat de interviews van start gingen is aan de desbetreffende geïnterviewde toestemming gevraagd voor opname en is aangegeven dat anonimiteit zoveel mogelijk gewaarborgd zal worden. Tijdens de interviews zijn zo nu en dan aantekeningen gemaakt ten aanzien van specifieke gebeurtenissen en over eventueel opvallend non-verbaal gedrag.

Door de onderzoeker is geprobeerd zo minimaal mogelijk te sturen tijdens de interviews, zodat er ruimte voor de geïnterviewde was om zijn eigen visie en ervaringen te kunnen delen. Voor de garantie van deze openheid is getracht zo veel mogelijk open vragen te stellen en door te vragen op de onderwerpen die de respondent aansnijdt, mits het te maken had met één van de thema's van het onderzoek. Wanneer de respondent afdwaalde naar een thema dat niets te maken had met het onderzoek, nam de onderzoeker een sturende rol op zich, zodat het interview gericht bleef op het onderzoek. Wanneer door de onderzoeker teveel rumoer of verstoring tijdens een interview werd geconstateerd en dit volgens de onderzoeker invloed had op het onderzoek, is ingegrepen door naar een andere ruimte te gaan of het interview op een ander moment voort te zetten.

3.4 Data-analyse

Na het observeren zijn de aantekeningen verwerkt in observatieverslagen en na het afnemen van de interviews zijn de opnamen getranscribeerd. In eerste instantie zijn de verslagen van observaties en interviews gecodeerd middels open coderen (O'Reilly, 2005, p. 202). Open coderen is een puur inductieve wijze van analyseren (Miles & Huberman, 1994, p. 58), waarbij de tekst ingedeeld wordt in fragmenten en aan elk fragment een code wordt toegekend (Boeije, 2006 p. 58). Dit houdt in dat er met een open blik is gekeken naar de onderzoeksgegevens, terwijl de onderzoeker de onderzoeksvraag in het achterhoofd hield. Er is gezocht naar terugkerende kenmerken in de tekst en daarbij zijn codes in de kantlijn aan gegeven. Deze fragmenten zijn gecodeerd aan de hand van de inhoud van de fragmenten en niet aan de hand van letterlijke woorden die gebruikt werden door de geïnterviewden.

Tijdens het coderingsproces is getracht zo minimaal mogelijk te interpreteren. Naarmate de beschikbare data steeds vaker werd herlezen en de inhoud steeds meer bekend werd, bleek het nodig specifiekere codes toe te kennen aan de woorden, zinnen en tekstfragmenten. Door alle data meerdere malen te lezen en te hercoderen is een steeds completer en specifieker overzicht van de data ontstaan. Vervolgens zijn alle specifieke codes (resulterende uit het open coderen en het hercoderen) gegroepeerd in categorieën. Dit proces heet axiaal coderen (O'Reilly, 2005, pp. 185-186). Bij deze vorm van coderen is er specifiek gezocht naar structuren tussen de verschillende codes. Vervolgens is alle gevonden data geordend. Het overzicht van alle data en categorieën maakte het mogelijk patronen te ontdekken die hebben geleid tot het trekken van conclusies en beantwoording van de onderzoeksvraag.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Om betrouwbaarheid en de validiteit van dit onderzoek te waarborgen was het nodig verschillende methoden toe te passen. Het mixen van verschillende dataverzamelings-technieken wordt ook wel triangulatie genoemd en is een belangrijke methode voor het valideren van de onderzoeksresultaten. Triangulatie wordt gebruikt zodat bepaalde bevindingen en resultaten uit het onderzoek worden bevestigd en ondersteund door verschillende waarnemingen die onafhankelijk van elkaar zijn verkregen (Boeije, 2005, p. 24). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van participerende observaties en diepte-interviews. Bij het afnemen van de diepte interviews zijn personen geïnterviewd met verschillende mate van betrokkenheid bij de Karrewiel Community. Gedurende de dataverzameling is geïnterviewd en geobserveerd tot er een verzadingspunt was bereikt, dat volgens Bertaux (1981, p. 37) een goede methode is om de validiteit van een onderzoek te waarborgen. Omdat de participerende observaties en diepte-interviews vooral plaats hebben gevonden in het Karrewiel, bestond het gevaar van *going native*. Daarbij kan de onderzoeker zijn eigen perspectief verliezen en meningen en interpretaties van participanten overnemen (Miles & Huberman, 1994, p. 265-268). De onderzoeker heeft geprobeerd dit te voorkomen door een aantal participanten niet in hun natuurlijke omgeving te interviewen maar op een neutrale locatie zoals een café.

Verder heeft dit kwalitatieve onderzoek een relatief kleine groep geïnterviewden (n=13), waardoor betrouwbaarheid gevaar zou kunnen lopen. Er bestaat een mogelijkheid dat *holistic fallacy* een rol speelt. Hierbij kunnen waargenomen gebeurtenissen meer representatief worden aangemerkt dan ze in werkelijkheid zijn (Miles & Huberman, 1994, p. 41). Dit is voorkomen door geruime tijd op de onderzoekslocatie te verblijven en daardoor een zo goed mogelijk beeld van de werkelijkheid te krijgen. Daarnaast kan er sprake zijn van een *elite bias*, waarbij de verzamelde data van vooraanstaande, goed geïnformeerde participanten te zwaar is mee gewogen in de bewijsvoering (Miles & Huberman, 1994, p. 41). Door zowel deelnemers als andere betrokkenen van de Karrewiel Community te interviewen is geprobeerd de geïnterviewden goed te spreiden om de *elite bias* te voorkomen. Daarnaast is er op verschillende momenten en bij verschillende activiteiten geobserveerd, zoals vergaderingen en in de wandelgangen. Hierbij is zicht gekomen op wat geïnterviewden zeggen en wat in ze in de werkelijkheid doen. De eerste interviews en participerende observaties leverden veel nieuwe informatie en inzichten op. Interviews en observaties die later in het onderzoek plaatsvonden bevestigde de reeds gevonden inzichten uit eerdere interviews en observaties. Het verzadingspunt was bereikt, omdat verder interviewen en observeren geen nieuwe informatie, inzichten en patronen zouden opleveren (Bertaux, 1981, p. 37).

Tijdens observaties en interviews is door de onderzoeker zo nu en dan een taalbarrière ervaren. Doordat er deelnemers zijn die de Nederlandse taal minder

beheersten kan dit van invloed zijn bij het verwoorden van ervaringen van de participanten. Hierdoor bestaat de kans dat dit op een verkeerde manier geïnterpreteerd is door de onderzoeker. Door veel door te vragen en het controleren van antwoorden is dit zoveel mogelijk beperkt. In volgend onderzoek zou hiermee rekening gehouden kunnen worden door gebruik te maken van een tolk.

Tot slot is het van belang te vermelden dat de rol van de onderzoeker tijdens de participerende observaties en interviews van invloed kan zijn op de resultaten van het onderzoek. Om dit zo veel mogelijk uit te sluiten heeft de onderzoeker tijdens het verzamelen van de data gesprekken minimaal gestuurd, weinig suggestieve vragen gesteld, veel doorgevraagd en open vragen gesteld. Maar voorop staat dat de onderzoeker vertrouwen van de participanten heeft moeten winnen, zodat zij zich vrij genoeg voelden open en eerlijk hun ervaringen te delen. De onderzoeker heeft getracht duidelijkheid te scheppen over de verwachtingen en de focus van het onderzoek. Daarnaast heeft de onderzoeker ernaar gestreefd de anonimiteit van de geïnterviewden te waarborgen. Dit is gedaan door citaten te anonimiseren of te verwerken in de tekst. Echter is het niet te vermijden dat sommige uitspraken herleid kunnen worden naar de geïnterviewde.

4. Buurtverkenning

4.1 Geschiedenis Indische Buurt

De Indische Buurt is aan het begin van de twintigste eeuw gebouwd en was oorspronkelijk bedoeld om de grote toestroom havenarbeiders te kunnen huisvesten. Na het vertrek van deze havenfuncties lag de Indische Buurt redelijk afgesloten tussen het spoor en het oude havengebied. De Indische Buurt is te verdelen in een oud gedeelte en een nieuw gedeelte. Het oude gedeelte oogt meer stedelijk en is populairder, terwijl het nieuwere gedeelte groener en statiger is. Het nieuwe gedeelte wordt gekenmerkt door de vele pleinen, binnentuinen en de verbindingen met lanen. De Indische Buurt is verdeeld in vier kwadranten: Ambonpleinbuurt (zie omcirkeld gebied in figuur 1), Timorpleinbuurt, Sumatraplantsoenbuurt en Makassarpleinbuurt (Samen Indische Buurt, 2009, p. 12-18, 27).

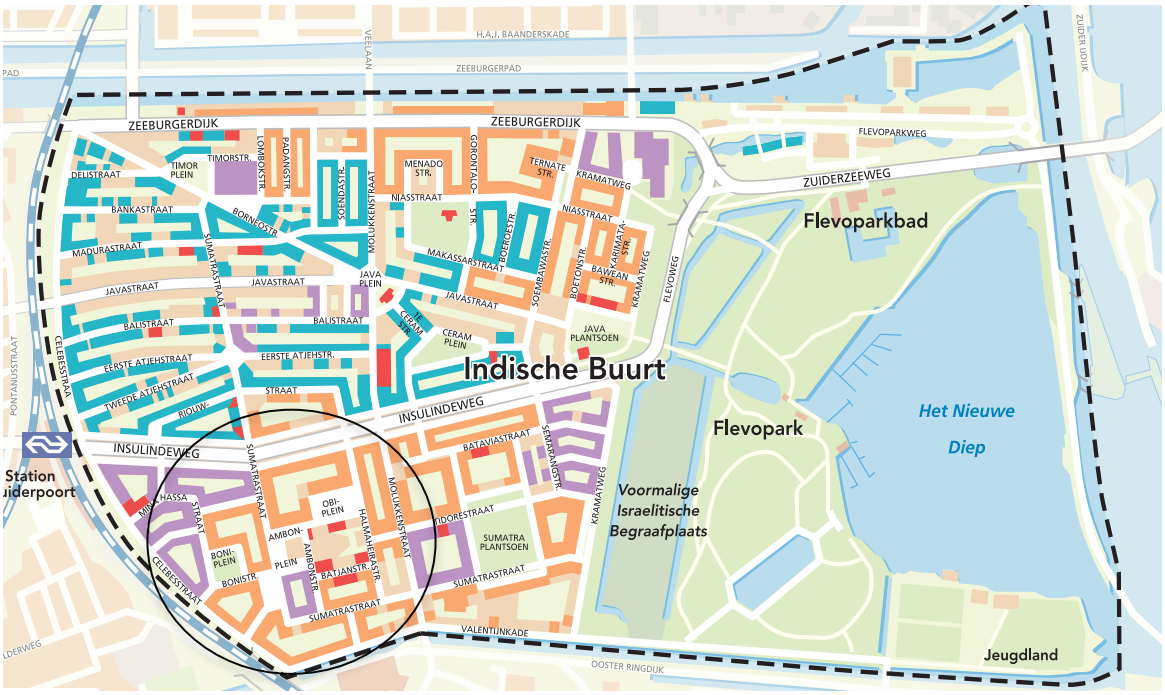

Figuur 1.Plattegrond Indische buurt, Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Oost.

De Indische Buurt kent een uitgebreide voorgeschiedenis van verenigingen en andere sociale organisaties. Deze organisaties en verenigingen zijn gehuisvest in verschillende gebouwen en ruimtes. Denk hierbij aan de vele collectieve gebouwen die veelal in het nieuwe stuk van de Indische Buurt te vinden zijn. Ondanks bezuinigingen en sluiting van veel collectieve gebouwen, kent de Indische Buurt een groot aantal welzijnsorganisaties, zoals Civic Zeeburg, Dynamo en Combiwel. Er is een ruime sociale infrastructuur en goede participatiegraad. Maar het zijn niet alleen lokale organisaties. Het gaat veelal om stedelijke, regionale en zelfs landelijke organisaties. Naast de verenigingen en organisaties

is ook het voorzieningenniveau op het gebied van zorg, hulpverlening, onderwijs en werktoeleiding groot. Dat heeft te maken met de sociale geschiedenis van de Indische Buurt. Er hebben altijd veel mensen gewoond die deze voorzieningen nodig hebben gehad (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 39-31).

4.2 Feiten en cijfers

Om zicht te krijgen op de positie van de Indische Buurt is het van belang feiten en cijfers onder de loep te nemen en te vergelijken met Amsterdam. In de Indische Buurt wonen ruim 23.000 mensen en is in etnisch opzicht zeer divers. De schatting is dat er rond de honderd talen worden gesproken. In tabel 1 is te zien dat ongeveer 65 procent van de bewoners is allochtoon. Daarvan is 60 procent niet-westerse migrant (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 39-41, 92-102). De bevolking is in de Indische Buurt heeft relatief een laag inkomen in vergelijking met het Amsterdams gemiddelde. Dit is duidelijk te zien doordat 25% van het totaal aantal huishoudens valt onder minima huishoudens, terwijl dit percentage voor heel Amsterdam op 17% ligt. Daarnaast is het percentage werkzoekenden 11%, dat beduidend hoger ligt dan 6,5% voor heel Amsterdam. (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 39-41, 92-102). Tabel 1 geeft een overzicht van bovengenoemde percentages.

	Allochtonen	Niet-Westerse Allochtonen	Netto maand inkomen gem. (2007)	Minima huishoudens	Werkzoekenden
Amsterdam	45%	32%	€2.200	17%	6,5%
Indische Buurt	65%	60%	€1.650	25%	11%

Tabel 1. Overzicht percentrages allochtonen, niet-westerse allochtonen, minima huishoudens, werkzoekenden en rapportcijfer tevredenheid over de buurt van Amsterdam en Indische Buurt (Samen Indische Buurt, 2009).

De gemiddelde rapportcijfers van buurtbewoners voor betrokkenheid en participatie in de Indische Buurt worden onvoldoende bevonden, alhoewel de afgelopen jaren een stijging te zien. Dat heeft waarschijnlijk te maken met het grote aantal ingediende bewonersinitiatieven en het aantal community's dat is ontstaan. De Indische Buurt scoort met betrekking tot betrokkenheid onder het Amsterdamse gemiddelde (Samen Indische Buurt, 2009, p. 80). Tabel 2 geeft een overzicht van de bovenstaande bevindingen.

	2001	2003	2005	2007
Amsterdam	5,6	5,8	5,7	6,0
Indische Buurt	4,5	4,7	5,1	5,3

Tabel 2. Gemiddelde rapportcijfers betrokkenheid bij buurt Amsterdam en Indische Buurt (Samen Indische Buurt, 2009).

Buurtbewoners van de Indische Buurt hebben ervaringen met overlast van hangjeugd, vervuiling van de straten en criminaliteit. De bewoners zijn echter steeds positiever over de staat en het onderhoud van de openbare ruimte. Wel scoort de buurt op dit vlak nog onder het gemiddelde van Amsterdam. De leefbaarheid in de buurt verbetert echter aanzienlijk en de in de beoordeling is een stijgende lijn te zien (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 64-65, 81). Tabel 3 geeft een overzicht van de bovenstaande bevindingen.

	2003	2005	2007
Amsterdam	7	7,1	7,2
Indische Buurt	5,5	6,1	6,3

Tabel 3. Gemiddelde rapportcijfers tevredenheid buurt Amsterdam en Indische Buurt (Samen Indische Buurt, 2009).

De Ambonpleinbuurt is de buurt waar de Karrewiel Community zijn activiteiten ontplooit. Daarom is het interessant om een aantal percentages met andere drie kwadranten van de Indische Buurt te vergelijken. Tabel 4 geeft een overzicht van een aantal percentages. In de Ambonpleinbuurt woonden in 2009 iets minder dan 4.000 mensen (Samen Indische Buurt, 2009, p. 41). De Ambonpleinbuurt is het deel van de Indische Buurt met de kleinste minderheid autochtonen. De groep autochtonen is beduidend kleiner. De grootste groep niet-westerse allochtonen is van Marokkaanse afkomst en verder wonen er kleinere niet-westerse allochtone bevolkingsgroepen, zoals Surinaamse-Nederlanders, Antilliaanse-Nederlanders en Turkse-Nederlanders. Verder is ongeveer 90 procent van alle woningen in de Ambonpleinbuurt in het bezit van een woningcorporatie en is daarmee het hoogste percentage van de Indische Buurt. Grofweg kan gezegd worden dat de Ambonpleinbuurt op veel vlakken minder goed scoort dan de rest van de Indische Buurt (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 41, 48-49).

Kwadrant	Autochtonen	Niet-Westerse Allochtonen	Westerse Allochtonen	Woningen in bezit van corporatie
Ambonplein	21%	71%	8%	90%
Timorplein	39%	47%	14%	56%
Sumatraplantsoen	26%	65%	9%	78%
Makassarplein	35%	54%	11%	65%

Tabel 4. Overzicht percentages bevolkingssamenstelling, woningenbezit, werkzoekenden, gemiddeld inkomen vier kwadranten Indische Buurt (Samen Indische Buurt, 2009).

4.3 Aanpak Indische Buurt

In de media wordt de Indische Buurt regelmatig omschreven als een buurt waar de sociale cohesie veel te wensen overlaat. De grote problematiek op sociaaleconomisch gebied bevestigd dit beeld. Denk hierbij aan lage inkomens, hoge werkloosheidscijfers en veel uitval in het onderwijs. De leefbaarheid daalt daar evenredig met de toename van het gevoel van onveiligheid. De Indische Buurt wordt door professionals veelal aangeduid als 'achterstandswijk' of 'doelstelling-2 wijk' (Gemeente Amsterdam Stadsdeel Oost, 2009). In 2007 is de Indische Buurt door minister Vogelaar aangewezen als ‘aandachtswijk’. Dit betekende dat er in een periode van ongeveer tien jaar meer aandacht besteed zou worden in de wijk om van de aandachtswijk een ‘krachtwijk’ te maken. De focus was het aanpakken van armoede, versterken van participatie van buurtbewoners, het bevorderen van arbeidsparticipatie. Zo ook de verbetering van het pedagogisch klimaat, waaronder omgevingsfactoren voor het welzijn van kinderen wordt verstaan (Samen Indische Buurt, 2009, pp. 91-95; De Boer & Van der Lans, 2011, pp. 10-12; Van Ankeren, Tonkens & Verhoeven, 2010, pp. 3-6). Het belangrijkste uitgangspunt van de wijkaanpak van de Indische Buurt was de gemiddelde rapportcijfers van leefbaarheid en betrokkenheid meer naar het Amsterdamse gemiddelde te krijgen (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2011).

In 2007 zijn over de samenwerking en over de benodigde investeringen afspraken gemaakt in het Convenant Vernieuwing Indische Buurt 2007-2010. Vanaf dat moment was de samenwerking meer gericht op het integraal aanpakken van problematiek van welzijn in de Indische Buurt. In de Indische Buurt leverde iedere partij een eigen bijdrage vanuit de eigen mogelijkheden en expertise. Daarbij lag de nadruk op de samenhang tussen de omgeving, welzijn en ontwikkeling. Iedere partij droeg de verantwoordelijkheid voor het totale proces en de te behalen doelen (Samen en Indische Buurt, 2009, p. 9). De aanpak van de Indische Buurt is voor het grootste deel gefinancierd uit de eigen begrotingen van de corporaties en het stadsdeel. Het stadsdeel maakte daarbij ook gebruik van externe financiering, maar ook het rijk subsidieerde een deel. Het Rijk heeft in maart 2008 geld uitgetrokken voor de wijkaanpak voor de periode tot en met 2010. Voor 2010 werd er een bedrag van € 782.000 uit de bijdrage van het Rijk ontvangen. Dit bedrag was echter onvoldoende om alles volledig te financieren daarom werd nog extra uit de eigen begrotingen gefinancierd (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2010).

Vervolgens is in 2010 een buurtuitvoeringsprogramma (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2010) gemaakt voor de voortzetting van de gezamenlijke aanpak van de Indische Buurt. De nadruk kwam hierbij te liggen op prioritering en samenwerking tussen het stadsdeel, organisaties en burgers. De samenwerkende partners wilden vernieuwing van de Indische Buurt actueel en onder de aandacht houden. Daarbij hebben zij verschillende punten opgesteld zoals een optimale samenwerking met verschillende

partners vanuit een gezamenlijke visie op de buurt. Een krachtige uitvoering waarbij meer gestuurd wordt van vanuit de praktijk en minder vanuit beleid. Daarnaast wilde men meer gebruik maken van kracht die in de buurt aanwezig is door verder te bouwen aan de *civil society*. In de wijkaanpak waren uiteindelijk twee dimensies zichtbaar geworden in de aanpak van de Indische buurt. Ten eerste dat het stadsdeel en woningcorporaties leidend zijn in beleidsparticipatie van stadsdeel en corporaties. Ten tweede zijn burgers leidend bij initiatieven van bewoners en ondernemers (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2010).

Het Buurtuitvoeringsprogramma 2010 beschrijft naast de plannen voor optimale samenwerking, dat er in het jaar 2009 een groei van de bewonersinitiatieven in de Indische Buurt te zien is (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2010; Samen Indische Buurt, 2009, pp. 64-66). Daarnaast worden budgetten voor buurtinitiatieven besproken. In 2010 werd een budget van € 195.426 vastgesteld, waarbij €50.000 te reserveren was voor ruimte voor het ontplooien van activiteiten voor buurtbewoners en een plek voor bewonersondersteuning. Op dat moment was €24.000 bestemd voor de toedeling aan initiatieven die nog opgestart moesten worden. Tot slot was er een flexibel budget van €20.000 om in te kunnen spelen op nog onbekende initiatieven. Ongeveer €76.000 zou verdeeld worden tijdens en na het Samen Indische Buurt festival in mei 2010. (Buurtuitvoeringsprogramma, 2010). Deze bedragen geven een beeld van de financiële organisatie rondom buurtinitiatieven. Het blijkt dat er weinig budget is voor het opstarten voor nieuwe initiatieven. Door bezuinigen van het kabinet Rutten in het welzijnswerk komt nog minder geld beschikbaar voor nieuwe en reeds bestaande initiatieven. Hierdoor ontstaat een totaal ander politiek klimaat dan de afgelopen jaren. Het jaar 2011 was een overgangsjaar, waarin de meeste gemeenten hun begroting nog sluitend konden krijgen binnen de oude manier van werken. Dit alles vergt een andere manier van professioneel en handelen, organiseren en samenwerken in het *urban governance* netwerk (De Boer & Van der Lans, 2011, 2011, pp. 10-12).

4.4 Ontwikkeling community's

Al geruime tijd stimuleert en ondersteunt Dynamo in opdracht van stadsdeel Oost, voorheen stadsdeel Zeeburg, buurtbewoners in participatie in de buurt. Dynamo is een welzijnsorganisatie die diensten en activiteiten op het gebied van ontspanning, advies, educatie biedt in de Indische Buurt. Sinds 2008 is stadsdeel Oost met Civic Zeeburg een overeenkomst aangegaan, omdat zij de uitvoering van welzijnstaken goedkoper konden aanbieden dan Dynamo. Civic Zeeburg is een organisatie die actief is met welzijnswerk, jongerenwerk, maatschappelijke dienstverlening en nog wat andere taken in de Indische Buurt. Verschillende welzijnstaken in de Ambonpleinbuurt werden door Civic Zeeburg overgenomen die voorheen werden uitgevoerd door Dynamo. Civic Zeeburg heeft door reorganisatie in de Ambonpleinbuurt verschillende buurthuizen gesloten en is meer

vraaggericht te werk gegaan. Terwijl deze ontwikkelingen in het welzijnswerk in volle gang waren, ontstond in 2007 de Denktank Sociale Cohesie. De Denktank Sociale Cohesie was een groep succesvolle Amsterdammers die toentertijd woonachtig waren in stadsdeel Zeeburg. Zij waren bereid zich in te zetten om de sociale cohesie in het stadsdeel te bevorderen. Het 'denktankmodel' was te beschouwen als een type van modern vrijwilligerswerk, waarbij krachten en talenten van mensen gebruikt werden bij passende taken. Het denktankmodel was een voorbeeld van het doorbreken van de klassieke rolverdeling tussen de overheid, welzijnsorganisaties en buurtbewoners op het gebied van beleid en de uitvoering daarvan. Buurtbewoners werden aangesproken op hun beleidskracht, terwijl de overheid probeerde te ondersteunen. Vanuit de Denktank is het initiatief genomen voor de Timorplein Community. De Timorplein Community is een netwerk van (sociale) ondernemers, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en creatieve zelfstandigen in de Indische Buurt die zich willen inzetten voor initiatieven ter verbetering van deze buurt. Binnen de Timorplein Community bleek echter te weinig ruimte voor *community arts* en oorspronkelijk vanuit dat idee is een ander initiatief ontstaan: de Karrewiel Community (Blog Firoez Azarhoosh, 2011).

In 2010 zijn meer initiatieven ingediend dan in 2009. Het aantal is gegroeid van 27 naar 46 ingediende initiatieven. Hier zijn er 19 van gehonoreerd. Nieuwe groepen bewoners, met name lager opgeleiden en jongeren hebben nieuwe initiatieven ingediend. De initiatieven zijn vooral gericht op sociaal culturele verbetering. Een aantal bewonersinitiatieven uit 2009 is uitgegroeid tot voorzieningen in de buurt waar veel bewoners gebruik van maken, zoals de Timorplein Community, de Karrewiel Community, Stichting Indische Buurt in Bloei, Zakelijk Ondersteuningsnetwerk Indische Buurt (Programmabureau Wijkaanpak Amsterdam, 2010).

5. De Karrewiel Community nader bekeken

Om een zo compleet mogelijk beeld van de Karrewiel Community te krijgen wordt in paragraaf 5.1 het ontstaan van de Karrewiel Community beschreven. Vervolgens worden in paragraaf 5.2 de fysieke en sociale karakteristieken van de Karrewiel Community uiteen gezet. De fysieke karakteristieken hebben betrekking op het pand het Karrewiel, zoals het beheer en onderhoud. De sociale karakteristieken hebben betrekking op de vergaderingen, besluitvorming en samenwerking. Niet alleen de zichtbare en feitelijke kenmerken van de Karrewiel Community worden besproken, maar ervaringen van betrokkenen komen ook aan bod. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met een conclusie.

5.1 Geschiedenis Karrewiel Community

Vanaf 2008 had het pand het Karrewiel geen bestemming en stond leeg wegens bezuinigingen vanuit stadsdeel Oost. Voorheen had het Karrewiel een sociaal-culturele bestemming. De Karrewiel Community is begin 2009 ontstaan als gevolg van de behoefte aan activiteiten voor buurtbewoners, mede op het gebied van *community arts* en ter opvulling van het leegstaande pand het Karrewiel. Verschillende buurtbewoners en organisaties waren betrokken bij het ontstaan van het buurtinitiatief. Voorheen was stadsdeel Oost eigenaar van het pand het Karrewiel, maar vanaf januari 2011 is woningcorporatie Eigen Haard eigenaar van het pand en is stichting Karrewiel Community de officiële beheerder. De Karrewiel Community doet het sleutelbeheer en de programmering van het pand.

Voordat wordt ingegaan op karakteristieken van de Karrewiel Community is het van belang iets te weten over de ontstaansgeschiedenis van het initiatief. Een welzijnsorganisatie had het plan bewonersparticipatie te stimuleren in het ‘slechtste deel’ van de Indische Buurt, de Ambonpleinbuurt. Een aantal opbouwwerkers en kunstenaars hadden het idee om van het Karrewiel een *artist in residence* te maken, zodat er verschillende organisaties en kunstenaars kunstzinnige projecten voor de buurt zouden kunnen ontplooien. In samenwerking met verschillende initiatiefnemers is een optocht door de buurt georganiseerd, om buurtbewoners op de hoogte te brengen en te betrekken bij de nieuwe ideeën. Buurtbewoners, kunstenaars en een opbouwwerker wilden in samenwerking dingen gaan doen voor de buurt, met het idee dat er allerlei kruisbestuivingen zouden ontstaan. Omdat het pand het Karrewiel toch leeg stond hebben de initiatiefnemers een beroep gedaan op de wethouder. De initiatiefnemers stelden voor het pand te gaan beheren en programmeren.

Het stadsdeel had bij nader inzien iets anders voor ogen dan het oorspronkelijke plan van de buurtbewoners, kunstenaars en opbouwwerker. Toen het stadsdeel op de hoogte was gesteld van het plan het Karrewiel te heropenen, werd een deel van het Karrewiel toegewezen aan een aantal organisaties. Tegelijkertijd sloten deze organisaties

zich aan bij de Karrewiel Community. Veelal waren dit organisaties die kwamen uit de Meevaart, een multifunctioneel buurthuis in de Indische Buurt die vrijwilligersorganisaties faciliteiten en ruimtes biedt voor het organiseren van activiteiten. Deze organisaties vertrokken uit de Meevaart vanwege gebrek aan thuisgevoel en eigenaarschap. De Meevaart werd ervaren als een onpersoonlijk en anoniem productiehuis. Daarbij was er weinig sprake van medezeggenschap over de programmering en het gebruik van de ruimten. Ook accepteerde verschillende buurtbewoners niet dat het Karrewiel gesloten was en wilden zij activiteiten ontplooien in het Karrewiel. Deelnemers van de Karrewiel Community geven aan dat het Karrewiel door de vele protesten van buurtbewoners uiteindelijk is opengegaan. Andere geïnterviewden vertellen dat het Karrewiel is opengegaan door effectief lobbyen bij het stadsdeel door verschillende partijen, zoals de Timorplein Community en opbouwwerkers.

Uiteindelijk werd de Karrewiel Community een netwerk van verschillende organisaties en buurtbewoners die het Karrewiel gingen beheren en programmeren. Sindsdien vervult het buurtinitiatief een belangrijke positie in de buurt en verzorgt het activiteiten en bijeenkomsten voor diverse groepen buurtbewoners. Waaronder Marokkaanse en Turkse ouderen, Latijns-Amerikaanse immigranten, allochtone vrouwen en kinderen. Gedurende het proces van totstandkoming van de Karrewiel Community hebben verschillende professionals en buurtbewoners zich ingezet. Een aantal van deze personen zijn tijdens het proces gestopt met de werkzaamheden ten aanzien van de ontwikkeling van de Karrewiel Community. Verschillende oorzaken liggen hieraan ten grondslag, zoals verschillende visies, stress of tijdgebrek. Een paar buurtbewoners, waaronder de opbouwwerker, trokken zich terug uit de Karrewiel Community. Vanaf dat moment werd de huidige communityleider betrokken bij het proces en heeft de Karrewiel Community zijn huidige vorm. De communityleider zegt over deze beginperiode het volgende.

> En ik kwam in de Karrewiel Community, en de Karrewiel Community bestond al. Dus er was al een community. Weet je wel, dus de vraag was niet aan mij, maak een community, dan had ik gezegd ik kan geen community maken. Een community maakt zichzelf. Ik kan wel een community voorzitten, of coördineren of *empoweren* dat kan ik doen, maar ik kan 'm niet maken.

Welke basiselementen ten grondslag liggen aan het ontstaan en het voortbestaan van de Karrewiel Community is nog niet duidelijk. Daarom is het interessant om in te gaan op de karakteristieken van deze community.

Wanneer aan de geïnterviewden werd gevraagd een omschrijving van de Karrewiel Community te geven werden uiteenlopende karakteristieken genoemd. De oorzaak

hiervan ligt waarschijnlijk in de verschillen in belang en positie van de geïnterviewden bij de Karrewiel Community en verschillende persoonlijke ervaringen met het initiatief. Met betrekking tot de groep deelnemers is het opmerkelijk dat actieve deelnemers meer eigenschappen van het initiatief benoemen dan inactieve deelnemers. Zij lijken daarmee namelijk meer zicht te hebben op wat de Karrewiel Community voor buurtbewoners betekent. Verder blijkt dat actieve deelnemers relatief gezien meer positieve elementen van de Karrewiel Community benoemen dan inactieve deelnemers. Er wordt een onderscheid gemaakt in deelnemers van de Karrewiel Community en professionals, alhoewel sommige deelnemers ook professional zijn. De groep professionals zijn geen deelnemer van het initiatief en zijn bijvoorbeeld opbouwwerker, bestuurslid van de Karrewiel Community en medewerker van het stadsdeel.

Tabel 5 geeft een overzicht van belangrijke organisaties en organisaties die betrokken zijn of zijn geweest bij de Karrewiel Community (Stichting Karrewiel Community, 2011). Daarbij moet worden opgemerkt dat er ook buurtbewoners op eigen naam deelnemer van de Karrewiel Community zijn.

Organisaties	Omschrijving
Studio 52nd	Deze stichting maakt met kinderen uit de Indische buurt in Amsterdam theatervoorstellingen met professionele theatermakers.
Stichting MOC	Het Marokkaans ouderen centrum dat ondersteuning en activiteiten biedt voor veelal Marokkaanse ouderen uit de Indische Buurt.
Stichting ACCU	Maakt kunst midden in de buurt, op locatie of met speciale doelgroepen om verbeelding, theatraliteit en muziek (terug) te brengen in het dagelijks leven van iedereen.
Stichting Alkhmiessa	Activiteiten voor jongeren uit de Indische Buurt, zoals bijlessen en schaakschool.
Vrouwennetwerk Aminiko	Een intercultureel vriendinnennetwerk. *Empowerment* van allochtone vrouwen.
Jongeren Organisatie Asri	Voor jongeren van 9-20 jaar. Amsterdamse jongeren hun eigen talenten te laten ontdekken en te ontwikkelen.
Kids van Oost	Verborgen talenten van kinderen ontdekken samen met artiesten (zang, dans, drama, toneel, muziek, schilderen).
Dansproducties Angoramuis	Danslessen voor volwassenen en kinderen, maar ook dansvoorstellingen, dansprojecten, dansworkshops en dansfeestjes.
Turkse Ouderen Vereniging	Turkse ouderen vereniging die ondersteuning en activiteiten biedt voor veelal Turkse ouderen uit de Indische Buurt.

Organisaties	Omschrijving
Masdat	Jongeren vereniging Amsterdam Oost.
Diederiekes Toko	Kunstprojecten en activiteiten voor kinderen, zoals het Pieterpeuterpad.
Unida Bolivia	Een multiculturele dansgroep die enerzijds Nederlandse bevolking kennis wil laten maken met de culturele diversiteit van de traditionele dans en muziek uit cultuur van Bolivia. Anderzijds staat het behoud van het eigen culturele erfgoed centraal.
Encuentro Andino Cult. Latino	Ontmoeting en muziek voor Latijn-Amerikaanse immigranten in Amsterdam.
Jehova Jireh Foundation	Christelijke non-profit organisatie die zich inzet voor de allerarmste mensen in de wereld en in het bijzonder christenen door te voorzien in hun behoeften.
Mercedita	Bandoneonvereniging.

Tabel 5. Overzicht betrokken organisaties Karrewiel Community (Stichting Karrewiel Community, 2010).

5.2 Fysieke karakteristieken van de Karrewiel Community

5.2.1. Pand en inrichting

De Karrewiel Community wordt omschreven als een sociaal netwerk van buurtbewoners en organisaties. De Karrewiel Community richt zich voornamelijk op sociale, culturele, maatschappelijke, kunstzinnige en sportieve activiteiten. Naast deze activiteiten nemen zij deel aan en organiseren zij verscheidene feesten en festivals. Voorbeeld hiervan zijn het Samen Indische Buurt Festival, het Jalan Jalan Festival en de Midwinterdroomtocht. De verschillende organisaties en buurtbewoners beheren en programmeren het pand het Karrewiel aan de Batjanstraat 1 in de Indische Buurt. Het Karrewiel ligt in de Ambonplein buurt en is een pand dat rond de jaren 70 is gebouwd. Aan de buitenkant van het pand is niet zichtbaar dat de Karrewiel Community het pand beheert en programmeert. Van binnen is het Karrewiel opgedeeld in verschillende kantoorruimtes, keukens, toiletruimtes en activiteitenruimtes. De verschillende ruimtes zijn ingericht met tafels, stoelen en soms een aantal computers. Buiten ligt een kleine binnenplaats die de deelnemers van de Karrewiel Community samen hebben opgeknapt, zodat deze ruimte gebruikt kan worden voor activiteiten. Wanneer je door het pand loopt zie je verschillende overblijfselen van creatieve activiteiten, zoals houten decorstukken en schilderijen. Het pand oogt verzorgd, maar ook wat rommelig en verouderd.

Het Karrewiel bestaat uit twee verdiepingen. Op de eerste verdieping van het Karrewiel zijn twee activiteitenruimtes, een keuken, toiletten en een kantoorruimte gevestigd. Deze ruimtes worden beheert en gebruikt door het Marokkaanse Ouderen Centrum en de Turkse Ouderen Raad. De eerste verdieping is niet alleen toegankelijk door

een trap, maar ook door een lift. Hierdoor is het voor mindervaliden mogelijk gebruik te maken van de activiteitenruimtes op de bovenverdieping. Op de begane grond is Studio 52nd gevestigd in een grote kantoorruimte, waar ook de communityleider haar werkzaamheden kan verrichten. Op de begane grond is ook de grote activiteitruimte, waar de meeste activiteiten van deelnemers plaatsvinden. In deze ruimte is tevens een bar aanwezig. In deze grote activiteitenruimte vinden de vergaderingen van de Karrewiel Community regelmatig plaats. Buurtbewoners kunnen vrijwel altijd gratis gebruik maken van de verschillende ruimtes en de faciliteiten in het Karrewiel. Het pand voorziet de deelnemers van de Karrewiel Community van activiteitenruimte en in sommige gevallen kantoorruimte. Daarnaast wordt opgemerkt dat het Karrewiel een klein pand is, vooral in vergelijking met buurcentrum de Meevaart. Hierdoor is het niet altijd mogelijkheid dat deelnemers activiteiten uit kunnen voeren wanneer zij dit willen. Er is regelmatig sprake van schaarste in activiteitenruimte en kantoorruimte dat kan leiden tot strijd over ruimtegebruik.

5.2.2 Financiën

Mede doordat deelnemers en andere betrokkenen bij de Karrewiel Community zich vrijwillig inzetten of hebben ingezet, is dit buurtinitiatief relatief goedkoop in verhouding tot traditionele vormen van het runnen van een buurtcentrum. Iedere deelnemende organisatie ontvangt weinig tot geen subsidie. Stichting Karrewiel Community haalt het geld uit eigen bijdragen van deelnemers en fondsen. Daarvan worden verschillende zaken betaald, zoals de inventaris, catering, schoonmaakmiddelen, kleine reparaties en geld voor activiteiten. Over deze uitgaven wordt overlegd en gezamenlijk beslissingen genomen. Dit geld voor activiteiten wordt door betrokken organisaties en zelf aangevraagd. Het stadsdeel betaald een gedeelte van de coördinatie van de community. De communityleider wordt voor acht uur per week betaald, verder werkt zij vrijwillig binnen de Karrewiel Community. Voor de huur en servicekosten voor het pand het Karrewiel draait het stadsdeel op. Verder is deelname aan activiteiten binnen de Karrewiel Community gratis voor buurtbewoners, tenzij een deelnemende organisatie zelf een bijdrage vraagt voor bepaalde activiteiten.

5.2.3 Beheer en eigenaarschap

Een andere belangrijke fysieke karakteristiek is het beheer van het Karrewiel dat Stichting Karrewiel Community onder zijn hoede heeft. Denk hierbij aan de programmering van de ruimtes van het Karrewiel. Naast de programmering is het sleutelbeheer van het Karrewiel een belangrijke taak van de Karrewiel Community. Het sleutelbeheer houdt in dat de Karrewiel Community zelf verantwoordelijk is en zorg draagt voor het openen en sluiten van het pand het Karrewiel. Twee organisaties, Studio 52nd en Marokkaanse Ouderen

Centrum, zijn op werkdagen verantwoordelijk voor het sleutelbeheer. Het sleutelbeheer geeft deelnemers het gevoel dat iedereen mede-eigenaar van het pand is, alhoewel de meeste deelnemers niet veel met het sleutelbeheer te maken hebben omdat dit niet in het beleid van het stadsdeel past. Door het beheer van het eigen pand ontstaat een gevoel van eigenaarschap bij buurtbewoners. Eigenaarschap wordt als een belangrijke kracht van de Karrewiel Community gezien. Het beheren van een pand en zelf beslissingen nemen met betrekking tot programmering en beheer geeft mensen het idee dat ze eigenaar zijn en maakt dat ze zich verantwoordelijk gaan voelen voor de omgeving. Het volgende citaat van een professional geeft een uitleg van het mechanisme van eigenaarschap.

> Vaak zijn publieke gebouwen of ruimtes anoniem en is het van niemand. Het brengt ook een soort onverschilligheid met zich mee, en met eigenaarschap wordt je gewoon trots, het is je gebouw, je wilt dat het zo goed mogelijk wordt gebruikt, je hebt dus die passie-uren ervoor nodig, (....) Maar eigenaarschap vind ik ook heel belangrijk, ik zie het ook. Mensen worden dan trotser en krijgen meer zelfvertrouwen.

5.3 Sociale karakteristieken van de Karrewiel Community

5.3.1 Een vergadering in de praktijk

Om een goed beeld te geven van het reilen en zeilen van de Karrewiel Community, is het van belang zicht te krijgen op interpersoonlijke omgang binnen de Karrewiel Community. De deelnemers ontmoeten elkaar tijdens de vergaderingen die één a twee keer per maand worden georganiseerd. Onderstaande beschrijving betreft een participerende observatie van verschillende gebeurtenissen in een vergadering. Het praktijkvoorbeeld beslaat slechts delen van de volledige vergadering, die in totaal ongeveer twee uur duurde.

> De communityleider opent de vergadering met de vraag of de aanwezige deelnemers nog agendapunten toe te voegen hebben. Een nieuwe deelnemer geeft aan dat hij geïnteresseerd is in de Karrewiel Community en daarom is aangeschoven bij de vergadering. Vervolgens oppert de communityleider dat het haar makkelijk lijkt om een voorstelrondje te doen en geeft aan dat mensen die er nog niet zijn, later kunnen aanschuiven. Iedereen die aanwezig is stelt zichzelf voor en vertelt aan welke organisatie ze verbonden zijn en legt uit wat ze daar doen. Wanneer een deelnemer zichzelf voorstelt en vertelt over sport voor oudere vrouwen onderbreekt een andere deelnemer hem. Deze deelnemer geeft aan dat zij hun dansactiviteiten aan het uitvoeren waren in een van de activiteitenruimten van het Karrewiel. Terwijl zij bezig waren met volksdans kwamen er een aantal

vrouwen binnen die interesse toonden in het dansen. Toen de geïnteresseerde vrouwen hoorden dat er gemengd gedanst werd gaven zij aan dat zij niet samen met mannen konden dansen. De deelnemer geeft aan dat ze hierdoor het idee had gekregen om in samenwerking met andere organisaties, waaronder sport voor vrouwen, misschien iets zou kunnen initiëren omtrent dans voor vrouwen. De andere deelnemer geeft aan het een goed idee te vinden. Er worden afspraken gemaakt over een brainstormsessie. De communityleider mengt zich in het gesprek en geeft aan dat ze het een geweldig idee vindt. Ze geeft aan dat ze wilt helpen waar nodig bij het organiseren van dergelijke activiteiten.

Wanneer iedereen zich heeft voorgesteld vervolgt de communityleider de vergadering door iets te vertellen over de gang van zaken binnen de Karrewiel Community voor de nieuwe deelnemer. Ze geeft aan dat de programmering van het pand het Karrewiel met, door en voor buurtbewoners wordt gemaakt. Eén keer per drie maanden worden de dagen van de week verdeeld en ingeroosterd. Daarnaast is er altijd ruimte voor wisseling. Verder is er altijd overleg over het te besteden geld van de Stichting Karrewiel Community en het gebruik van het pand. Binnen de vergadering wordt altijd overleg gepleegd over activiteiten van organisaties of gezamenlijke activiteiten, zoals het Samen Indische Buurt Festival. Vervolgens zegt de communityleider dat de volgende agendapunten aan bod zullen komen in deze vergadering: programmering, financiering en beheer van het pand en tot slot het Samen Indische Buurt Festival. Als eerste staat de programmering op de agenda.

Een deelnemer steekt zijn vinger op en zegt dat zij graag op zondag activiteiten willen gaan uitvoeren. De communityleider geeft aan dat het een mooi idee is, alleen dat het Karrewiel op zondag dicht is. Er is zojuist een brief geschreven naar het stadsdeel om te vragen of het pand op zondag geopend kan worden. Zij legt uit dat het waarschijnlijk wel gaat lukken, maar dat het veel geld kost om op zondag open te gaan in verband met sleutelbeheer. Momenteel wordt het pand geopend en gesloten door twee organisaties die betrokken zijn bij de Karrewiel Community, namelijk Studio52nd en het Marokkaanse Ouderen Centrum. Dit zijn twee bekende organisaties van het stadsdeel. Omdat er op zondag geen van deze organisaties aanwezig is en het stadsdeel andere organisaties het sleutelbeheer niet toevertrouwd, wil het stadsdeel een organisatie inhuren voor het sleutelbeheer en dat is erg duur. Een deelnemer vraagt waarom ze het sleutelbeheer niet gewoon onder de deelnemers kunnen verdelen, omdat het op die manier gratis is. De communityleider geeft aan dat het stadsdeel daar niet mee akkoord gaat en dat het nu eenmaal op deze manier te werk gaat. Door een aantal deelnemers wordt gezucht en gezegd dat zij dit echt niet snappen aangezien het stadsdeel juist wil bezuinigen. De communityleider zegt dat ze binnen twee weken

laat weten wat het stadsdeel heeft besloten over het openen op zondag. Verder wordt aangegeven dat wanneer deelnemers wijzigingen willen aanbrengen in de programmering ze dit tijdig aan haar moeten doorgeven. Verder heeft niemand opmerkingen over de programmering. De communityleider zegt dat er verder geen veranderingen zijn in de programmering.

Aansluitend op de programmering vraagt een deelnemer welke dagen het Karrewiel in de zomervakantie geopend is en op welke dagen gesloten is. De communityleider geeft aan dat ze vorig jaar een aantal keren geopend waren, maar het wel moeilijk te organiseren is. Ze vraagt of de community ervoor kan zorgen dat het pand open blijft. Daarbij merkt ze op dat wel moet gebeuren zonder dat de haren van het stadsdeel overeind gaan staan. Een deelnemer die het sleutelbeheer doet zegt dat hij wel rekening wilt houden met zomervakantie, omdat zij toch veel dagen aanwezig zijn. Alleen niet alle dagen, dus daarvoor moet iets anders geregeld worden. Andere deelnemers reageren verschillend. Eén deelnemer geeft aan dat hij er dan niet is in verband met vakantie. Een andere deelnemer geeft aan dat zij geen activiteiten hebben gepland in de zomervakantie. De communityleider onderbreekt en geeft aan dat iedereen voor zichzelf moet bekijken hoe ze de zomervakantie willen invullen. De volgende vergadering wordt dit een agendapunt.

Later in de vergadering komt het onderhoud van het pand het Karrewiel ter sprake. De communityleider vraag aan de deelnemers hoe het staat met het schoon houden van de activiteitenruimtes. Onmiddellijk ontstaat een discussie tussen deelnemers dat de activiteitenruimtes vaak niet schoon aantreffen en dat ze dat echt vervelend vinden. Daarnaast geeft een deelnemer aan dat de schoonmaakster op een andere dag moet komen dan op vrijdag, omdat hij op maandag regelmatig een vieze ruimte aantreft. Een andere deelnemer gaat rechtop zitten en geeft aan dat hij altijd een vieze ruimte aantreft en dat de gebruikers die voor hem aanwezig zijn, nooit de vuilniszak vervangen. Een deelnemer zegt tegen deze persoon dat de zaterdagavondactiviteit voor veel viezigheid in de activiteitenruimte zorgt, vooral door het alcohol gebruik wat op die avond plaatsvindt. De deelnemer die op zaterdagavond zijn activiteit organiseert, reageert boos en zegt dat hij er niks over te zeggen heeft, omdat hij de activiteitenruimte zelf ook nooit schoon achterlaat. De communityleider onderbreekt de discussie en zegt dat het ieders eigen verantwoordelijkheid is het schoon te houden. Ze geeft aan dat de deelnemers altijd klagen, maar dat er ook een goede oplossing moet komen. ‘Iedereen moet eens opletten of ze de ruimtes zelf wel schoon achterlaten, in plaats van alleen op anderen te letten.’ Een deelnemer reageert met verheven stem en zegt dat hij het wel altijd goed schoonhoudt, maar dat hij het gewoon schoon wilt hebben op vrijdag. De sfeer voelt grimmig aan. De communityleider grijpt in en zegt dat

iedereen het dan maar bij haar aan moet geven als het niet goed schoon is. De volgende vergadering zal zij erop terug komen. Ze geeft nogmaals aan dat er gewoon een oplossing moet komen, omdat het zo niet langer kan. De deelnemers stemmen hiermee in.

Later in de vergadering vraagt de communityleider hoe het staat met de aanschaf van nationale vlaggen. In de grote activiteitenruimte van het Karrewiel hangt een sliert met nationale vlaggen voor het raam. Er ontbreken echter een aantal vlaggen van herkomstlanden van deelnemers van de Karrewiel Community. In de vorige vergadering was een discussie ontstaan. Een aantal deelnemers vonden het zonde om van het geld vlaggen te kopen, omdat er weinig geld is en dit volgens hen beter geïnvesteerd kan worden in nuttige zaken. Hiertegenover staat een groep deelnemers die vinden dat alle vlaggen van alle landen voor het raam moeten hangen. Dit omdat iedere bevolkingsgroep in hun optiek welkom is in de Karrewiel Community. Er ontstond een discussie over de betekenis van vlaggen voor buurtbewoners. Aan het einde van de discussie waren bijna alle deelnemers het er over eens geworden dat de aanschaf van vlaggen niet echt van belang is en dat geld beter besteed kan worden aan nuttige zaken, zoals meubilair en koffie. Omdat niet iedereen instemde, vroeg de communityleider of iedereen over de vlaggen wilde nadenken en dan zou ze er de volgende vergadering op terug komen. In deze vergadering geeft de communityleider aan dat er een beslissing genomen moet worden omtrent de vlaggen. Ze vertelt dat na onderzoek van een deelnemer op Internet is gebleken dat het te duur is om alle vlaggen te kopen. Er kan wel een sliert besteld worden, maar daar staan niet alle vlaggen op. Een deelnemer geeft aan dat het misschien mogelijk is dat mensen hun eigen vlag aanschaffen als zij willen dat hun land vertegenwoordigd wordt die niet op de sliert staat. Eén deelnemer die vindt dat alle landen vertegenwoordigd moeten worden, probeert uit te leggen dat het om een gevoel gaat en hij toch echt vindt dat alle vlaggen er moeten hangen. Deze deelnemer is moeilijk verstaanbaar omdat hij de Nederlandse taal niet goed beheerst. De communityleider onderbreekt hem en geeft aan dat er nu een beslissing moet worden genomen. Ze zegt dat er niet genoeg geld is om alle vlaggen te bestellen en er dus een compromis gesloten moet worden. Bijna alle deelnemers geven aan dat zij vinden dat de sliert besteld moet worden en dat mensen hun eigen vlag moeten aanschaffen als zij dat willen. De communityleider vraagt of iedereen akkoord gaat met het compromis. Allen stemmen in.

Uit bovenstaande beschrijving van de vergadering zijn verschillende kenmerken van de Karrewiel Community te ontdekken. Nieuwe deelnemers kunnen aanschuiven bij de vergadering als zij geïnteresseerd zijn of aansluiting te zoeken bij andere deelnemers van

de Karrewiel Community. Deelnemers kunnen deelnemen aan een vergadering, maar zijn niet verplicht om te komen. Tijdens de vergadering blijkt dat niet alle deelnemers van de Karrewiel Community bij de vergadering aanwezig zijn. De Karrewiel Community heeft daardoor een veranderlijk en vrijblijvend karakter. Verder wordt tijdens de vergadering hierboven beschreven dat op spontane wijze een samenwerkingsverband tussen verschillende deelnemers ontstaat, zoals dans voor vrouwen. Naast het ontstaan van samenwerkingsverbanden, zijn er ook terugkerende aspecten in de vergaderingen, zoals de programmering, financiering en het beheer van het pand, die vaststaan als agendapunten.

Spanningen en confrontaties komen regelmatig voor in de vergaderingen, zo ook in de beschrijving van de vergadering. Een voorbeeld uit de vergadering zijn de spanningen rondom het onderhoud van het pand. Er bestaat onenigheid over het schoonhouden van de grote activiteitenruimte in het Karrewiel. Er wordt gediscussieerd door de deelnemers dat het niet schoon is en hoe de deelnemers dit samen kunnen oplossen. Een ander voorbeeld uit de beschrijving van de vergadering is dat een spanning tussen deelnemers wordt aangepakt door het sluiten van een compromis. Er bestond spanning tussen deelnemers over de aanschaf van nationale vlaggen die voor het raam van de grote activiteitenruimte zouden worden gehangen. Door overleg en discussie wordt een oplossing gezocht waar iedere deelnemer zich in kan vinden. In het voorbeeld van de vergadering is te zien dat deelnemers bij gelegenheid een compromis moeten sluiten om de onderlinge spanningen te verminderen.

De beschrijving van de vergadering maakt de rol van de communityleider zichtbaar en geeft inzicht in de werkwijze die zij hanteert. Zij brengt structuur in de vergadering door een vaste agenda te hanteren. Verder onderbreekt zij deelnemers wanneer een gesprek of discussie vastloopt. Hierdoor creëert zij een dynamische sfeer in de vergadering. Het is ook waarneembaar dat de communityleider hulp biedt en probeert te bemiddelen wanneer verschillende partijen willen samenwerken of wanneer er een oplossing gezocht moet worden. Verder is zichtbaar dat zij deelnemers motiveert door positieve ideeën en opmerkingen te benoemen, zoals het stimuleren van een samenwerkingsverband tussen deelnemers voor het organiseren van dans voor vrouwen.

5.3.2 Vergaderen

De vergadering is een belangrijke werkwijze binnen de Karrewiel Community. De aard van de vergaderingen is open en toegankelijk. De vergadering die om de drie weken plaatsvindt, wordt gezien als een mogelijkheid tot overleg en discussie en een moment om samen te zoeken naar mogelijkheden en oplossingen. Echter is het van belang op te merken dat toen het aantal organisaties toenam is besloten dat slecht één afgevaardigde

per organisatie bij de vergadering aanwezig zou zijn, zodat in de vergaderingen overzicht kon worden gehouden.

In de vergaderingen worden verbindingen gelegd en komt samenwerking op gang tussen verschillende buurtbewoners en organisaties. Iedereen staat open voor samenwerking als het om de buurt gaat. Mensen denken met elkaar mee en brengen elkaar op ideeën. De vergadering is een moment waar men alles kan zeggen en waar problemen opgelost kunnen worden. Naast verbindingen en samenwerking worden ook dagelijkse zaken besproken, zoals de aanschaf van koffie of toiletpapier en schoonhouden van het Karrewiel. Deze zaken komen regelmatig aan bod in de vergaderingen en er worden telkens nieuwe afspraken over gemaakt. Denk hierbij aan het voorbeeld uit de beschrijving van de vergadering over de schoonmaak. De afspraak tussen de deelnemers is dat de schoonmaakster op vrijdag het Karrewiel schoonmaakt, echter zijn er een aantal deelnemers die het hier niet mee eens zijn. Daarom wordt opnieuw bekeken door de deelnemers hoe dit kan worden opgelost.

Zoals ook uit de beschrijving van de vergadering naar voren komt zijn programmering, financiering en beheren drie vaste agendapunten. De geïnterviewden benoemen het maken van de eigen programmering als een unieke methode. Wanneer een bepaalde activiteit of bijeenkomst prioriteit heeft wordt er ruimte gecreëerd om deze plaats te kunnen laten vinden. Door deze flexibiliteit is het mogelijk om de programmering, regels en plannen te veranderen. Op deze wijze is het mogelijk aanpassingen te doen die bij de situatie passen, zodat mogelijk problemen opgelost kunnen worden. Het maken van de eigen programmering door deelnemers en het vergaderen daarover, is een fundamenteel kenmerk van de Karrewiel Community. Een deelnemer legt in het volgende citaat uit wat het verschil is tussen de Karrewiel Community en de andere buurtinitiatieven in traditioneel georganiseerde buurthuizen.

> Het verschil is dat wij erover vergaderen en overleggen, zo van hé ik wil graag op zaterdagmiddag. Kan er iets worden verzet, dan kunnen we gaan schuiven. Terwijl op andere plekken er iemand zit die met zijn visie keuzes zet, van ja maar ik vind dat die activiteit doorgang moet krijgen dus die gaat ten koste van iets anders te programmeren.

De beschrijving van de vergadering is een voorbeeld van de flexibele en spontane karakter van de Karrewiel Community. Dit is te zien doordat deelnemers schuiven in de programmering en het steeds opnieuw maken van afspraken en regels. Deelnemers van de Karrewiel Community beschikken over aanpassingsvermogen, vooral wanneer het gaat om het maken van de programmering en het organiseren van activiteiten. In het onderstaande

citaat legt een deelnemer uit hoe het aanpassingsvermogen van deelnemers laat zien hoe een deelnemer over de vergaderingen denkt.

> Je hebt nooit problemen in de vergadering. Als er een probleem is, wordt het meteen opgelost. We kunnen bijvoorbeeld een dag afstaan aan een ander. We houden rekening met elkaar.

Bovenstaande kijk op flexibiliteit en het aanpassingsvermogen van de Karrewiel Community, wordt niet door alle geïnterviewden gedeeld. In hun optiek brengt deze flexibiliteit onzekerheid qua programmeren met zich mee. De flexibiliteit van de Karrewiel Community is ook terug te zien in de mogelijkheden actief deel te nemen of afstand te nemen van de Karrewiel Community. Dit wordt door een deelnemer omschreven als: 'wie wil kan komen'. Buurtbewoners kunnen deelnemen aan de Karrewiel Community wanneer zij bijvoorbeeld een activiteit willen organiseren. Met betrekking tot het toetreden van nieuwe deelnemers wordt opgemerkt dat er niet altijd gelet wordt op de diversiteit in deelnemers binnen de Karrewiel Community. Er klinken geluiden dat de Karrewiel Community nu niet representatief is voor de samenstelling van de buurt. Bovendien worden Antilliaanse-Nederlanders en Surinaamse-Nederlanders, niet vertegenwoordigd binnen de Karrewiel Community. Een inactieve deelnemer geeft aan dat de diversiteit binnen de Karrewiel Community juist te groot is, maar doelt hiermee vooral op leeftijdsverschillen.

Ondanks dat de Karrewiel Community als toegankelijk wordt aangemerkt wordt de toetreding tot de Karrewiel Community ook wel eens als stroef. Hierdoor kan de kracht van flexibiliteit tegelijkertijd als valkuil gezien worden. Daarnaast wordt opgemerkt dat de Karrewiel Community door vrijblijvende en flexibele karakter niet echt een vaste basis heeft. Hierdoor roept het bij enkele de vraag op in hoeverre dit buurtinitiatief stabiel genoeg is om te blijven voortbestaan in de toekomst en of het is opgewassen tegen tegenslagen op bijvoorbeeld het gebied van financiën.

5.3.3 Besluitvorming

Besluitvorming wordt aangemerkt als een essentiële schakel binnen de Karrewiel Community. Dit besluitvormingsproces waarbinnen afspraken en regels worden opgesteld kan gezien worden als een democratisch proces. Alle beslissingen worden in overeenstemming met de aanwezige deelnemers genomen. Wanneer deelnemers niet bij de vergadering aanwezig zijn, wordt het door de communityleider later teruggekoppeld. Wanneer er geen overeenstemming is wordt overlegd en gediscussieerd tot een compromis wordt gesloten. Denk hierbij aan het praktijkvoorbeeld van de vergadering, waarbij een probleem is ontstaan met betrekking tot de aanschaf van nationale vlaggen.

Eigenlijk vinden alle deelnemers het zonde van het geld als er vlaggen besteld worden. Eén deelnemer vindt het erg belangrijk dat alle vlaggen van alle landen vertegenwoordig zijn. Omdat er geen geld is om alle vlaggen te bestellen wordt er een compromis gesloten. Er wordt besloten een sliert te kopen en deelnemers de mogelijkheid te geven een eigen vlag aan te schaffen wanneer deze vlag er niet tussen hangt. Bij dit voorbeeld wordt dus getracht aan iedere stem gehoor te geven en alle belangen te behartigen. De communityleider probeert dit te faciliteren door discussies te structureren en te mediaten. Bij het nemen van beslissingen staat het proces centraal en niet het eindresultaat. De beslissingen worden niet van bovenaf genomen, maar er wordt *bottum-up* gewerkt. Aansluitend hierop omschrijft een deelnemer de Karrewiel Community als een klein kabinet, waarbij buurtbewoners het Karrewiel zelf besturen.

Wat ook door geïnterviewden wordt opgemerkt over de besluitvorming is de oplossingsgerichtheid van de Karrewiel Community. Wanneer deelnemers iets willen organiseren, wordt een oplossing binnen de Karrewiel Community gezocht. De Karrewiel Community richt zich net als andere maatschappelijke organisaties op de wensen en behoeften van de buurtbewoners. Echter wordt door een aantal actieve deelnemers genoemd dat de Karrewiel Community *echt* luistert naar de vraag vanuit de buurt en hier direct op anticipeert in tegenstelling tot andere welzijnsorganisaties, die vooral vraaggericht en op eigen initiatief te werk gaan. Zij bieden projecten en activiteiten aan waar buurtbewoners niet aan hebben bijgedragen aan het bedenken, ontwikkelen of uitvoeren ervan. Hierdoor wordt er niet ingespeeld op de vragen van buurtbewoners en daardoor zijn buurtbewoners teleurgesteld. Het feit dat de Karrewiel Community luistert en gehoor geeft aan buurtbewoners en hun behoeftes, maakt dat de Karrewiel Community zijn beloftes waarmaakt. Dit in tegenstelling tot welzijnsorganisaties. Het gevolg is dat buurtbewoners en deelnemers vertrouwen hebben in de Karrewiel Community.

5.3.4 Samenwerking

Een ander karakteristiek het bevorderen van kruisbestuivingen en verbindingen tussen mensen. Denk hierbij aan het organiseren van gezamenlijke activiteiten en festivals. De Karrewiel Community wordt door professionals gezien als een methode om samenwerking op gang te brengen en op deze manier krachten van verschillende mensen en groepen met elkaar te verbinden. Gelijkwaardigheid is belangrijk voor de samenwerking binnen de Karrewiel Community. Binnen de Karrewiel Community wordt met elkaar meegedacht en zijn deelnemers bereid elkaar te helpen. Een deelnemer omschrijft de samenwerking als warm met wat barstjes. Met barstjes doelt zij op spanningen die kunnen ontstaan tijdens samenwerking en vergaderingen. Binnen de Karrewiel Community wordt op die momenten wrijving of conflict ervaren. Dit wordt door de geïnterviewden ook als een essentieel onderdeel van het besluitvormingsproces gezien. Zonder spanning is het niet

mogelijk tot nieuwe oplossingen of nieuwe inzichten te komen. En andere voorwaarde voor samenwerking binnen de Karrewiel Community is vertrouwen. Met vertrouwen wordt verwezen naar zelfvertrouwen van deelnemers en buurtbewoners, maar ook naar interpersoonlijk vertrouwen binnen de Karrewiel Community.

Ondanks dat samenwerking door velen als essentiële eigenschap van de Karrewiel Community wordt gezien, zijn niet alle deelnemers te spreken over de samenwerking. Een deelnemer geeft aan dat tijdens samenwerking de communicatie in de Karrewiel Community regelmatig te wensen overlaat en op dat punt nog veel verbeter kan worden in de toekomst. Een voorbeeld hiervan is een samenwerkingsverband dat was ontstaan tussen twee deelnemers die hetzelfde idee hadden voor een activiteit. Echter bleek één van de deelnemers heel slecht bereikbaar. Later bleek zelfs dat deze deelnemer heel andere ideeën had over de activiteit. Toen is het samenwerkingsverband opgeheven en is de activiteit nooit van de grond gekomen. In de vergaderingen is te zien dat mogelijk een taalbarrière een rol speelt in de miscommunicatie tussen deelnemers. Daarnaast wordt aangegeven dat in de vergaderingen regelmatig discussies ontstaan over het onderhoud van het pand en over financiën ontstaan. Daardoor worden de vergaderingen op die momenten als *zeikerig* omschreven. Een geïnterviewde gaat nog een stap verder en geeft aan dat er in zijn optiek weinig sprake is van samenwerking binnen de Karrewiel Community.

Aansluitend hierop heeft een deelnemer de ervaring dat door slechte communicatie weinig samenwerking tot stand komt. Een andere deelnemer geeft aan dat er weinig samenhang binnen de Karrewiel Community is, omdat iedereen eigenbelang heeft en voor zijn eigen organisatie werkt. Een groot deel van de geïnterviewden is zich bewust van eigenbelang van iedere organisatie en deelnemer binnen de Karrewiel Community. De communityleider zegt hierover het volgende.

> Nou ja wat mijn droom is, (...) is dat mensen echt meer buiten zichzelf om gaan denken. En ik weet dat iedereen vastzit in zijn eigen organisatie. Maar ondertussen (...) beheren ze een pand, dan gaan ze de tuin opknappen en geven ze een feestje samen. (...) Maar ik zou het fijn vinden als we nu nog een stukje verder gaan, dat op een gegeven moment mensen in de vergadering zeggen van ja ik vind wel dat we nog wat voor jongeren hierzo missen. Dan zou ik wel denken, wauw, bingo, we zijn een stap verder.

De communityleider probeert door het overleggen tussen deelnemers en het gezamenlijk beslissingen nemen, te voorkomen dat eigenbelang de overhand krijgt. Wanneer binnen de Karrewiel Community eigenbelang de overhand zal krijgen is er het risico dat het initiatief niet zal overleven als machtsspelletjes teveel ruimte krijgen en rivaliteit tussen de

verschillende groepen toeneemt. Spanningen en conflicten die regelmatig plaatsvinden omtrent programmering en beheer van het pand, kunnen gaan escaleren. Tot slot is het interessant te vermelden dat de Karrewiel Community ook wordt omschreven als een gevoel of een beleving. Het is een gevoel van samen delen, mensen bij elkaar houden en erbij betrekken. Dit gebeurt door het aangaan van samenwerkingsverbanden en het organiseren van gezamenlijke activiteiten en daar hoor uitsluiting niet bij.

5.3.5 Eigenaarschap

Eigenaarschap is een belangrijk karakteristiek van de Karrewiel Community. Met eigenaarschap wordt bedoeld dat men de eigen programmering maakt, het pand beheert en zelf bepaald welke activiteiten worden georganiseerd. Het refereert aan een gevoel van waardering en men zich onderdeel van het initiatief of een activiteit voelt. Eigenaarschap bevordert participatie binnen de Karrewiel Community en in de buurt. Naast eigenaarschap wordt gezegd dat ‘samen iets voor de buurt willen doen’ en ‘maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen’ twee belangrijke motieven zijn voor de deelnemers van de Karrewiel Community. Door een deelnemer wordt opgemerkt dat het samen iets willen doen voor de buurt de kracht achter de Karrewiel Community is. Met maatschappelijke verantwoordelijkheid wordt bedoeld dat iedereen iets voor de buurt en buurtbewoners zou moeten doen.

‘Samen iets voor de buurt willen doen’ en ‘maatschappelijke verantwoordelijkheid’ liggen ten grondslag aan de drang naar belangeloosheid en vrijwilligheid. Beiden staan centraal bij de ‘Karrewiel gedachte’. De nadruk ligt daarbij op passie, passie-uren of levensliefde. Ook wordt er verwezen naar belangenloosheid en vrijwilligheid. De communityleider zegt hierover dat het de kracht is dat mensen voor niks heel hard werken. Het is opvallend dat de professionals het woord ‘trots’ gebruiken als zij praten over de kracht achter de Karrewiel Community. Met trots verwijzen zij naar het feit dat deelnemers zelfverzekerd zijn, omdat zij zelf iets hebben neergezet en iets kunnen betekenen voor de buurt. Zoals eerder vermeld is eigenaarschap een thema dat wordt aangemerkt als eigenschap van de Karrewiel Community en ontstaat door eigenaarschap een gevoel van zelfvertrouwen en trots.

Verder wordt gesproken over de waarde van ervaring en kennis die de organisaties en deelnemers binnen de Karrewiel Community hebben. Er wordt benadrukt dat er veel kennis en ervaring aanwezig is en dit vrijwel gratis in kan worden gezet. Dit in tegenstelling tot het inzetten van deskundig personeel waar hoge kosten aan verbonden zijn door welzijnsorganisaties. Aansluitend hierop zegt de communityleider dat de Karrewiel Community gratis sociaal kapitaal voor de buurt oplevert. Ervaring, kennis, kracht en talenten die de deelnemers, organisaties en buurtbewoners hebben, kunnen worden ingezet om de leefbaarheid in de buurt te bevorderen. Wanneer buurtbewoners

bezig zijn om iets te doen voor de buurt of hun medebuurtbewoners, houdt dat mensen van de straat en stimuleert het sociale cohesie. Dit zorgt voor minder overlast in de buurt. Het gebruik maken van ervaring, kennis, kracht en talent is dan een preventief middel om de leefbaarheid in de buurt te bevorderen.

5.3.6 Een natuurlijke leider

Leiders zijn onmisbaar bij een initiatief als de Karrewiel Community. Deze leiders worden verschillende eigenschappen toebedeeld, zoals betrokkenheid, zakelijkheid, onafhankelijkheid, evenwicht en rust kunnen brengen, krachten verdelen, motiveren, overtuigen en coachen. In de specifieke context van de Karrewiel Community wordt de communityleider bestempeld als een belangrijke schakel tussen de verschillende belanghebbenden, zoals de verschillende deelnemende organisaties, buurtbewoners, welzijnsorganisaties en de overheid. Er wordt benadrukt dat een onafhankelijke persoon nodig is om een dergelijk buurtinitiatief als de Karrewiel Community te laten functioneren. Om een goed beeld te schetsen van de communityleider is het van belang eigenschappen en vaardigheden uiteen te zetten. Een juiste verhouding van zakelijkheid en sociale vaardigheden is daarbij essentieel.

Sociale vaardigheden voor het omgaan met verschillende belanghebbenden in verschillende sociale situaties worden getypeerd als behulpzaam, lage irritatiegrens, aardigheid, enthousiasme, openheid, bemiddelen, stevige persoonlijkheid, flexibiliteit en luisteren. Daarnaast is het belangrijk dat een communityleider zich niet boven groepen stelt, maar als gelijkwaardige partij. De communityleider benadrukt dat je als communityleider mensen moet kunnen coachen, aansturen, motiveren en als mediator moet kunnen fungeren. Wanneer een leider dit soort eigenschappen bezit kan deze persoon verschillende groepen mensen begeleiden, activeren en bij elkaar houden zoals in de Karrewiel Community.

Wanneer het aankomt op zakelijke kwaliteiten van de communityleider is het van belang dat een communityleider vooral procesgericht werkt en niet resultaatgericht. Een voorbeeld hiervan is het stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen deelnemers. Daarbij gaat het om het leggen en onderhouden van sociale contacten door gezamenlijk een activiteit te organiseren en niet om de kwaliteit van de activiteiten. Maar ook onderhandelen en bemiddelen tussen verschillende partijen is een essentiële methode. Verder heeft het coördineren van een community een financiële en administratieve kant, waarbij een leider om moet kunnen gaan met grote bedragen, subsidies, het opzetten van een organisatie en boekhouding. Daarnaast moet een communityleider de juiste prioriteiten kunnen stellen en structuur handhaven, zodat het eigenbelang van de deelnemers niet de overhand krijgt en spanningen en conflicten niet escaleren. Het wordt vaak benoemd dat problemen oplossen en conflicten aangaan één van de belangrijkste

taken is van de communityleider. Verder geeft de communityleider aan dat ervaring met beleid en methodiek op het gebied van buurtinitiatieven en welzijn een vereiste is. Het is van belang op de hoogte te zijn van wat er in deze sector gebeurt.

Er wordt benoemd dat deze communityleider met haar persoonlijkheid en visie het verschil maakt. Daarnaast wordt gezegd een ander met dezelfde sociale vaardigheden, zakelijke kwaliteiten en werkwijze hetzelfde zou kunnen bereiken. Dat een communityleider specifieke eigenschappen moet bezitten is essentieel. Denk hierbij ook aan grootte en diversiteit van het sociale netwerk van de communityleider. Wanneer de communityleider een goed sociaal netwerk heeft is dat een startpunt om een community te ondersteunen. Daarnaast worden enthousiasme, betrokkenheid en passie als zeer positieve eigenschappen bestempeld. Er wordt gezegd een communityleider deze eigenschappen niet kan leren maar van nature moet bezitten. Het is dus een natuurlijke leider. De communityleider wordt als onmisbaar en onvervangbaar gezien en de grote betrokkenheid bij het buurtinitiatief is daarbij fundamenteel.

5.3.7 Werkwijze leider: empowerment, bemiddelen en accepteren spanning

Naast eigenschappen van de communityleider is de werkwijze van deze leider ook erg belangrijk. Uit de data-analyse komen verschillende methoden naar voren die door een communityleider gebruikt worden zoals ondersteunen, schakelen, verbinden, bemiddelen en de confrontatie aangaan. Ook *empowerment* is een belangrijke methode voor het laten werken van een dergelijk buurtinitiatief als de Karrewiel Community. Door gebruik te maken van de krachten en talenten van de buurtbewoners en organisaties worden buurtbewoners zelfstandiger. *Empowerment* zorgt ervoor dat mensen zich weer bewust worden van hun taken, kansen en mogelijkheden als burger. De communityleider geeft aan dat het de Karrewiel Community een positieve invloed heeft op de sociale cohesie en leefbaarheid van de buurt. Daarnaast wordt het terug geven van taken en kansen aan de buurtbewoners als een belangrijk doel van Karrewiel Community gezien.

Aansluitend op *empowerment* blijkt dat het opleggen van regels en dwingen van buurtbewoners geen effect heeft. Er wordt gezegd dat buurtbewoners veel beter reageren op de activiteiten in het Karrewiel, in plaats van grootschalige projecten van welzijnsorganisaties. Ook is het belangrijk dat de communityleider verbindingen kan maken tussen groepen binnen de community, zodat samenwerkingsverbanden op gang kunnen komen en buurtbewoners elkaar beter leren kennen. De communityleider zelf geeft aan dat zij op verschillende manieren probeert te verbinden, zoals het stimuleren van ideeën en het aangaan van spanningen en confrontaties. Zowel de communityleider als deelnemers geven aan dat het aangaan van confrontaties en het accepteren van spanningen een essentieel onderdeel van het proces is. Het volgende citaat van een professional benadrukt dit karakteristiek van de Karrewiel Community.

> Elke keer brengt dat nieuwe spanningen met zich mee. En elke keer is die spanning eigenlijk elke keer in principe energie en dus is dat controversiële van die Karrewiel community. Zonder spanning en zonder botsing, geen vernieuwing en is er geen community mogelijk.

Waar verschillende belangen een rol spelen kan niet iedereen het altijd met elkaar eens zijn. De communityleider geeft een voorbeeld waarin ze met spanning probeert om te gaan door groepen weer bij elkaar te brengen door bijvoorbeeld thee te gaan drinken bij iemand thuis. Verder wordt opgemerkt dat er door deze methoden een nieuwe manier van werken binnen *community building* is ontstaan.

5.4 Conclusie

De Karrewiel Community is ontstaan door behoeftes en wensen van buurtbewoners voor de invulling van het pand het Karrewiel. Het initiatief verzorgt activiteiten voor buurtbewoners en anticipeert op vragen uit de buurt. De locatie van het pand het Karrewiel, waar de activiteiten worden ontplooid, is voor buurtbewoners van grote waarde. De community heeft weinig kosten, want voor de huur en servicekosten draait het stadsdeel op. Het beheren en programmeren van het pand door de deelnemers zijn belangrijke fysieke karakteristieken van de Karrewiel Community. Vooral het sleutelbeheer en het gevoel van eigenaarschap van deelnemers zijn van groot belang. Een essentieel sociaal karakteristiek is het vergaderen. Het is van grote betekenis voor de deelnemers, omdat er ruimte is voor overleg en discussie. In de vergaderingen wordt de programmering en het beheer van het pand keer op keer besproken en indien nodig worden afspraken en regels hierover aangepast. Dat maakt zichtbaar dat het buurtinitiatief flexibel en spontaan van aard is. Er zijn echter wel een aantal punten van kritiek met betrekking tot de flexibiliteit, zoals onzekerheid over de toekomst van de Karrewiel Community en eigenbelang van de verschillende deelnemers. Ook democratische besluitvorming staat in een hoog vaandel. Hierbij wordt de focus gelegd op het proces en niet op het resultaat. Ook de samenwerking tussen deelnemers is belangrijke reden waarom het buurtinitiatief succesvol is. Echter zijn miscommunicaties, spanningen en conflicten niet te voorkomen. Onderling vertrouwen en eigenaarschap zijn gevoelens die een grote rol spelen voor de deelnemers bij het reilen en zeilen. Om dit buurtinitiatief overeind en draaiende te houden zijn drijfveren nodig waardoor mensen gemotiveerd en geactiveerd worden en blijven. Door de verschillende motieven, zoals eigenaarschap, passie en trots, zetten mensen zich vrijwillig en belangeloos in voor de buurt. Essentieel is

ook de werkwijze van de communityleider die een juiste verhouding in zakelijke en sociale vaardigheden heeft. Denk daarbij aan empoweren, bemiddelen, motiveren, aansturen en schakelen tussen verschillende partijen met diverse belangen. Een belangrijke methode is het aangaan van confrontaties en het accepteren van spanningen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle fysieke en sociale karakteristieken van de Karrewiel Community.

Thema's fysieke karakteristieken	**Karakteristieken**
Pand en inrichting	Locatie pand en gebruik activiteitenruimtes
Financiën	Bijdragen van deelnemers, fondsen, huur en servicekosten betaalt stadsdeel, weinig kosten initiatief
Beheer en eigenaarschap	Sleutelbeheer, programmering, eigenaarschap
Thema's sociale karakteristieken	**Karakteristieken**
Vergaderen	Flexibel, spontaan, vaste agenda structuur, ontstaan samenwerkingsverbanden, vrijblijvendheid
Besluitvorming	Procesgericht, overleggen en discussiëren, democratisch model, *bottum-up*, spanningen en compromis sluiten, anticipeert op vragen uit de buurt
Samenwerking	Kruisbestuivingen, verbindingen, onderling vertrouwen, gelijkwaardigheid, (mis)communicatie, wrijving en conflict, het is een gevoel en een beleving
Eigenaarschap	Participatie, eigenaarschap, vertrouwen vanuit het stadsdeel en welzijnsorganisaties, waardering, gedeelde belangen, betrokkenheid, passie en trots
Eigenschappen communityleider	**Voornaamste:** Enthousiasme, betrokkenheid en passie en een juiste verhouding sociale vaardigheden en zakelijke kwaliteiten **Sociaal:** Behulpzaam, lage irritatiegrens, aardigheid, enthousiasme, openheid, bemiddelen, stevige persoonlijkheid, flexibiliteit en luisteren **Zakelijk:** procesgericht, compromissen sluiten, coördineren, administratie, prioriteiten stellen, ervaring
Werkwijze communityleider	Empoweren, bemiddelen en confrontaties aangaan

Tabel 6. Overzicht fysieke en sociale karakteristieken Karrewiel Community.

6. Thuisgevoel en de Karrewiel Community

Na het uiteenzetten van verschillende kenmerken en karakteristieken, is het interessant de diepere betekenis van de Karrewiel Community te onderzoeken. Op deze wijze kan een compleet beeld van de Karrewiel Community geschetst worden en komt er zicht op de betekenis van de Karrewiel Community voor de deelnemers en buurtbewoners. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in fysieke betekenis en sociale betekenis.

6.1 Fysieke betekenis

De fysieke aanwezigheid van het pand het Karrewiel speelt een centrale rol, mede omdat het pand in de buurt ligt. Het pand is bekend bij de buurtbewoners en staat midden in het kwadrant Ambonpleinbuurt van de Indische Buurt. Vooral voor meer geïsoleerde buurtbewoners, zoals ouderen, fysiek beperkten en vrouwen uit streng gelovige gezinnen, is de goede bereikbaarheid van het Karrewiel van belang. Daarnaast is het pand erg zichtbaar in de buurt, omdat het op een centraal punt op een plein ligt. Daardoor is de Karrewiel Community toegankelijk en laagdrempelig. De fysieke aanwezigheid van het pand is een belangrijke verklaring waarom de Karrewiel Community goed functioneert en de huidige positie invult in de buurt. De bekendheid met het pand het Karrewiel geeft buurtbewoners vertrouwen. De aanwezigheid van verschillende activiteiten, sportbijeenkomsten, lezingen, festivals en feesten in de nabije omgeving is van groot belang voor buurtbewoners. Er wordt gezegd dat de fysieke aanwezigheid van de Karrewiel Community zorgt voor meer levendigheid in de buurt.

Een andere belangrijke fysieke betekenis is het eigenaarschap van de deelnemers van de Karrewiel Community. Door het beheren en programmering van het Karrewiel geeft het deelnemers gevoel van eigenaar te zijn van het pand. Een gevoel van eigenaarschap zorgt voor meer betrokkenheid van buurtbewoners bij de Karrewiel Community en meer verantwoordelijkheid voor de eigen omgeving. Door het sleutelbeheer delen deelnemers de verantwoordelijkheid voor het openen en sluiten van het Karrewiel. Het is wel van belang nogmaals op te merken dat slechts twee organisaties het sleutelbeheer doen. Echter wordt eigenaarschap wordt als een belangrijke kracht van de Karrewiel Community gezien.

Met betrekking tot onderhoud en schoonmaak van het pand wordt in de vergaderingen regelmatig aangegeven dat de schoonmaak niet goed verloopt. Er wordt gezegd dat de activiteitenruimtes regelmatig vies worden aangetroffen. Hieruit blijkt dat niet iedere deelnemer dezelfde prioriteiten stelt of dezelfde normen hanteert. Door de communityleider wordt een voorbeeld gegeven van hoe betrokkenen een oplossing hebben bedacht voor ontevredenheid over onderhoud van het pand. Wanneer deelnemers wilden gaan bidden was er geen schone wasruimte in het pand aanwezig. Het invalidetoilet was

daarom de meest geschikte ruimte om zichzelf ritueel te wassen. Daarna hebben verschillende buurtbewoners zelf een wasruimte gebouwd. Deze wasruimte wordt sindsdien goed onderhouden en schoongemaakt. Dit is een voorbeeld van eigenaarschap dat leidt tot meer betrokkenheid.

6.2 Sociale betekenis

Naast fysieke betekenis heeft de Karrewiel Community ook sociale waarde voor de omgeving en buurtbewoners. Facetten van sociale betekenis zijn zichtbaar, zoals interactie en verbindingen tussen buurtbewoners en verschillende groepen uit de buurt. De Karrewiel Community biedt vertier, ontspanning, hulp en ondersteuning voor de buurtbewoners. Wanneer buurtbewoners activiteiten worden ondernomen voelen zij zich daardoor prettiger in de buurt. Het volgende citaat van een professional geeft dit helder weer.

> Ja zeker, al die kleine pogingen (…) dat helpt allemaal mee. We kunnen wel stil blijven zitten. (….) Net als van die festivals, je hebt een podium voor iedereen. Mensen kunnen zich manifesteren. Dat zijn de basale dingen die in Nederland nog moeten doordringen. Je moet mensen helpen, redden je moet ze eventjes oppeppen. Dat spreekt mensen aan.

Op de sociale betekenis van de Karrewiel Community zijn verschillende visies te onderscheiden. Ten eerste betekent de aanwezigheid van de Karrewiel Community dat buurtbewoners tijdsbesteding hebben en uit een sociaal isolement gehaald worden. Ten tweede kan de Karrewiel Community een tweede thuis kan bieden voor buurtbewoners. Ten derde kunnen buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten en samenkomen, omdat het pand goed bereikbaar is voor buurtbewoners. Het ontmoeten en samenkomen van buurtbewoners zorgt voor interactie tussen verschillende etnische groepen. Interactie tussen buurtbewoners bestaat uit het maken van een praatje en koffie drinken. Dit gebeurt wanneer zij deelnemen aan activiteiten of bijeenkomsten van de verschillende organisaties. Interactie zorgt voor verbindingen tussen verschillende bevolkingsgroepen en culturen, omdat buurtbewoners elkaar beter leren kennen. Dat kan een gevoel van veiligheid en vertrouwen geven, omdat er kennis uitgewisseld over verschillende culturen. Daarnaast wordt door organisaties deelgenomen aan de Karrewiel Community, omdat het hun doel is verbindingen tussen verschillende culturen en groepen tot stand te kunnen brengen.

Verbindingen tussen mensen en verschillende groepen ontstaan voornamelijk via sociale contacten welke op hun beurt doorgaans via bekenden verlopen. Buurtbewoners en deelnemers zijn veelal in aanraking gekomen met de Karrewiel Community via

persoonlijke en directe contacten met familie, vrienden en collega's. De eerste kennismaking met de Karrewiel Community vindt ook plaats via professionals. In tegenstelling tot bovenstaande visies op de sociale betekenis van de Karrewiel Community hebben een aantal geïnterviewden de ervaring dat de buurt niet echt betrokken wordt bij de Karrewiel community en dat er weinig verbindingen tussen buurtbewoners zijn ontstaan. Het is belangrijk te vermelden dat interacties tussen buurtbewoners en verschillende groepen mensen nooit zonder spanningen kunnen verlopen. Wanneer mensen elkaar ontmoeten ontstaan botsingen tussen culturen. Deze spanningen zijn niet te voorkomen en kunnen zelfs wat opleveren. De communityleider heeft bij het ontstaan van spanningen en conflicten tussen deelnemers een bemiddelende rol.

Naast bovenstaande zichtbare karakteristieken zijn er ook minder zichtbare aspecten van sociale betekenis die essentieel zijn voor het vormen van een compleet beeld van de Karrewiel Community, zoals betrokkenheid en passie en vertrouwen en waardering. Ten eerste is betrokkenheid een belangrijke kracht achter de Karrewiel Community. Het gaat voornamelijk om betrokkenheid van de deelnemers van de Karrewiel Community. Betrokkenheid wordt echter op diverse manieren geïnterpreteerd, zoals betrokkenheid bij de buurt en betrokkenheid bij de betrokken organisaties. Betrokkenheid bij de Karrewiel Community wordt omschreven als dat mensen hun nek uit durven steken. Niet alleen betrokkenheid van deelnemers van de Karrewiel Community is belangrijk, maar ook de betrokkenheid van andere professionals, welzijnsorganisaties en het stadsdeel. Naast betrokkenheid wordt ook passie aangemerkt als onderliggende kracht van de Karrewiel Community. Het gaat daarbij voornamelijk over passie van vrijwilligers voor de buurt en buurtbewoners. De communityleider geeft een voorbeeld over de passie die zij heeft voor de Karrewiel Community.

> Ik denk waar je over spreekt is dan passie. Je hebt het wel nodig. Als twee groepen in de clinch liggen dan kun je dat niet een week laten zitten, dan heb je vijf groepen die in de clinch liggen. Dan moet je op de fiets ernaar toe en er tussen gaan zitten en dan zeggen van jongens ik heb appeltaart mee, die gaan we nu eerst opeten. Dan zetten we er allemaal een kaarsje op, die steken we aan en daar gaan we allemaal heel blij mee zijn. Dan moet iedereen zo hard lachen omdat ik zoiets stoms doe en dan is het ijs gebroken en dan spreken we het in twee uur uit en dan heb ik twee uur overgewerkt, nou en. Die declareer ik niet.

Ten tweede is vertrouwen een component dat in verschillende contexten wordt aangehaald. Vertrouwen is een belangrijk onderdeel in de interpersoonlijke omgang binnen de Karrewiel Community. Vertrouwen kan alleen ontstaan wanneer er contact is tussen buurtbewoners en zij daardoor kennis kunnen maken met elkaar en elkaars

cultuur. Wanneer er geen contact is tussen buurtbewoners wordt er geen kennis uitgewisseld over elkaars cultuur en kan er angst voor het onbekende blijven bestaan. De taalbarrière speelt een grote rol in het proces van interactie en vertrouwen. Vertrouwen in de buurt is de basis voor betrokkenheid en passie. Vertrouwen wordt omschreven als geloof, hoop en liefde voor wat mensen kunnen. De communityleider geeft een voorbeeld van het belang van vertrouwen tussen deelnemers binnen de Karrewiel Community.

> Het zijn gewoon vage dingen. Het is gevoel. Ik vroeg gisteren ook na een gesprek met een paar deelnemers of ze het gevoel hebben dat ze elkaar nu kunnen vertrouwen. Ik zei: ga daar maar eens over nadenken. Dat is belangrijk, we moeten het hier samen doen, als je elkaar niet kunt vertrouwen dan houd het op. Dan kom je dus op vertrouwen uit.

Naast vertrouwen wordt een gevoel van waardering ook genoemd. Er wordt aangegeven dat het hierbij voornamelijk gaat om vertrouwen en waardering vanuit het stadsdeel naar buurtbewoners en deelnemers van de Karrewiel Community.

6.3 Conclusie

Er is een onderscheid te maken in de fysieke en de sociale betekenis van de Karrewiel Community. Zowel de fysieke als de sociale component dragen bij aan het ontwikkelen van het thuisgevoel van buurtbewoners. Het pand het Karrewiel wordt beheerd en geprogrammeerd door buurtbewoners waardoor een gevoel van eigenaarschap ontstaat. Eigenaarschap leidt tot meer betrokkenheid bij elkaar en bij de buurt. Door de gunstige locatie van het Karrewiel is de Karrewiel Community toegankelijk en laagdrempelig voor buurtbewoners. De fysieke aanwezigheid van de Karrewiel Community zorgt voor meer levendigheid in de buurt. Hierdoor wordt de interactie tussen de fysieke en sociale component van het thuisgevoel zichtbaar. Doordat activiteiten worden georganiseerd hebben buurtbewoners tijdsbesteding en kunnen daardoor uit hun sociale isolement komen. Daarnaast biedt de Karrewiel Community ontspanning, vertier, hulp en ondersteuning. De Karrewiel Community biedt een tweede huis voor buurtbewoners. Verder worden er mogelijkheden gecreëerd ontmoeting, interactie en culturele uitwisseling. Echter moet worden opgemerkt dat taal wel een barrière kan vormen voor het leggen en onderhouden van sociale contacten. Door interactie tussen verschillende groepen buurtbewoners nemen sociale contacten en onderlinge verbindingen toe en wordt het gevoel van vertrouwen en veiligheid vergroot. Dit vertrouwen vergroot de betrokkenheid in de buurt en verantwoordelijkheid voor de omgeving waardoor een thuisgevoel ontwikkeld kan worden.

7. Het *urban governance* netwerk

Het *urban governance* netwerk van de Ambonpleinbuurt bestaat uit de Karrewiel Community, stadsdeel Amsterdam Oost, Timorplein Community, Stichting Indische Buurt in Bloei, Zakelijk Ondersteuningsnetwerk Indische Buurt, Civic, Zeeburg, Dynamo, Eigen Haard, de Alliantie, Rochdale, Stadgenoot, Ymere, ondernemers, politie Amsterdam Amstelland, basisscholen, en UWV Werkbedrijf. Stadsdeel Amsterdam Oost en welzijnsorganisaties zijn de voornaamste partijen waar de Karrewiel Community mee samenwerkt. Stadsdeel Oost is een overheidsorganisatie en welzijnsorganisaties, zoals Dynamo en Civic Zeeburg, zijn semi-overheidsorganisaties. Omdat beide partijen een vergelijkbare werkwijze hanteren in samenwerkingsverbanden worden deze samengepakt. Na het analyseren van de onderzoeksresultaten met betrekking tot het thema *urban governance* zijn twee thema's onderscheiden. Ten eerste worden de samenwerking tussen de verschillende partijen in het *urban governance* netwerk onder de loep genomen, waarbij wederzijds vertrouwen in het *urban governance* netwerk een bepalende factor in de samenwerking blijkt te zijn. Ten tweede wordt nader bekeken vanuit welke uitgangspunten de verschillende partijen in het *urban governance* netwerk te werk gaan.

7.1 Samenwerking in het *urban governance* netwerk

Wanneer het gaat om samenwerking tussen de diverse partijen in het *urban governance* netwerk, valt op dat weinig deelnemers van de Karrewiel Community directe ervaringen hebben met het stadsdeel. Wanneer er wel contact is geweest met het stadsdeel was dit omtrent subsidie aanvragen voor de organisaties die betrokken zijn bij de Karrewiel Community. De samenwerking is veelal via welzijnsorganisaties verlopen, zoals Dynamo of Civic Zeeburg. Dynamo is een organisatie die buurtbewoners stimuleert en ondersteunt in participatie in de samenleving. Een paar deelnemers geven aan samengewerkt te hebben met deze organisatie en waren tevreden over deze samenwerking. Echter is deze organisatie door herstructurering en wijkaanpak voor aantal organisaties van de Karrewiel Community uit beeld verdwenen. Sinds 2008 is Civic Zeeburg actief met welzijnswerk, jongerenwerk, maatschappelijke dienstverlening en nog wat andere taken in de Indische Buurt. De ervaringen met Civic Zeeburg, waar de geïnterviewden regelmatig naar verwijzen, zijn overwegend negatief. De communicatie verliep stroef, hulp duurde lang en medewerkers van de organisatie waren slecht te bereiken. Een aantal betrokkenen geven aan dat zij zich niet serieus genomen voelden door de welzijnsorganisatie. Daarnaast heeft Civic Zeeburg overheidssubsidies van het stadsdeel ontvangen voor besteding aan projecten en welzijn voor de Indische Buurt. Echter is geven de betrokkenen aan dat zij dit niet terug zien in de Indische Buurt.

7.1.1 Samenwerking stadsdeel Oost en de Karrewiel Community

De samenwerking tussen de leden van de Karrewiel Community en het stadsdeel verlopen veelal via welzijnsorganisaties en de communityleider. Hoewel weinig deelnemers van de Karrewiel Community ervaringen hebben met het stadsdeel, hebben ze wel een mening over het stadsdeel als organisatie. De geïnterviewden vinden dat stadsdeel Oost een belangrijke rol in het *urban governance* netwerk speelt. Stadsdeel Oost wordt veelal omschreven als een complexe overheidsorganisatie die als stug en hiërarchisch wordt ervaren. Daarnaast wordt er door en een aantal geïnterviewden aangegeven dat er verscheidene afdelingen binnen stadsdeel Oost gehuisvest zijn. De ervaring leert dat verschillende afdelingen langs elkaar heen werken, omdat iedere afdeling eigen belangen heeft. Hierdoor kan interne dissonantie ontstaan, waardoor naar de buurtbewoners en buurtinitiatieven verschillende signalen worden afgegeven. Dit leidt tot onduidelijkheid en daardoor tot irritatie bij deelnemers. Ook wordt aangegeven dat alle ambtenaren hun best doen maar iedereen een eigen invalshoek heeft en daardoor niet op één lijn zitten.

Verder wordt opgemerkt dat stadsdeel Oost niet transparant handelt en het vaak lang duurt voordat een besluit wordt genomen. Een deelnemer geeft hier een voorbeeld van. Stadsdeel Oost wilt vrijwilligerswerk stimuleren maar daar is volgens een aantal deelnemers weinig van te merken. Aansluitend daarop geven zij ook aan dat het stadsdeel niet altijd luistert naar de behoeften van de buurtbewoners. Dit heeft te maken met de verschillende belangen van diverse afdelingen binnen het stadsdeel.

Naast deze interne dissonantie tussen deze verschillende afdelingen heeft stadsdeel Oost ook te maken met twee sturingslijnen die worden toegepast en daar kan spanning tussen ontstaan. De eerste sturingslijn is het beleidsprogramma waarin een stadsdeelraad, dagelijks bestuur en een programma-akkoord worden vertaald. De tweede sturingslijn is het ruimte willen geven aan maatschappelijke initiatieven. Een inactieve deelnemer merkt op dat stadsdeel Oost geen nieuwe buurtinitiatieven meer aankan en dat het in zijn optiek aangeeft dat er dus iets niet goed zit bij het stadsdeel zelf. Uit het bovenstaande wordt duidelijk dat er een aantal kritiekpunten zijn naar stadsdeel Oost en welzijnsorganisaties. De communityleider probeert hierin een bemiddelende rol op zich te nemen. Onderstaand citaat geeft aan hoe de communityleider te werk gaat binnen de samenwerking tussen het stadsdeel en de Karrewiel Community.

> Bij het stadsdeel ligt sociaal beleid waar de plannen wel binnen moeten passen. De community heeft zijn eigen idee. Dat moet je wel laten matchen. (…) Ik ga in gesprek en vraag wat staat er in het beleid en hoe we binnen de beleidslijnen toch een oplossing vinden. (…) Dus dat er water bij de wijn moet bij beide partijen. En daar gewoon, met de community, *communitywise* of praten, mensen bij elkaar

brengen en vragen wat ze willen. En met stadsdeel zakelijk praten, wat staat er binnen het beleid en hoe willen zij dat uitvoeren en waar. En dat dan bemiddelen.

7.1.2 Vertrouwen

Vertrouwen blijkt een belangrijk thema in samenwerkingsverbanden tussen stadsdeel Oost, welzijnsorganisties en de Karrewiel Community. In hoofdstuk 5 is er ook ingegaan op het thema vertrouwen en daar bleek uit dat vertrouwen een essentieel onderdeel binnen de Karrewiel Community is. Dit gaat voornamelijk om vertrouwen in andere deelnemers binnen de Karrewiel Community. Echter kan er ook sprake zijn van vertrouwen in organisaties, zoals vertrouwen in het stadsdeel en vertrouwen in een buurtinitiatief. Een aantal leden van de Karrewiel Community geven aan het gevoel te hebben niet door het stadsdeel of welzijnsorganisaties gewaardeerd te worden. Ook hebben deelnemers het gevoel dat stadsdeel Oost hen niet vertrouwt en uitsluit van verantwoordlijkheden, zoals het sleutelbeheer van een pand. Deze gedachten worden bevestigd door een geïnterviewde die vertelt dat bepaalde organisaties en voor een groot deel de verantwoordelijkheid hebben voor het sleutelbeheer van het Karrewiel, omdat het stadsdeel hen een betrouwbare partij vindt.

Een geïnterviewde geeft een voorbeeld van het een situatie waarin wantrouwen door het stadsdeel naar een buurtbewoner een rol speelde met betrekking tot sleutelbeheer. Het stadsdeel weigerde een sleutel mee te geven aan een buurtbewoner. Daar bleek dat het stadsdeel eerder een aanvaring met deze persoon gehad te hebben over het te voeren beleid. Terwijl deze buurtbewoner nog nooit reden had gegeven dat hij niet betrouwbaar was, vertrouwde het stadsdeel deze persoon niet met het beheer van de sleutel van het pand het Karrewiel. Door dit soort voorvallen voelen buurtbewoners zich buiten spel gezet of zelfs gewantrouwd. Wanneer een dergelijke verhouding ontstaat komt dit de samenwerking tussen stadsdeel en buurtinitiatieven niet ten goede, omdat de relaties niet gelijkwaardig zijn.

Er heerst dus een gevoel dat het stadsdeel geen vertrouwen heeft in een betrokkenen van Karrewiel Community. Daaruit vloeit het gevoel voort dat de deelnemers van de Karrewiel Community zich moet bewijzen om het vertrouwen van het stadsdeel te kunnen winnen. Zoals eerder vermeld is eigenaarschap een belangrijke drijfveer voor het reilen en zeilen van de Karrewiel Community. Eigenaarschap houdt in dat bepaalde taken en verantwoordlijkheden door de betrokkenen zelf worden ingevuld. Het belangrijkste daarbij is dat het stadsdeel buurtbewoners meer zeggenschap moeten geven. Daarvoor is meer vertrouwen nodig. Er wordt ook aangegeven dat buurtbewoners niet gratis voor het stadsdeel gaan werken. Wanneer je gebruik wilt maken van vrijwilligers zal het stadsdeel deze mensen daar wat voor terug moeten geven.

Toch zijn er redenen waardoor het stadsdeel voorzichtig is met het geven van verantwoordlijkheden aan buurtbewoners en buurtinitiatieven. Door een geïnterviewde wordt aangegeven dat het Karrewiel Community nog niet stabiel genoeg is en het nog niet duidelijk is of het overeind zal blijven in de toekomst. De communityleider probeert in onderstaand citaat het perspectief van het stadsdeel te benaderen.

> Ik denk dat als er alleen maar een actievoerend groepje is, dat te weinig is om het stadsdeel en de woningcorporatie te overtuigen. Omdat het niet zoveel indruk maakt, we demonstreren namelijk al vanaf de jaren 60 en 70, dus dat is een beetje uit. Kijk zij hebben een pand, dan kunnen ze wel de sleutel weggeven, maar als jouw pand dan vervolgens onder de graffiti zit en de ramen zijn kapot dan heb je de poppen aan het dansen.

7.2 Verschillende uitgangspunten

Uit bovenstaande uitwerking blijkt dat samenwerking niet altijd soepel verloopt en er nogal wat negatieve ideeën heersen betreffende de samenwerking. De belangrijkste oorzaken daarvoor liggen bij de verschillende uitgangspunten van aan de ene kant het stadsdeel en welzijnsorganisaties en aan de ene kant de Karrewiel Community. Daarbij is het van belang op te merken dat in de komende paragrafen het stadsdeel en welzijnsorganisaties geclusterd zijn onder de noemer stadsdeel, omdat zij een vergelijkbare werkwijze en organisatiestructuur hebben. De Karrewiel Community heeft daarentegen een heel ander uitgangspunt. De verschillende uitgangspunten zullen hieronder worden uitgewerkt.

7.2.1 Verticaal versus horizontaal

De organisatiestructuur van het stadsdeel worden als hiërarchisch en traditioneel omschreven. Hierbij zijn de relaties verticaal en zijn verschillende managementlagen in de organisatie te onderscheiden. Er zijn diverse afdelingen met vele functies die bekleed kunnen worden. Daarnaast hebben deze afdelingen verschillende belangen, waardoor strijd kan ontstaan rondom deze belangen, ook wel interne dissonantie genoemd.

In tegenstelling tot de hiërarchische organisatiestructuur van het stadsdeel is de Karrewiel Community veel meer horizontaal georganiseerd, zoals de *civil society*. Besluitvorming vindt plaats middels overleg en beslissingen wordt democratisch genomen. Beslissingen worden niet van bovenaf genomen, maar door de buurtbewoners en deelnemers zelf. Daarnaast heeft iedere speler in het buurtinitiatief evenveel zeggingskracht. Ook de communityleider neemt geen beslissingen, maar stuurt echter het proces van besluitvorming.

7.2.2 Vast versus flexibel

Bij het stadsdeel staat de organisatie als instituut centraal. Het is een organisatie die naar binnen gericht is en daarbij processen probeert te fixeren. Beleid wordt op papier gezet en voor de uitvoering van het beleid bestaan protocollen. De flexibiliteit van een buurtinitiatief, zoals de Karrewiel Community, zorgt ervoor dat de vorm van de community veranderlijk is en weinig vaststaat. Hierdoor kan snel ingespeeld worden op onverwachte situaties. Door deze verschillen in organisatiestructuur en werkwijze tussen de Karrewiel Community en het stadsdeel kan de samenwerking problemen veroorzaken. Door een geïnterviewde wordt opgemerkt dat een voorwaarde voor samenwerking met de overheid, een stabielere basis van het buurtinitiatief, een vereiste is. Het gaat daarbij om een stabiele basis op bestuursniveau en financieel niveau. Een geïnterviewde zegt hierover het volgende.

> Want inmiddels de Karrewiel Community, dat bestuur kan geen verplichtingen aangaan als niet duidelijk is wat in 2012 voor middelen beschikbaar zijn. Ze zijn zelf niet helemaal aansprakelijk. Er moet een soort basis, er moet wel, het moet wel belanden in het beleid. Maar nu in deze periode van bezuinigen, we gaan ook op het welzijn bezuinigen, er zullen keuzes moeten worden gemaakt. En er zal een basis moeten worden gelegd onder die KC. Als we dat niet doen dan denk ik dat het omvalt. Maar ik ben wel optimistisch dat die basis wel er komt.

7.2.3 Resultaat versus proces

De werkwijze van het stadsdeel wordt als traditioneel en zelfs verouderd ervaren. Binnen het stadsdeel ligt de nadruk teveel op het behalen van doelen en resultaten. In plaats van deze traditionele manier van werken is een nieuwe manier van werken ontstaan. Het volgende citaat van een geïnterviewde gaat in op deze nieuwe manier van werken.

> Het is wel goed om resultaten na te streven maar SMART denken is fout. Nou is het wel goed voor langdurige projecten maar het is fout als principe voor de samenleving. In plaats van SMART denken moet je SLIM denken. (…) En dat is een fundamenteel visieverschil. Wij gaan daar in mee aan de slag, (…).

Bovenstaand citaat laat een fundamenteel visie verschil tussen van het stadsdeel en de Karrewiel Community zien. SMART denken is de methode waarbij specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden de boventoon voeren bij het opstellen van doelen. De beleidsstukken het stadsdeel en de projecten van welzijnsorganisaties zijn veelal gericht op het behalen van doelen die volgens dit soort methoden zijn opgesteld. De Karrewiel Community werkt meer met SLIM denken, waarbij strategisch, lang termijn,

innovatief en maakbaar voorop staan. Daarnaast staat het proces voorop, in plaats van het resultaat.

7.2.4 Cohesie versus Conflict

Een ander aspect van de traditionele werkwijze van het stadsdeel heeft te maken met het conflictontwijkendbeleid dat door het stadsdeel wordt gehanteerd. In het beleid van het stadsdeel gaat het voornamelijk om het wegnemen van conflicten en spanningen in de Indische Buurt en het doel is sociale cohesie. Een aantal geïnterviewden geven aan dat het vrijwel onmogelijk buurtinitiatieven en sociale cohesie te creëren zonder conflicten en spanningen. Zo haalt een geïnterviewde een onderzoek aan waaruit blijkt dat sociale cohesie leidt naar spanningen en spanningen niet oplost. Hoe meer verschillend mensen met verschillende culturen elkaar ontmoeten, hoe meer botsingen er zullen ontstaan.

Maar ook in samenwerking tussen verschillende partijen horen ook spanningen en conflicten erbij. Waar verschillende belangen bestaan is het onmogelijk altijd naar harmonie en cohesie te streven. De communityleider geeft aan dat de samenwerking tussen het stadsdeel, welzijnsorganisaties en buurtinitiatieven een partnerschap zou moeten zijn. Het feit dat spanningen en conflicten ontstaan in samenwerking tussen verschillende partijen is niet te voorkomen en wordt zelfs als bevorderlijk aangewezen. Zonder spanning en conflict is er volgens een aantal betrokkenen geen vernieuwing mogelijk. Het beleid van de overheid heeft het doel dat alles geïntegreerd te krijgen en probeert conflicten en spanningen te voorkomen. Een bestuurslid van de Karrewiel Community zegt hierover het volgende.

De Karrewiel Community werkt procesgericht, waarbij conflicten en spanningen onderdeel zijn van het proces. Spanningen en conflicten leveren nieuwe perspectieven en nieuwe ideeën op. Het wordt als een essentiële component van de werkwijze van de Karrewiel Community gezien. Conflicten zorgen ervoor dat mensen op de hoogte worden gebracht van elkaars waarden, normen en belangen. Het draagt bij aan de ontwikkeling van de identiteit van mensen, omdat mensen uitzoeken welke waarden en normen voor hen van belang zijn. Door conflict wordt zichtbaar hoe mensen en groepen binnen de Karrewiel Community zich tot elkaar verhouden en dat draagt bij tot wederzijds begrip het ontwikkelen van de eigen identiteit.

6.2.5 Besturen versus Faciliteren

In de loop der tijd zijn steeds meer taken door de overheid overgenomen. Nu wordt verwacht van de burgers dat zij zelfstandiger worden. Het stadsdeel moet nadenken over zijn rol en in hoeverre deze faciliterend of regisserend moet zijn. Ook wordt opgemerkt dat de overheid een controlerende rol op zich neemt en te streng is ten aanzien van de Karrewiel Community en hierdoor bewust of onbewust problemen creëert terwijl dat niet

nodig is. Het stadsdeel moet een duidelijk standpunt innemen en besluiten of ze gaan faciliteren of de regie over buurtinitiatieven willen houden.

Stadsdeel Oost moet een faciliterende rol innemen waarbij talenten en de krachten van burgers veel meer gestimuleerd zouden moeten worden. De Karrewiel Community werkt vanuit een faciliterende gedachte waarbij het Karrewiel ruimte verzorgt voor buurtbewoners en hun activiteiten. De Karrewiel Community geeft gehoor aan de behoeften van de buurtbewoners, maar gaat niet invullen voor de buurtbewoners wat zij nodig hebben. Er worden dan projecten en activiteiten georganiseerd, omdat het stadsdeel en welzijnsorganisaties denken te weten wat buurtbewoners willen of nodig hebben.

> Ik zeg altijd de overheid het eerste moet doen is authentieke belangstelling hebben. Twee, je sociaal kapitaal wat je vraagt aan de burgers moet je ook zelf bieden. Dus jij moet ook je sociale kapitaal ter beschikking stellen. Wij hebben hier heel veel kennis en deskundigheid in huis zitten. En we hebben geld, maar dat vind ik eigenlijk nog niet eens het allerbelangrijkste.

Een geïnterviewde schetst dat er in de toekomst een partnerschap tussen overheid en burger zou kunnen ontstaan. De overheid wordt nu gezien als een organisatie die naar binnen gericht is en een geen gehoor geeft aan het maatschappelijke initiatief in de omgeving. De Karrewiel Community is oorspronkelijk begonnen als experiment van partnerschap tussen overheid en samenleving.

7.3 Conclusie

In de samenwerking tussen de Karrewiel Community en het stadsdeel en welzijnsorganisaties is te zien dat de verhouding tussen burger en maatschappij is veranderd. Bezuinigen in welzijn en veranderingen in welzijnsbeleid hebben tot gevolg dat veel taken van de overheid door burgers worden overgenomen. Dit levert spanningen op voor zowel de overheid als voor burgers. Door de verschillende uitganspunten op het gebied van werkwijze, organisatiestructuur, verhoudingen en uitvoering, zijn het stadsdeel en welzijnsorganisaties en de Karrewiel Community minder transparant en begrijpelijk voor elkaar geworden. In de praktijk wordt gewerkt met een verschillende aanpak, waardoor tegenstellingen zijn ontstaan en de samenwerking vaak stroef verloopt. Ten eerste is de werkwijze van het stadsdeel en welzijnsorganisaties vooral resultaat gericht en ligt de nadruk op SMART denken. De Karrewiel Community werkt procesgericht en handelt volgens het SLIM principe en dat staat voor strategisch, lange termijn, innovatief en maakbaar. Verder is duidelijk in de organisatiestructuren te zien dat het stadsdeel en

welzijnsorganisaties werken als een organisatie met een vaste structuur. Bovendien zijn Verhoudingen verticaal en wordt *top-down* gewerkt. Denk daarbij aan de diverse afdelingen te maken hebben met verschillende verantwoordelijken en belangen. Daarnaast werkt het stadsdeel met hiërarchische verhoudingen en met bureaucratische beleidsvoering, waardoor democratische besluitvorming en het flexibele karakter van de Karrewiel Community onder druk komen te staan. De Karrewiel Community is een flexibel georganiseerd en het gaat daarbij juist om organiseren. Uitvoering vindt plaats van onderaf en relaties zijn horizontaal. Denk hierbij aan continue overleg en het nemen van eigen beslissingen door deelnemers. In samenwerking wordt het stadsdeel en welzijnsorganisaties als stoef en ontoegankelijk ervaren. Dit in tegenstelling tot de Karrewiel Community die als toegankelijk wordt ervaren en bewegelijk is in samenwerkingsverbanden. Onderstaande tabel 6 geeft een overzicht van de verschillende manieren van werken.

	Overheid en welzijns-organisaties	**Karrewiel Community**
Werkwijze	Resultaat/SMART	Proces/SLIM
Organisatiestructuur	Vast/organisatie	Flexibel/organiseren
Verhoudingen	Verticaal	Horizontaal
Uitvoering	Bovenaf	Onderaf
Samenwerking	Ontoegankelijk/Star	Toegankelijk/Bewegelijk

Tabel 6. Overheid en welzijnsorganisaties versus Karrewiel Community met betrekking tot samenwerking.

8. Conclusies en aanbevelingen

8.1 Conclusies

Na de uitwerking van alle verzamelde data is het mogelijk over te gaan tot beantwoording van de hoofdvraag. De hoofdvraag luidt als volgt: *Wat zijn de karakteristieken van de Karrewiel Community en hoe werkt de Karrewiel Community samen met stadsdeel Oost en welzijnsorganisaties?* Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zullen ten eerste de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek worden gekoppeld aan de theoretische bevindingen uit hoofdstuk 2. Vervolgens zal worden ingegaan op het thuisgevoel als basis voor de Karrewiel Community. Vervolgens worden de karakteristieken van de Karrewiel Community getypeerd. Op deze wijze wordt toegewerkt naar het beantwoorden van het eerste deel van de centrale onderzoeksvraag. Vervolgens zal de samenwerking in het *urban governance* netwerk aanbod komen, waardoor het tweede deel van de centrale onderzoeksvraag in beschouwing wordt genomen. Verder worden aanbevelingen voor toekomstig onderzoek worden gedaan en zal worden afgesloten met beleidsaanbevelingen.

8.1.1 Thuisgevoel als basis

Duyvendak (2009) wijst erop dat thuisgevoel een belangrijke en heftige emotie is en men er alles aan zal doen om zichzelf ergens thuis te kunnen voelen en dat is ongetwijfeld het geval bij de Karrewiel Community. Buurtbewoners hadden geen 'thuis' om hun favoriete activiteiten te kunnen ontplooien. Buurtbewoners die een ruimte hadden in het buurthuis de Meevaart voelden zich daar niet thuis, omdat aansluiting ontbrak. Ze zijn mobiel geworden en op zoek gegaan naar een andere plek om hun behoeftes en wensen tot uiting te kunnen brengen. Zoals Bourdieu (1989) het omschrijft: men heeft zich met behulp van economisch, sociaal en cultureel kapitaal naar een ander veld bewogen. Echter bleek economisch kapitaal, geld, inkomen en onroerend goed, een minder wezenlijke rol te spelen in vergelijking tot het sociale en culturele kapitaal. De huur van het Karrewiel en het onderhoud zijn haast de enige kosten van de Karrewiel Community, terwijl inkomen vrijwel geen rol speelde. Vooral cultureel kapitaal en sociaal kapitaal zijn fundamenteel bij het ontstaan en voortbestaan van de Karrewiel Community. Buurtbewoners en andere initiatiefnemers hebben hun sociaal en cultureel kapitaal gebundeld. Het Karrewiel werd geopend en daardoor werden middelen en ruimte beschikbaar voor het ontplooien van de activiteiten waar behoefte aan was. Nu zal worden ingegaan op de diepere betekenis van het thuisgevoel, dat cruciaal is voor het ontstaan en reilen en zeilen van de Karrewiel Community.

Bij de Karrewiel Community is zowel de fysieke component als de sociale component van het thuisgevoel van de deelnemers zichtbaar. De locatie van het pand het Karrewiel is voor buurtbewoners een bekende plek waar zij naar toe kunnen gaan voor

ontmoeting, vertier en ontspanning. De deelnemers van Karrewiel Community organiseren activiteiten voor buurtbewoners en programmeren en beheren het Karrewiel op eigen kracht. Dat zorgt voor een groter gevoel van medezeggenschap en eigenaarschap. Nu buurtbewoners het gevoel hebben mede-eigenaar te zijn van de Karrewiel Community, kunnen zij zich beter identificeren met de plaats en dat draagt bij aan het ontwikkelen van een thuisgevoel. De fysieke betekenis, dat Van der Graaf en Duyvendak (2009) *haven* noemen, is essentieel voor het functioneren van de community.

Initiatiefnemers wilden in samenwerking activiteiten ontplooien voor de buurt, met het idee dat er allerlei kruisbestuivingen tussen buurtbewoners zouden ontstaan. Nu voelen buurtbewoners zich meer verbonden met de buurt. Hierdoor voelen zij zich meer thuis in de buurt. Sociale contacten spelen een belangrijke rol bij het ontstaan van verbindingen binnen de community en hebben tot gevolg dat meer sociale buurthechting wordt gecreëerd. Daarnaast ontstaat door ontmoeting en kennismaking met buurtbewoners een gevoel van verbintenis met gelijkgestemden dan Van der Graaf en Duyvendak (2009) *heaven* noemen. De mate van thuisgevoel wordt geuit door de betrokkenheid en passie van deelnemers en andere betrokkenen bij de Karrewiel Community. Sociale contacten, vertrouwen en het identiteit zijn bouwstenen van de sociale component van thuisgevoel voor deelnemers van de Karrewiel Community.

Sociale contacten spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen van een thuisgevoel door deelnemers van de Karrewiel Community. Wat echter door Van der Graaf en Duyvendak (2009) niet wordt benoemd is de invloed van de aard van sociale contacten op de mate van thuisgevoel. De aard contacten van de contacten is van belang. Buurtbewoners groeten elkaar of maken een praatje. Een aantal deelnemers van de Karrewiel Community zien elkaar daarentegen op regelmatige basis en hebben intensief onderling contact in de vergaderingen en tijdens het uitvoeren van activiteiten in het Karrewiel. Zoals Smets en Kreuk (2008) en Fennema (2004) zeggen is voldoende vertrouwen cruciaal is bij het leggen en onderhouden van sociale contacten. Deze studie laat hetzelfde zien. Vertrouwen binnen samenwerkingsverbanden is van fundamenteel belang in de Karrewiel Community. Dit onderzoek gaat echter nog een stuk verder en laat zien dat het hierbij specifiek gaat om interpersoonlijk vertrouwen tussen buurtbewoners. Verder is te zien dat er een gebrek is aan institutioneel vertrouwen tussen het stadsdeel, welzijnsorganisaties en de Karrewiel Community. Hier wordt dieper op ingegaan in paragraaf 7.1.3.

Met betrekking tot interpersoonlijk vertrouwen is te zien dat er tijdens vergaderingen, activiteiten en andere bijeenkomsten sociale contacten worden gelegd en onderhouden. Vanuit deze contacten wordt een basis voor vertrouwen gegenereerd. Het is wel van belang dat deze contacten meer inhouden dan alleen groeten of het maken van een oppervlakkig praatje. Wanneer sprake is van intensief contact, zoals het bijwonen van

vergaderingen en wekelijkse activiteiten, bestaat er mogelijkheid voor identificatie met andere buurtbewoners, waardoor het gevoel van vertrouwen toenemen. Maar ook wanneer buurtbewoners gelijkgestemd zijn en iets met elkaar delen, zoals een activiteit bij de Karrewiel Community, zullen zij zich sneller met elkaar binden en dat leidt tot een toename van het thuisgevoel.

Binnen de Karrewiel Community zijn mensen continu bezig om hun identiteit tot uitdrukking te brengen in onderlinge sociale interacties. Dit komt helder naar voren in de discussies tijdens de vergaderingen. Binnen de Karrewiel Community is regelmatig sprake van spanningen en conflicten die tussen deelnemers ontstaan. Er wordt niet gereageerd op elkaar zoals ze van elkaar verwachten en dat heeft negatieve emoties, zoals spanningen tot gevolg (Van der Graaf en Duyvendak, 2009). Conflicten en spanningen worden als vruchtbaar gezien en als niet mechanisme voor uitsluiting, zoals Van der Graaf en Duyvendak (2009) zeggen. Door deze conflicten en spanningen wordt juist wederzijds begrip en acceptatie van elkaars identiteiten gecreëerd. Daarom sluit de theorie van Broers, Kremer en Meurs (2008) over normatieve identificatie beter aan bij de situatie binnen de Karrewiel Community. Spanningen en conflicten zorgen ervoor dat mensen alles op een rij kunnen zetten, dat er duidelijkheid gecreëerd wordt en dat normen en waarden worden afgebakend. Naast normatieve identificatie is ook de ontwikkeling van emotionele identificatie van buurtbewoners zichtbaar. Gevoelens van verbondenheid met anderen en met de buurt staan centraal, dat ook wel thuisgevoel genoemd wordt. Wanneer bewoners het gevoel hebben ergens bij te horen, zoals vrienden en activiteiten, identificeren zij zich met de plaats en voelen zij zich meer thuis. Als buurtbewoners hun eigen behoeften en wensen op eigen kracht kunnen vervullen, zoals het organiseren van activiteiten en het beheren van het Karrewiel, zorgt dat voor een groter gevoel van eigenaarschap en medezeggenschap. Buurtbewoners voelen zich meer verbonden met de buurt en hebben het gevoel bij de Karrewiel Community te horen. In de context van de Karrewiel Community ontwikkelen deelnemers een gevoel van *belonging*.

Na de fysieke en sociale component van thuisgevoel te hebben besproken is het nu tijd om de wisselwerking tussen beiden onder de loep te nemen. Niet alleen strijd om identiteit, (sociale component) maar ook strijd om schaarste van activiteitenruimtes en te besteden geld (fysieke component) is een belangrijke oorzaak van spanningen binnen de Karrewiel Community. Zoals Van der Graaf en Duyvendak (2009) beschrijven bestaat er is een wisselwerking tussen *haven* en *heaven*. Het pand het Karrewiel is klein. Er sprake is van ruimtegebrek, zeker wanneer verschillende deelnemers gebruik willen maken van dezelfde ruimte op dezelfde tijden. Hierover wordt gediscussieerd in de vergaderingen. In deze vergaderingen wordt verwacht dat iedereen deel kan nemen in de discussie en is het uitgangspunt dat iedere deelnemer dezelfde kansen heeft. Echter hebben niet alle deelnemers genoeg vaardigheden om hun sociale en culturele kapitaal in te zetten. In de

strijd om schaarste blijkt het recht van de sterksten te gelden. Binnen de Karrewiel Community is echter sprake van empathie onderling, waardoor wordt in overleg meestal een compromis gesloten onder begeleiding van de communityleider.

8.1.2 De Karrewiel Community: een vloeibare community

Uit dit onderzoek blijkt dat de Karrewiel Community te typeren is als een nieuw soort zelfregulerend buurthuis, waarbij het ontwikkelen en uitvoeren van een eigen programmering en beheer een fundamenteel verschil is met traditioneel georganiseerde buurtcentra. Deze stelling kan nader toegelicht worden door de Karrewiel Community in verband te brengen met de theorie van Bauman (2000) over vloeibare community's. Niettemin worden bepaalde karakteristieken van de Karrewiel Community, zoals hechte sociale contacten, eigenaarschap en betrokkenheid door Bauman (2000) niet aangehaald. Daarom is een aanvulling van het federatieve initiatief van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) noodzakelijk. Eerst zal aan de hand van een metafoor de vloeibaarheid van de Karrewiel Community inzichtelijk worden gemaakt.

De Rivier

Stel je een meanderende rivier voor. Een rivier verwijst naar processen van verandering die continu in beweging zijn. Het water van de rivier zijn de buurtbewoners die betrokken zijn bij de Karrewiel Community. De deelnemers bewegen over het algemeen mee met de grote stroom van het water. Hoe meer kilometers de rivier aflegt, des te meer vertakkingen ontstaan. Op deze wijze kan een gebied met alternatieve stromen ontstaan. Denk bijvoorbeeld aan het ontstaan van samenwerkingsverbanden tussen deelnemers, maar ook aan het ontstaan van spanningen waardoor samenwerkingsverbanden worden opgeheven of mensen zich losmaken van de Karrewiel Community. De meander van de rivier staat voor de flexibiliteit van de community, waarbinnen het proces kan plaatsvinden. Wanneer er veel regen valt en de rivier overstroomt, zal de meander van de rivier ervoor zorgen dat het water altijd terugkomt in de stroom van de rivier. Wanneer spanningen te hoog oplopen (overstroming), zullen de deelnemers een oplossing zoeken binnen de Karrewiel Community. Daarnaast kan de rivier bij veel regenval buiten zijn oevers treden, maar er zal een nieuwe manier ontstaan om de hoeveelheid water weg te werken. De Karrewiel Community denkt in oplossingen en mogelijkheden, in plaats van problemen en beperkingen. Waar het water het snelst stroomt, zal de grond worden weggespoeld, terwijl aan de andere kant grond wordt vastgehouden. Neem als voorbeeld de steeds wisselende afspraken, regels en programmering en tegelijkertijd de vaste agendastructuur van de vergaderingen. Door de wisselende stroomsnelheid van de rivier kan een

stroomversnelling ontstaan. Bij de Karrewiel Community zijn momenten waarop veel samenwerkingsverbanden van de grond komen en er in een korte tijd veel activiteiten worden neergezet door de deelnemers. Op andere momenten ontstaan plekken in de rivier waar het water langzamer stroomt. Dit zijn momenten waarbij er weinig samenwerkingsverbanden of weinig activiteiten van de grond komen. Wanneer er een kei in het midden van de rivier ligt, gaat het water er gewoon omheen. Als binnen de Karrewiel Community een probleem ontstaat (de kei) zoeken deelnemers een oplossing en gaan om de kei heen. Denk daarbij aan het sluiten van de compromissen in de vergaderingen. Een meanderende rivier stroomt op zijn eigen manier door het landschap en dat is het doel op zich.

De Karrewiel Community is te typeren als een vloeibare community. Flexibiliteit en spontaniteit zijn woorden die deze community tekenen. Diversiteit en pluralisme komen naar voren in de verscheidenheid aan organisaties en deelnemers binnen de community. Door de diversiteit in buurtbewoners spelen verschillende belangen een rol en kunnen daardoor spanningen ontstaan. Deze spanningen zorgen ervoor dat deelnemers en buurtbewoners nadenken over zichzelf, over de ander en over hun normen en waarden. Hierdoor kunnen spanningen uiteindelijk vruchtbaar zijn voor de ontwikkeling van identiteiten van buurtbewoners. Ondanks de spontane en flexibele aard van de Karrewiel Community is er sprake van een structuur. Denk hierbij aan de programmering, de vergaderingen, de agendastructuur in de vergaderingen en de rol van de communityleider. Daarbij is het van belang op te merken dat de communityleider een sleutelfiguur is. Met de juiste werkwijze en methode zorgt deze persoon ervoor dat er een zekere mate van structuur en continuïteit binnen de Karrewiel Community bestaat, zodat eigenbelang en machtsspelletjes niet de overhand krijgen.

Wanneer gekeken wordt naar de sociale contacten binnen de Karrewiel Community is overwegend sprake van losse banden. Een groot deel van de buurtbewoners kennen elkaar slechts oppervlakkig. Buurtbewoners kennen elkaar niet goed en dat leidt er toe dat deelnemers strijd hebben om hun verschillende belangen binnen de Karrewiel Community. Denk hierbij aan de verschillen in gebruik van de ruimte voor activiteiten. Maar ook aan de uiteenlopende ideeën over het te besteden geld uit het potje van de Karrewiel Community. Deze losse banden zijn ook terug te zien in de spontane samenwerkingsverbanden die ontstaan en dat deelnemers kunnen aansluiten als zij interesse hebben. Voor buurtbewoners zijn er weinig vaste regels omtrent deelnemerschap, behalve het regelmatig bijwonen van de vergaderingen. Mede hierdoor is een doorloop van deelnemers zichtbaar, dat bevestigd het dat het alle kanten op kan gaan en veel op basis van toeval plaatsvindt, zoals Bauman (2000) stelt. Bij de Karrewiel

Community is echter ook te zien dat er sprake is van een vaste kern van deelnemers die geruime tijd met de Karrewiel Community meedraaien.
Sociale contacten en relaties binnen de Karrewiel Community zijn dus veranderlijk en wisselvallig, maar dat sluit niet uit dat er ook sprake is van intensief contact en hechte vriendschappen tussen deelnemers. De Karrewiel Community is een community waarbij naast het hebben van zwakkere banden ook intensievere en hechte banden van belang zijn, zoals Clark (2009) beschrijft. Het hebben van hechte en intensieve banden komt ten goede aan vertrouwen tussen deelnemers en daardoor aan de ontwikkeling van een thuisgevoel. Omdat Bauman (2000) voornamelijk spreekt over losse banden tussen mensen, is het interessant om het federatieve initiatief nog eens onder de loep te nemen (Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak, 2009). Deelnemers van de Karrewiel Community hebben onderling intensief contact en frequent contact met buurtbewoners (*bonding*). Echter onderhouden zij ook veel contact met externe kleine organisaties, welzijnsorganisaties en het stadsdeel, (*bridging*). De Karrewiel Community is een hecht en verweven netwerk.

Verschillende organisaties en deelnemers kunnen gebruik maken van ruimte in het pand het Karrewiel. Samen staan buurtbewoners sterker dan wanneer zij alleen staan, en dat is regelmatig één van de motieven waarom organisaties zich aan sluiten bij de Karrewiel Community. Aan de ene kant willen deelnemers kruisbestuivingen en samenwerking op gang brengen, aan de andere kant blijkt dat deelnemers uit eigenbelang bij de Karrewiel Community aangesloten zijn. Nu inzichtelijk is gemaakt dat de Karrewiel Community als vloeibaar en federatief kan worden getypeerd, kan dieper worden ingegaan op de samenwerking tussen de Karrewiel Community en het stadsdeel en welzijnsorganisaties. Op deze manier wordt getracht antwoord te geven op het tweede deel van de centrale onderzoeksvraag.

8.1.3 Verandering in de samenwerking tussen overheid en burgers

Deze studie laten zien dat de uitganspunten van de Karrewiel Community en het stadsdeel en welzijnsorganisaties in de praktijk nogal tegengesteld zijn. Samenwerking verloopt stroef door de verschillen in werkwijze, organisatiestructuur, verhoudingen, uitvoering en samenwerkingsverbanden. Om een helder beeld te schetsen van de samenwerking tussen het stadsdeel, welzijnsorganisaties en de Karrewiel Community blijven we in metaforen denken. Wanneer de Karrewiel Community een rivier is, kunnen het stadsdeel en welzijnsorganisaties als een kanaal worden omschreven.

Het kanaal

Stel je een kunstmatig aangelegd kanaal voor. Het is veelal een rechte waterweg met strakke oevers dat is aangelegd uit praktisch oogpunt voor scheepstransport. Het water van het kanaal zijn buurtbewoners. Het water van het kanaal stroomt in een rechte lijn, waarbij de rechte lijn staat voor de vaste structuur en het beleid van het stadsdeel en welzijnsorganisaties. Wanneer een voorstel of initiatief tot uitvoering gebracht moet worden, wordt een vast stramien gevolgd: het bureaucratische stelsel. De rechte oevers van het kanaal zorgen ervoor dat er geen water uit de omgeving het kanaal kan in of uit kan stromen. Een goede doorloop van het scheepstransport is het doel van het kanaal. Het scheepstransport kan worden gezien als de verbetering van de sociale cohesie in de buurt. Sommige kanalen hebben sluizen. Het voorbeeld over sluizen kan gebruikt worden ter verduidelijking van de samenwerking tussen het stadsdeel en welzijnsorganisaties en buurtinitiatieven. Wanneer de langzame sluizen van het kanaal niet op elkaar afgestemd zijn en het waterpeil niet gelijk loopt, kunnen de sluizen niet open en kan er geen transport plaatsvinden. Dit is te koppelen aan de afdelingen (sluizen) binnen het stadsdeel en dat het einddoel 'sociale cohesie ' niet bereikt worden. Het begin en einde van het kanaal wordt afgesloten met een hoofdsluis, waardoor de toevoer van water wordt geregeld. Uitvoering van het beleid vindt plaats wanneer dit volgens het beleid nodig wordt geacht. Door deze hoofdsluizen ligt het waterpeil van het kanaal vaak hoger of lager dan het waterpeil in de omgeving. Bij het stadsdeel en welzijnsorganisaties is dit het bestaande beleid dat vaak de aansluiting mist tussen theorie en de praktijk. Het stadsdeel en welzijnsorganisaties werken vaak op een ander niveau dan buurtbewoners werken. De bureaucratische werkwijze van deze organisaties creëren een vaste structuur waarvan niet afgeweken kan worden, wanneer dit wel gebeurd. Wanneer er wel van de vaste structuur wordt afgeweken ontstaat er interne dissonantie tussen de verschillende afdelingen. Dit kan worden vergeleken met het kanaal dat overstroomt. Wanneer er veel regen valt zal het kanaal overstromen, omdat de rechte oevers en de langzame sluizen het water niet meer kunnen verwerken. Mede doordat er geen mogelijkheden zijn voor vertakkingen en uitbreiding van het kanaal, zal dit problemen opleveren voor de oevers, de sluizen en dus ook voor het omliggende gebied. Al wat door de mens is gemaakt hoeft niet steevast voor vanzelfsprekend te worden aangenomen.

Het is helder dat de Karrewiel Community en het stadsdeel en welzijnsorganisaties op een andere manier te werk gaan. Dat maakt het interessant dieper in te gaan op het verloop van de samenwerking. Binnen de Karrewiel Community wordt getracht iedere stem evenveel mee te laten tellen en alle belangen van de deelnemers te behartigen. De communityleider heeft hierbij een voorzittende en begeleidende rol. Wanneer deelnemers

niet instemmen met een besluit, wordt er overlegd en gediscussieerd tot er een compromis kan worden gesloten. Het proces staat centraal binnen het nemen van beslissingen en verloopt *bottum-up*. Het stadsdeel en welzijnsorganisaties gaan meer uit van traditionele organisatievormen van buurthuizen. Ze werken vanuit het idee van *Gesellschaft* (Tönnies, 2001) waarbij sociale relaties worden gekenmerkt door een gebrek aan vertrouwen in elkaar. Het is van belang te bekijken welk effect het idee van *Gesellschaft* heeft op de samenwerking tussen de Karrewiel Community en het stadsdeel.

Wanneer de focus gelegd wordt op de samenwerking tussen de Karrewiel Community en het stadsdeel en welzijnsorganisaties valt op dat vertrouwen, of beter gezegd wantrouwen, een determinerende factor is. Er is weinig sprake van vertrouwen van het stadsdeel richting de deelnemers van de Karrewiel Community. Ervaringen die het stadsdeel heeft met deelnemers in het verleden hebben inderdaad invloed op de mate van vertrouwen, zoals Rousseau et al. (1998) beweren. Institutioneel vertrouwen binnen het *urban governance* netwerk is niet optimaal en ontbreekt op sommige momenten helemaal. Institutioneel vertrouwen is gebaseerd op persoonlijke ervaringen van medewerkers van het stadsdeel en deelnemers van de Karrewiel Community. Deze ervaringen gebruiken zij om in te kunnen schatten of zij de andere partij wel of niet vertrouwen. Door het ontbreken van dit vertrouwen voelen deelnemers van de Karrewiel Community zich niet serieus genomen en niet gewaardeerd en dat komt de samenwerking tussen overheid en burgers niet ten goede.

Door de metaforen van de rivier en het kanaal nog eens toe te passen, kan het gebrek aan institutioneel vertrouwen beeldend worden gemaakt. Een kanaal wordt aangelegd met bepaalde vuistregels waarbinnen sommige schepen wel kunnen varen en andere schepen niet. De Karrewiel Community is een schip dat niet past binnen de vuistregels van het stadsdeel en welzijnsorganisaties. Wanneer een dergelijk buurtinitiatief niet past binnen het beleid van het stadsdeel worden de hoofdsluizen door het stadsdeel en welzijnsorganisaties niet geopend. De hoofdsluis kan in deze context worden gezien als het vertrouwen om taken van de het stadsdeel en welzijnsorganisaties over te dragen aan buurtbewoners. Als de sluis open gaat wordt er vertrouwen gegeven en ontstaan er meer mogelijkheden voor initiatieven en participatie van buurtbewoners. Wanneer de sluis dicht blijft en er geen vertrouwen wordt gegeven, bestaan er weinig mogelijkheden voor samenwerking tussen de Karrewiel Community, het stadsdeel en welzijnsorganisaties.

Fung en Wright (2001) geven aan dat steeds meer taken terug worden gegeven aan de lokale overheden en burgers. Dit komt overeen met de huidige situatie in het *urban governance* netwerk van de Indische Buurt. Het stadsdeel geeft aan vrijwilligerswerk en participatie van buurtbewoners te stimuleren, echter wordt hier weinig gehoor aan gegeven. Er is geen sprake van stimulerend beleid ten aanzien van vrijwilligerswerk bij het

stadsdeel en welzijnsorganisaties. Het proces van samenwerking tussen de overheid en burgers is in volle gang en zal de komende jaren verder worden ontwikkeld. Zowel het stadsdeel, welzijnsorganisaties als de Karrewiel Community werken volgens het *urban governance* principe, echter geven zij hier een variërende invulling aan. Dit is te zien aan de drie voorwaarden die Fung en Wright (2001) voor succesvol *urban governance* gebruiken. De drie voorwaarden sluiten aan bij de wijze van samenwerking van de Karrewiel Community. Maar niet bij die van het stadsdeel en welzijnsorganisaties, omdat er geen bestaat gelijkwaardige positie voor alle betrokken actoren. Het stadsdeel en welzijnsorganisatie werken niet *bottom-up*, maar *top-down*. De drie aspecten die Fung en Wright (2001, pp. 25-28) benoemen die de mate van democratie bepalen in een *urban governance*, participatie, overleg en *empowerment* worden door de Karrewiel Community ingevuld. De werkwijze van de Karrewiel Community staat haaks op de werkwijze van het stadsdeel en welzijnsorganisaties. Openheid en wederkerigheid zijn voorwaarden voor goede samenwerking tussen de verschillende actoren binnen het *urban governance* netwerk. Geen van voorwaarden zijn waarneembaar in de samenwerking in het *urban governance* netwerk waarbinnen de Karrewiel Community zich bevindt. Dat de verhouding tussen burger en maatschappij is veranderd, waardoor buurtbewoners en het stadsdeel en welzijnsorganisaties minder transparant en begrijpelijk voor elkaar zijn geworden.

8.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Deze studie heeft zich toegelegd op het ontstaan en huidige reilen en zeilen van de Karrewiel Community evenals de betekenissen die participanten hieraan geven. Nog belangrijker was de focus op de samenwerking tussen overheid, welzijnsorganisaties en burgers. Dit heeft geleid tot een duidelijk beeld van belangrijke oorzaken die ten grondslag liggen aan de samenwerking die stroef verloopt. Maar ook hoe spanningen zijn ontstaan tussen de verschillende spelers in het *urban governance* netwerk van de Indische Buurt.

Voor de toekomst is het interessant een kwalitatief onderzoek uit te voeren waarbij de focus ligt op de manier waarop de verhuizing van de Karrewiel Community naar de Meevaart verloopt. Het is namelijk de vraag in hoeverre de Karrewiel Community dezelfde fysieke en sociale betekenis zal hebben voor buurtbewoners als het verhuist naar een andere plek. Daarbij is het van belang om in een dergelijk onderzoek de interactie tussen het stadsdeel, welzijnsorganisaties en de Karrewiel Community mee te nemen. Hierdoor kan meer zicht komen op de ontwikkeling van samenwerking tussen de overheid en burgers. Ook een vergelijkend onderzoek tussen zelfregulerende buurtinitiatieven op verschillende plekken in Nederland zou een toevoeging kunnen zijn aan de wetenschappelijke kennis omtrent dit type buurtinitiatieven. Op die manier kan bekeken worden of dezelfde karakteristieken van belang zijn en welke factoren bijdragen aan het

ontstaan en het reilen en zeilen van deze buurtinitiatieven. Daarnaast kan dieper ingegaan worden op de karakteristieken betrokkenheid en passie. Voor overheid en welzijnsorganisaties is het nuttig te weten wat buurtbewoners precies drijft en waar de betrokkenheid en passie vandaan komt. In de toekomst kunnen zij hier in hun beleid en uitvoering rekening mee houden. Verder verdient het aanbeveling om de invloed van een taalbarrière en communicatieproblemen die hiermee gemoeid zijn binnen de Karrewiel Community, nader te onderzoeken. Uit de vergaderingen komt naar voren dat mensen die de Nederlandse taal niet goed beheersen minder vaak aan het woord zijn of niet worden begrepen door andere deelnemers. Hierdoor heeft niet iedere deelnemer evenveel kansen om zijn sociaal en cultureel kapitaal in te zetten. Dit heeft tot gevolg dat deze deelnemers minder zeggingskracht en invloed uitoefenen.

8.3 Beleidsaanbevelingen

De Karrewiel Community is succesvol buurtinitiatief dat bijdraagt aan het thuisgevoel van buurtbewoners in de Indische Buurt. Het concept van deze community is niet simpelweg kopieerbaar naar andere buurten, maar methoden en werkwijze kunnen wel toegepast in een andere context. Een belangrijke voorwaarde is echter dat er een betrokken groep buurtbewoners is die samen iets voor de buurt willen ondernemen. Daarnaast is het van belang dat er duidelijkheid komt over de rol van de overheid en welzijnsorganisaties. Daardoor ontstaan meer mogelijkheden voor de ontwikkeling van community's, zoals de Karrewiel Community. Tot slot is het van belang dat er rekening wordt gehouden met de verschillende karakteristieken van de Karrewiel Community, omdat de verhuizing naar buurtcentrum de Meevaart goed kan worden voorbereid. Deze beleidsaanbevelingen worden hieronder verder uitgewerkt.

1. Dit onderzoek laat door eigenaarschap meer betrokkenheid ontstaat. Daarbij moet het belang vertrouwen in acht worden genomen. Vertrouwen is een belangrijke voorwaarde voor samenwerking tussen buurtbewoners. Daarnaast is het van belang dat buurtbewoners vertrouwen en waardering ervaren vanuit de overheid en welzijnsorganisaties. Als deze 'ingrediënten' aanwezig zijn en een groep buurtbewoners samen iets wil betekenen voor de buurt kan een natuurlijk leider, deze groep mensen te motiveren en aansturen. Deze natuurlijk leider heeft zakelijke eigenschappen en sociale vaardigheden en weet deze eigenschappen op de juiste wijze op het juiste moment in te zetten. Een onmisbare methode daarbij is het aangaan van confrontaties en het accepteren van spanningen, omdat alle partijen in het *urban governance* netwerk dan hun positie kunnen bepalen. Door schuren of wrijven gaat het weer glanzen. De Karrewiel Community heeft zich in de loopt der jaren ontwikkeld tot een succesvol zelfregulerend buurtcentrum en heeft bewezen veel te kunnen realiseren in de buurt met weinig geld. De programmering

zit vrijwel altijd vol, deelnemers en buurtbewoners zijn tevreden over de Karrewiel Community, de community straalt een open sfeer uit waardoor samenwerkingsverbanden en kruisbestuivingen die ontstaan. Echter is de community wel kwetsbaar wanneer het stadsdeel het initiatief alleen als experiment beschouwt en slechts tijdelijk ondersteuning biedt.

2. De komst van nieuwe buurtinitiatieven zoals de Karrewiel Community heeft een verandering in samenwerking tussen de overheid en burgers teweeg gebracht. Het stadsdeel en welzijnsorganisaties zijn niet langer in staat een raamwerk te bieden voor buurtbewoners in de Ambonpleinbuurt in de Indische Buurt. Zowel het stadsdeel en welzijnsorganisaties als de Karrewiel Community hebben *urban governance* als uitgangspunt, echter worden in het samenwerking tussen het stadsdeel, welzijnsorganisaties en de Karrewiel Community andere werkwijzen gehanteerd waardoor het stroef verloopt. Het stadsdeel zal in de toekomst een andere manier van werken moet vinden, zodat er openheid gecreëerd wordt voor het werken met community's en buurtinitiatieven. Wanneer de overheid en welzijnsorganisaties in de toekomst een meer faciliterende rol innemen en meer gebruik gaan maken van burgerkracht (sociale netwerken en sociaal kapitaal) worden verantwoordelijkheden en meer bij burgers zelf gelegd en onstaat een gevoel van eigenaarschap. Eigenaarschap op zichzelf creëert betrokkenheid, passie en trots bij buurtbewoners. Simpelweg omdat een buurtinitiatief als de Karrewiel Community mensen in een isolement beter kan bereiken dan dat welzijnsorganisaties en stadsdeel daartoe in staat zijn.
3. Wanneer naar de toekomst gekeken wordt en de Karrewiel Community naar de Meevaart zal gaan verhuizen is het van belang te bekijken naar of de huidige dynamiek binnen de Karrewiel Community behouden kan blijven. De Meevaart is een groot buurtcentrum dat vele malen groter is dan de Karrewiel Community. Het is de vraag of er genoeg mogelijkheden zijn voor de Karrewiel Community om te 'meanderen' en het flexibele karakter binnen de Meevaart te kunnen behouden. Door de grootte van het pand moeten er meer organisaties en buurtbewoners betrokken worden, hierdoor gaan veranderingen in de structuur, regels en afspraken plaatsvinden. Dit is echter inherent aan het type community. Tot slot moet opgemerkt worden dat het van belang is dat de fysieke karakteristieken van de Karrewiel Community niet onderschat moet worden. De fysieke karakteristieken en betekenis van de Karrewiel Community, waaronder de locatie, het gebruik, het beheer en een gevoel eigenaarschap van het pand het Karrewiel, hebben bijgedragen aan een toename van het thuisgevoel van de deelnemers en dat thuisgevoel is van belang bij het functioneren van de Karrewiel Community.

Literatuur

Anderson, B. (1991). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.

Ankeren, M. van, Tonkens, E. & Verhoeven, I. (2010). *Bewonersinitiatieven in de krachtwijken van Amsterdam*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam en Universiteit van Amsterdam

Azarhoosh, F.R. (2011, 5 april). *Reactie op nota social domein Amsterdam Oost* [web log post]. Ophgehaald van http://firoez.blogspot.com

Babbie, E. R. (2007). The practice of social research. Belmont, CA: Wadsworth.

Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity.

Bertaux, D. (1981). *Biography and society. The life history approaches in the social sciences*. London: Sage.

Blackshaw, T. (2010). Key Concepts in Community Studies. London: Sage.

Blaikie, N. (2000). *Designing social research*. Malden, MA: Polity Press.

Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American Sociological Review*, *19*(1), 3-10.

Boer, N. de & Lans, J. van der (2011). *Bugerkracht. De toekomst van het social werk in Nederland*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Bourdieu, P. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Gekozen door Dick Pels. Amsterdam: Van Gennep.

Broeders, D., Kremer, M. & Meurs, P. (2008). Identificatie met Nederland. *Migrantenstudies*, *24*(3), 164-169.

Castells, M. (2010). *Rise of the network society. The information age: economy, society, and culture, Vol. 1*. Oxford & Malden, MA: Blackwell.

Clark, A. (2009). From neighbourhood to network: a review of the significance of neighbourhood in studies of social relations. *Geography Compass, 3*(4), 1559–1578.

Cedat, M. (2002). Het social debat: de 'multiculti' uitdaging. *Zeeburg Nieuws*. Opgehaald van: http://www.zeeburgnieuws.nl/integratie/welzijnswerk-cadat.html

Coaffee, J. & Healey, P. (2003). 'My voice, my place': Tracking transformations in urban governance. *Urban Studies*, *40*(10), 979-999.

Corbin, J. & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, *13*(1), 3-21.

Dalton, R. J. (2004). *Democratic challenges, democratic choices. The erosion of political support in advanced industrial democracies*. New York: Oxford University Press.

Dekker, K. (2006). *Governance as glue urban governance and social cohesion in post-*

WWII neighbourhoods in the Netherlands. Utrecht: Utrecht University.

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2010). *Buurtuitvoeringsprogramma 2010*. Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling. Opgehaald van: http://www.dmo.amsterdam.nl/publish/pages/352186/buurtuitvoeringsprogram maindischebuurt2010.pdf

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2011). *Buurten van de wijkaanpak*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam. Opgehaald van: http://www.wijkaanpak.amsterdam.nl

Durkheim, E. (1933[1893]). *The division of labor in society*. Translated in English by G. Simpson in 1933. New York: The Free Press

Duyvendak, J. W. (2009). Thuisvoelen. Een korte introductie op drie artikelen. *Sociologie, 5*(2), 257-260.

Fennema, M. (2004). The concept and measurement of ethnic community. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *30*(3), 429-447.

Fung, A. & Wright, E. O. (2001). Deepening democracy: Innovations in empowered participatory governance. *Politics & Society, 29*(1), 5-41.

Deuren buurthuis Het Karrewiel weer open. (2009). *Gemeente Amsterdam Stadsdeel Oost*. Opgehaald van: http://www.oost.amsterdam.nl/?ActItmIdt=272572&ActLbl=pagina

Glaser, B.G. & Strauss, A. (1967). *Discovery of grounded theory: the strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.

Graaf, P. van der & Duyvendak, J.W. (2009). Thuisvoelen in stedelijke vernieuwing. Buurthechting in Nederlandse achterstandswijken. *Sociologie, 5*(2), 261-276.

Grijpma, R. (2010). Stadsdeel moet niet hobby van burgers betalen. *Nieuws uit Amsterdam*. Opgehaald van: http://www.nieuwsuitamsterdam.nl/nl/stadsdeel-moet-niet-hobby%E2%80%99s-van-burgers-betalen

Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak J.W. (2006). *Wat burgers bezielt?* Rotterdam: Veenman Drukkers.

Hoof, J. van & Van Ruysseveldt, J. (1996). *Sociologie en de moderne samenleving*. Amsterdam: Boom.

Heuvel, R., van den (2010). *Mensen maken Oost*! [Web log post]. Opgehaald van: http://www.grootoost.nl/index.php/site/comm/mensen_maken_oost/

Lyotard, J.F. (1979[1984]). *The postmodern condition: a report on knowledge*. Manchester: Manchester University Press.

Mallett, S. (2004). *Understanding home: a critical review of the literature*. Oxford: Blackwell.

Möllering, G. (2001). The nature of trust: From George Simmel to a theory of espectation, interpretation and suspension. *Sociology*, *35*(2), 403-420.

O'Reilly, K. (2005). Ethnograpic methods. London: Routledge.

Patulny, R.V. & Svendsen, G.L.H. (2007). Exploring the social capital grid: bonding, briding, qualitative, quantitative. *International Journal of Sociology and Social Policy*, *27*(2), 32-51.

Programmabureau Wijkaanpak Amsterdam (2010). *Bewonersparticipatie in de wijkaanpak 2010*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam. Opgehaald van: http://www.amsterdam.nl/publish/pages/374300/rapport_bewonersparticipatieindewijkaanpak2010.pdf

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone. The collapse and revival of American community*, New York: Simon and Schuster.

Rousseau, D. M., Sitkin, M. B., Burt, R. S. & Camerer, C. (1998). Not so different after all: a cross discipline view of trust. *Academy of Management Review, 23*(3), 393-404.

Samen Indische Buurt (2009). *Voort op de ingeslagen weg. De Indische buurt in opkomst*. Amsterdam: stadsdeel Zeeburg, de Alliantie Amsterdam, Ymere en Eigen Haard.

Savage, M., Bagnall, G. & Longhurst, B. (2005). *Globalization & Belonging*. London: Sage.

Smets, P. & Kreuk, N. (2008). Together or separate in the neighbourhood?: Contacts between natives and Turks in Amsterdam. *The Open Urban Studies Journal, 1,* 35-47.

Stichting Karrewiel Community (2010). *Webpagina Karrewiel Community*. Opgehaald van: http://www.karrewielcommunity.nl

Te Riele, S. & Schmeets, H. (2010). Sociale samenhang: participatie en vertrouwen. In: Vliet, R. van der, Ooijevaar, J. & Boerdam, A. (Ed), *Jaarrapport Integratie 2010* (pp. 157-171). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tönnies, F. (1957[2001]). *Gemeinschaft and gesellschaft*, in: J. J. Macionis and N. V. Benokraitis (Ed.) *Seeing Ourselves: Classic, Contemporary, and Cross-cultural Readings in Sociology* (pp. 66-68). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Watt, P. (2009). Living in an oasis: middle-class disaffiliation and selective belonging in an English suburb. *Environment and Planning, 41*(12), 2974-2892.

Yerbury, H. (2011). Vocabularies of community. *Community Development Journal, 46*(1), 1-15.

ZaZkia (2009, 23 oktober). *Karrewiel opengesteld voor iedereen* [Web log post]. Opgehaald van: http://www.grootoost.nl/index.php/site/comm/karrewiel_opengesteld_voor_iedereen/